

04/2008

99,-Kč

PRÁVO[®]

ČASOPIS PRO PRÁVNÍ TEORII A PRAXI

ČLÁNKY • ZAJÍMAVOSTI Z PRAXE • JUDIKÁTY

Spravedlnost je slepá, médiá nikoli. Zajistěte si jejich přízeň!

PS MEDIA KIT® – Médiá na vaší straně

PS Media Relations® – utvářejte aktivně svůj mediální obraz

PS Medialobbying® – ovlivněte, co napíší zítřejší noviny

PS Press Office® – využijte schopnosti médií utvářet veřejné mínění

PS Crisis Communications® – ubraňte se nečekaným mediálním útokům

PS Media Analysis® – získejte informační náskok ve prospěch svých klientů

Protocol Service ČR již 10 let bezpečně provádí své zákaznické mediální džungli. Zajišťujeme efektivní komunikaci s klíčovými novináři všech důležitých médií. Díky intimní znalosti mediálního prostředí dokážeme veřejnosti zprostředkovat i velmi složitá témata. Klademe vysoký důraz na prevenci mediálních útoků – umíme jim předcházet, předvídat je a úspěšně řešit. Jsme odborníky na krizovou komunikaci. S balíčkem PS Media Kit® společnost Protocol Service ČR získáte profesionální mediální servis na míru.

V pořadí čtvrtý editorial časopisu Právo – časopis pro právní teorii a praxi by mohl být klidně o jedné z mezinárodních smluv, která ovlivnila dějiny tohoto státu pravděpodobně více, než se – s jistou mírou nadsázky řečeno – kdy povede našemu časopisu. Jisté je však to, že se našemu časopisu nepovede ovlivnit politické či právní dějiny našeho státu negativněji, než se to „povedlo“ Německu, Francii, Itálii a Velké Británii před 70 lety.

Událostí, které se staly v uplynulých několika týdnech a tak či onak souvisely s právem, bylo jistě více, a na mnohých z nich by se dala demonstrovat neschopnost právního státu Made in Czech nejen vymáhat právo, ale zejména zakořenit v povědomí široké veřejnosti natolik, aby nemohlo bez potrestání docházet k nezákonným excesům z mezí těžce se tvořící právní i žurnalistické kultury. Pokud jsme totiž již tak daleko, že se před každými volbami do toho či onoho zákonodárního sboru standardně objevují výpisy z telefonních odposlechnů českých tajných služeb a specializovaných útvarů pro odhalování závažné hospodářské trestné činnosti, nelze to brát až zas tak na lehkou váhu a svědčit to o právním suterénu našich veřejnoprávních institucí, v nichž dochází k vědomému rozprodeji informací. Novináři potom po zkušenostech z minulosti, kdy se každá skrytá kamera považovala za akt hrdinství hodného metálu, nabyli dojmu, že porušování ústavních ustanovení na ochranu osobnosti v jejich případech neplatí, zvláště, trestá-li se jím zlo. Vždyť kdo nemá co tajit, ten se přeci bát nemusí, zní heslo všech věrozvěstů zapadlé (nikoliv západní, i když o té si lze iluze rovněž stěžít dále vytvářet) právní kultury. Státní zástupci, jež by měli zdvihát varovně prst a velet k obraně demokratických postulátů, mlčí v obavě, aby nebyli obviněni z politického angažmá, soudci Vrchního soudu postačí jako hlavní důkaz v kauze Kořistka výpověď žalobce, jiný soudce o pár měsíců předtím definuje v rozsudku spojení bývalého ministra spravedlnosti, státní zástupkyně a soudce Nejvyššího soudu jako soudcovskou mafii, pravděpodobně ve jménu pravdy a lásky.

Shora uvedené je kal, který nevypovídá o stavu naší společnosti nic, má však svoji výpovědní hodnotu o stavu naší justice, policie a politiky, tedy institucí, které mají ochranu právního státu v popisu práce. Smutnější zjištění už vidím jen v tom, že si Česká republika letos v aktuálním žebříčku publikovaném Světovou bankou hodnotícím podnikatelské prostředí ve světě „Doing Business 2009“ pohoršila o deset míst a obsadila 75. místo na světě. Pravda, v nedávné době udělala Česká republika několik ostrých kroků ke zlepšení podnikatelského prostředí, které pravděpodobně zpráva Světové banky nestačila zohlednit. „A to i především vzhledem k tomu, že výsledky těchto kroků nejsou ještě objektivně známy a jen čas ukáže, zda byly správné,“ říká Petr Kužel, prezident Hospodářské komory České republiky.

Bylo by krásné, skoro až mystické, kdyby se vedle změn legislativy dařilo i měnit myšlení soudců, státních zástupců a policie, jakož i dalších orgánů veřejné moci, díky nimž se nezřídka kvalitní legislativa nepromítne do rozhodovací praxe tak, jak bylo zamýšleno, neboť zásada in dubio pro erario a skoro až nemocný akcent na ochranu veřejného pořádku má stále nezničitelnou přednost před svobodou člověka obecně, podnikání nevyjímaje. Nekončíme však pesimistickým mentorováním: „Doba je těžká“, se říká v každé době, my se však stáváme standardní západní demokracií. Shora uvedené o tom svědčí. Ironie? Nikoliv – právní stát se „peroutkovsky“ buduje desetiletí, právní rámec takového státu však již máme, a několik excesů na tom nic nezmění. A že to není důvod k oslavám? Omyl. Pro někoho možná málo, my právníci – lidé „nesnící“ – je však umíme docenit.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL. M.

Adresa redakce:

Ústav práva a právní vědy, o.p.s.[®]
 Štěpánská 633/49
 110 00 Praha 1
 tel.: 224 247 011
 fax.: 224 241 319
 e-mail: podatelna@ustavprava.cz
 www.ustavprava.cz

Šéfredaktor:

JUDr. Josef Srba, MBA

Zástupce šéfredaktora:

JUDr. Bc. Martin Kohout

Tajemnice redakce:

Jana Kvasničková

Editor:

Mgr. Barbora Frantová

Redakční rada:

JUDr. Josef Srba, MBA
 JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M.
 Mgr. Bc. Patrik Frk
 Mgr. Bc. Alice Strnadová, MBA
 Mgr. Martin Kašpar
 Mgr. Jan Hrabák
 JUDr. Bc. Martin Kohout

Vydává, tiskne:

Ústav práva a právní vědy, o.p.s.[®]
 Štěpánská 633/49
 110 00 Praha 1

Příjem inzerce:

e-mail: podatelna@ustavprava.cz

Předplatné nebo nové objednávky:

Tel: 224 247 011
 e-mail: podatelna@ustavprava.cz

Autoři :

Mgr. Bc. Patrik Frk
 Marek Chmel, Jan Kust
 JUDr. et Bc. Jaromír Tauchen,
 LL.M.Eur.Integration (Dresden)
 JUDr. Eva Kášová
 MUDr. Jan Vavrečka

Podmínky přijímání příspěvků:

Přijímáme pouze původní příspěvky, tzn. příspěvky nepublikované v jiném periodiku. Autoři nabízejí své příspěvky k publikaci v tomto časopisu tak, že je zasílají vydavateli elektronicky na e-mailovou adresu redakce a zároveň ve dvou výtiscích na poštovní adresu redakce. Nevyžádané příspěvky se autorům zpět nevrací. Příspěvek je přijat k uveřejnění okamžikem, kdy je autorovi zaslána licenční smlouva nakladatelská. Tímto okamžikem nabývá vydavatel výhradní licenci k rozmnožování a rozšiřování díla (příspěvku) v jím vydávaných periodických, na elektronických nosičích informací či prostřednictvím internetu. Odměna autora za udělení licence je poskytnuta jednorázově, a to do jednoho měsíce po uveřejnění příspěvku v příslušném čísle časopisu. Výše odměny je určena sazebníkem vydavatele a obsahuje též odměnu za případné vydání a šíření příspěvku v elektronické podobě.

Autorská výhrada :

Všechna práva vyhrazena. Přetisk a jiná užití díla nebo jeho části, včetně zařazení díla do elektronické databáze, jsou zakázány. Ochrana autorského práva k dílu platí i pro jeho části, jakož i pro právní věty odvozené ze soudních rozhodnutí a pro autorsky upravená soudní rozhodnutí. Autorské právo k tomuto časopisu jako dílu soubornému a k dílům do něj zařazených vykonává vydavatel. Právo na ochranu před nekalou soutěží zůstává nedotčeno.

Ústav práva a právní vědy © 2008

MK ČR E 17629

ISSN 1802-9116

Cena za výtisk 99,- Kč

Obsah:**EDITORIAL**

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL. M. 1

ČLÁNKY**Základní politické právo pokojně se shromážďovat**

- jeho garancie a omezení 5

Mgr. Bc. Patrik Frk

Irská referenda týkající se záležitostí EU 25

Marek Chmel, Jan Kust

Princip jednoty strany a státu jako jeden z principů fungování

státního aparátu nacistického Německa 35

JUDr. et Bc. Jaromír Tauchen, LL.M.Eur.Integration (Dresden)

Sousedská práva a ochrana rostlinstva 49

JUDr. Eva Kášová

SERIÁL**Skrytá reklama II - Známé a nové formy skryté reklamy:**

Podprahová reklama, product placement, advertorial, testorial 67

MUDr. Jan Vavrečka

VYBRALI JSME PRO VÁS**Z judikatury Ústavního soudu České republiky**

[dokazování v trestním řízení]..... 75

Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky

[podpis na listině] 89

[výkon práva a zajišťovací instrumenty]..... 97

[smlouva o smlouvě budoucí a převod práv a povinností] 105

připravila: Mgr. Barbora Frantová

Mezinárodní sympozium

Otázky autorského práva v architektuře a projektování

Brno 31. 10. - 1. 11. 2008

Česká komora architektů v součinnosti s Justiční akademií a Ministerstvem kultury si Vás dovolují pozvat na Mezinárodní sympozium k otázkám autorských práv v architektuře, jejich ochraně a ochraně proti jejich zneužití, které se uskuteční v Brně ve dnech 31. 10. - 1. 11. 2008.

Na sympozium byly pozvány přední osobnosti a odborníci z 5 zemí EU, kteří se mohou k tématu zasvěceně vyjádřit a vést plodnou diskusi. Právníci, soudní znalci a teoretikové připraví ve svých přednáškách všechny aspekty sledovaného tématu.

PŘEDNÁŠEJÍCÍ / Mezi jinými vystoupí čeští experti - advokát z Prahy

Prof. Dr.h.c. JUDr. JAN KŘÍŽ, CSc., advokát a teoretik z Brna

Prof. JUDr. IVO TELEČ, CSc., právní expert na stavební a autorské právo v architektuře

JUDr. PhDr. JIŘÍ PLOS a architekt, publicista a soudní znalec v oboru autorského práva

Akad. arch. JAN SAPÁK, ze zahraničí např. vídeňský advokát a teoretik autorského práva

Dr. THOMAS HÖHNE (autor knihy Architektur und Urheberrecht),

prezidentka švýcarské komory architektů a soudní znalkyně **Dipl. Arch. RENATE GONTIER BSA**,

právníčka autorského práva z Paříže **ANNE-MARIE BELLENGER-BEAUD**,

právní expert na autorské a stavební právo z Hamburku **ALEXANDER BADEN**.

TÉMA / V průběhu sympozia budou nadneseny nejzávažnější otázky, jež tuto problematiku v praxi postihují. Téma bude nedílně nazíráno jak z teoretické, tak i zcela konkrétní a praktické roviny. Nezanedbatelný prostor bude věnován otázkám z pléna, aby byla vyvolána plnokrevná diskuse.

CÍL / Cílem sympozia je uvést tuto problematiku na nové kvalitativní úrovni rozpravy kolegia špičkových odborníků ze všech zúčastněných zemí, a dobrat se větších kvalit povědomí a schopností správně a spravedlivě přicházející otázky řešit. Akce bude jistě významným nástrojem pro předejití složitým a drazé řešitelným sporným situacím a bude nesporně cennou preventivní instrumentací pro všechny dotčené - projektující osoby, pořizovatele projektů, veřejnou správu, developery, stavebníky i civilní soudnictví. Na sympozium budou zváni specializovaní i nespécializovaní soudci, od jejichž přítomnosti si slibujeme velice cenné obohacení diskuse.

Místo konání - kongresový sál hotelu International, Brno

Termín: 31. října 2008, 9.00-18.45 hod.

Místo konání - Dům pánů z Kunštátu, Brno

Termín: 1. listopadu 2008, 10.00-12.00 hod.

CENA / pro členy ČKA: 100 Kč (manipulační poplatek), pro nečleny ČKA: 1800 Kč / 75 €

POTVRZENÍ ÚČASTI / Svou účast, prosím, potvrďte na e-mail ludmila.cepakova@cka.cz nebo na tel.: 542 211 809.

Základní politické právo pokojně se shromažďovat - jeho garancie a omezení

Mgr. Bc. Patrik Frk

I. Nad pojmem „základní politické právo pokojně se shromažďovat“

Politické právo pokojně se shromažďovat je v České republice ústavně zaručeno, jelikož garantováno právní normou, která je součástí ústavního pořádku České republiky¹⁾, *in concreto* Listinou základních práv a svobod²⁾ (dále jen „Listina“), která ve svém čl. 19 odst. 1 normuje, že právo pokojně se shromažďovat je zaručeno. K tomu nutno připočíst garancie, které právu pokojně se shromažďovat svědčí skrze mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána³⁾.

Avšak předtím, než bude pojednáno o ústavních, zákonných

i mezinárodně-právních zárukách základního politického práva pokojně se shromažďovat, je nezbytné pokusit se vypořádat s pojmem *základní politické právo pokojně se shromažďovat*, resp. minimálně poukázat na to, že zde existují na straně jedné řekněme politická⁴⁾ shromáždění ve smyslu ustanovení čl. 19 Listiny a na straně druhé shromáždění ostatní, tj. shromáždění jiná (rozuměj jiná než politická). Nahlížíme tak na právo pokojně se shromažďovat ve dvou modech. Jednak v modu práva pokojně se shromažďovat, jakožto základního politického práva (*tzn. politická shromáždění*) a jednak v modu práva pokojně se shromažďovat, jakožto nepolitického práva (*tzn. jiná než politická shromáždění*).

Takovéto rozlišení pak činíme na základě kritéria, kterým je účel toho kterého shromáždění tak, jak bude specifikováno níže. I přes toto

1) K ústavnímu pořádku České republiky viz čl. 112 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (dále jen „Ústava ČR“).

2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.

3) K některým těmto mezinárodněprávním konvencím ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR viz v textu dále.

4) Přičemž pojem politika zde nutně pojímáme *largo sensu*, tedy tak, jak jej vymezuje Aristoteles ve svém pojetí člověka, jakožto *zoon politikon*.

dělení patří bezesporu obě tato práva do množiny subjektivních veřejných práv⁵⁾, která mají svoji ústavní hodnotu. Rozdíl je pak spatřován především v tom, že v případě politických shromáždění jde o realizaci speciálně upraveného (garantovaného) ústavního práva, které je dále omezeno speciálním zákonem. V případě shromáždění jiných než nepolitických pak jde o realizaci obecné ústavní zásady – zásady legální licence; tato shromáždění jsou dále regulována celou řadou právních předpisů.

Pro úplnost je nezbytné ještě doplnit, že jsou zastávána i stanoviska, která nerozlišují tu či onu formu shromáždění a pod ústavní garancie čl. 19 odst. 1 Listiny podřazují všechna pokojná shromáždění. Tato stanoviska lze kupříkladu demonstrovat právním názorem, který sice připouští, že režimu zákona o shromáždění jsou podřízena jen některá shromáždění, avšak „na všechna pokojná shromáždění bez rozdílu se vztahuje ústavní ochrana svobody shromáždění jako důležitého lidského práva“.⁶⁾ Tento text je pak určitou obecnou polemikou s tímto právním názorem, když vychází z předpo-

5) K pojmu veřejná práva a povinnosti srov. Hendrych, D. a kol.: *Správní právo. Obecná část*. 4. změněná a doplněná vydání, C.H.Beck, Praha 2001, s. 63 a násl.

6) Černý, P.: *Czech Tek 2005 a právo shromážděvací*. In *Právní rozhledy* 20/2005, s. 752.

kladu, že nikoliv veškerá pokojná shromáždění, avšak toliká politická shromáždění jsou garantována čl. 19 odst. 1 Listiny; a právě pro tento právní názor bude dále argumentováno.

Dodejme pak ještě, že uvedené rozlišování není pouze jakousi teoretickoprávní exhibicí, ale je nezbytné především pro subsumpci konkrétního shromáždění pod příslušné právní normy, které možnost takové shromáždění konat nejen garantují, ale i aprobují možnost regulace, resp. umožňují nějakou formu státní ingerence, což je (ono podřazení pod tu či onu právní normu) v zásadě účel i výsledek shora uvedeného rozlišování.

Pokud jde o pokus pojmového uchopení práva pokojně se shromážděvat, jakožto základního politického práva, lze uvést následující argumentaci. Tak již ze systematického výkladu (*argumentum a rubrica*) lze nepochybně určit, že právo pokojně se shromážděvat (tedy to, které je výslovně zaručeno čl. 19 odst. 1 Listiny) je právem politickým, jelikož příslušný oddíl Listiny je rubrikován jako „Politická práva“. Právo pokojně se shromážděvat (ve smyslu ustanovení čl. 19 odst. 1 Listiny) je tak součástí ústavního katalogu základních práv (*eo ipso* svobod) politických, kterými jsou též typicky svoboda projevu, petiční právo, právo svobodně se sdružovat *etc.*

Dále lze argumentovat textací příslušných ustanovení **zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromážděvacím**, ve znění pozdějších předpisů (dál jen „zákon o shromážděvacím“ nebo jen „ZoS“⁷⁾), jenž je tím klíčovým zákonem, který je aprobován ustanovením čl. 19 odst. 2 Listiny a jímž je politické právo pokojně se shromážděvat v rámci českého právního řádu omezeno, regulováno.⁸⁾ V tomto zákoně je předně normováno, že výkon práva pokojně se shromážděvat slouží občanům **k využívání svobody projevu a dalších ústavních práv a svobod, k výměně informací a názorů a k účasti na řešení veřejných a jiných společných záležitostí, a to vyjádřením postojů a stanovisek** [§ 1 odst. 2 zá-

7) Tento zákon (v původním znění) byl přijat Federálním shromážděním tehdy ještě Československé socialistické republiky dne 27. března 1990 a po období protiprávního komunistického režimu se jednalo o jednu z prvních zákonných norem provádějících základní politická práva, což se (pravděpodobně) odrazilo v jeho koncepci, která je (i po provedených novelách) veskrze liberální a svědčící doktríně demokratického právního státu a v zrcadle principů později vtělených do našeho ústavního pořádku snadno obstojí.

8) Vedle zákona o shromážděvacím lze zmínit jednotlivá ustanovení některých dalších právních předpisů, která tím či oním způsobem regulují shromážděvací právo, např. § 25 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, § 44 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

kona o shromážděvacím], přičemž takto vymezený účel toho kterého shromáždění je (jak již uvedeno shora) základním kritériem, na základě něhož lze odlišovat shromáždění politická od těch nepolitických, tedy s několika níže uvedenými výjimkami, o nichž se nyní krátce zmíníme.

Tak jedna z výjimek, kdy není rozhodný účel shromáždění, se týká **pouličních průvodů a manifestací** [§ 1 odst. 3 ZoS]. Zde zákon o shromážděvacím pracuje s určitou fikcí, resp. s formalistickým přístupem, když takováto shromáždění (ve formě pouličních průvodů a manifestací) bez dalšího podřazuje pod zákon o shromážděvacím, aniž by byl zkoumán jejich účel. Jinými slovy, ať jsou pouliční průvody a manifestace uskutečňovány za jakýmkoliv účelem, jsou vždy považovány za shromáždění ve smyslu zákona o shromážděvacím, byť jejich účel neodpovídá účelu, který je pro ostatní shromáždění (tzn. shromáždění, jenž nemají charakter pouličního průvodu nebo manifestace) základní rozlišovací charakteristikou proto, aby je bylo lze podřadit pod zákon o shromážděvacím. Zde uváděná výjimka tedy spočívá v tom, že shora určené dva typy (formy) shromáždění jsou (aniž by byl rozlišován účel, kterému slouží) bez dalšího podřazeny pod režim zákona o shromážděvacím.

Další dvě výjimky se týkají shromáždění, která jsou naopak bez dalšího zkoumání jejich účelu z režimu zákona o shromažďování vyňata (tzn. nepovažují se za shromáždění ve smyslu zákona o shromažďování, resp. nejsou politickými shromážděními), a to opět lhostejno, zda slouží či neslouží účelu, který je určen ustanovením § 1 odst. 2 zákona o shromažďování. Jednak jde o **shromáždění osob související s činností státních orgánů upravená jinými právními předpisy** [§ 2 písm. a) ZoS] a **shromáždění související s poskytováním služeb**⁹⁾ [§ 2 písm. b) ZoS].

V další úvaze shora uvedené formy shromáždění již pomíneme a spokojíme se toliko s konstatováním, že pouliční průvody a manifestace se vždy řídí zákonem o shromažďování a naopak, že shromáždění osob související s činností

9) Pro demonstraci lze uvést např. náhodně vzniklá shromáždění ve frontách v obchodech, ale nejen ta, uvést lze i shromáždění osob v divadle, na koncertě, diskotéce, neboť i tyto kulturní podniky jsou svým způsobem poskytováním služeb, přičemž tyto kulturní podniky jsou typickými nepolitickými shromážděními, která jsou z režimu zákona o shromažďování vyňata nejen tím, že se svým účelem mají s účelem normovaným v ustanovení § 1 odst. 2 zákona o shromažďování, resp. tento účel se vůbec nezkoumá, protože jejich vynětí z režimu zákona o shromažďování řeší právě řečené speciální ustanovení § 2 písm. b) zákona o shromažďování.

státních orgánů, která jsou upravená jinými právními předpisy a shromáždění související s poskytováním služeb, nejsou považována za shromáždění ve smyslu zákona o shromažďování nikdy.

Středobodem veškerých následujících úvah stran pojmového znaku politických shromáždění je tedy jejich *politický* účel tak, jak je vymezen zákonem o shromažďování. Jak totiž vyplývá z ustanovení § 2 písm. c) zákona o shromažďování, tak za shromáždění ve smyslu zákona o shromažďování (tedy zákona, kterým je omezeno toliko základní politické právo pokojně se shromažďovat zaručené čl. 19 odst. 1 Listiny) se nepovažují tzv. jiná shromáždění nesloužící účelu uvedenému v § 1 odst. 2 zákona o shromažďování. Zákon tedy pro shromáždění, která neslouží uvedenému účelu, používá termín *jiná shromáždění*, přičemž tato jiná než politická shromáždění nejsou *ex lege* považována za shromáždění ve smyslu zákona o shromažďování; *argumentum a minori ad maius* nejsou základním politickým právem tak, jak jej garantuje čl. 19 odst. 1 Listiny. Jinak řečeno (*argumentum a contrario*), tato jiná než politická shromáždění, která neslouží občanům k využívání svobody projevu a dalších ústavních práv a svobod, k výměně informací a názorů a k účasti na řešení veřejných a jiných společných záležitostí vyjádře-

ním postojů a stanovisek (jsou-li taková), nejsou politickými shromážděními ve smyslu zákona o shromažďování, resp. nejsou politickými shromážděními ve smyslu čl. 19 odst. 1 Listiny, tedy těmi shromážděními (*argumentum a maiori ad minus*), která lze (jakožto shromáždění politická) omezit toliko zákonem; *in concreto* zákonem o shromažďování.

Závěrem této pasáže ještě krátce pojednáme o shromážděních nepolitických, tedy o těch tzv. jiných shromážděních, jejichž subsumpce pod zákon o shromažďování je *ex lege* vyloučena ustanovením § 2 písm. c) zákona o shromažďování ve spojení s ustanovením § 1 odst. 2 téhož zákona. Předně, shora bylo konstatováno, že ústavně garantované právo svobodně se shromažďovat je právo politické (v modu politiky *lar-go sensu*). Toto právo je pak fakticky realizováno skrze zamýšlená či již konaná politická shromáždění, která lze v zásadě¹⁰⁾ obsahově (prostřednictvím jejich účelu) pojmut tak, jak bylo podáno výše. Dále lze uvést, že pouze a jen právo pokojně se shromažďovat ve smyslu základního práva politického je ústavně zaručeno tak, jak normuje textace čl.

10) Jde o ony shora vyloučené výjimky týkající se shromáždění, jejichž účel se pro podřazení, resp. vynětí z režimu zákona o shromažďování nezkoumá.

19 odst. 1 Listiny a omezeno tak, jak naopak normuje ustanovení čl. 19 odst. 2 Listiny.

To však neznamená, že veškerá ostatní (tj. jiná než politická) shromáždění, která nelze pod ustanovení čl. 19 odst. 1 Listiny podřadit, v zásadě tedy shromáždění, která jsou *expressis verbis* zákonem o shromažďování vyňata z režimu tohoto zákona, se ocitají (jelikož explicitně ústavou/zákonem neupravená) mimo dosah právního řádu; natož, aby bylo dovozováno, že jde o shromáždění nedovolená. Nikoliv, i takováto (jiná než politická) shromáždění jsou v zásadě dovolena (aprobována), ačkoliv nejsou (skrže základní politické právo pokojně se shromažďovat) explicitně speciálně ústavně garantována. A to proto, že dovolena skrže zásadu legální licence, tzn. ústavně garantovaný obecný princip svobody.

Jde o to, že shromáždění, která nesplňují kritéria realizovaného politického práva pokojně se shromažďovat tak, jak jsou určena zejména v zákoně o shromažďování (ale i – byť nepřímou – v Listině), budou, resp. jsou, při splnění dalších ústavních či zákonných (v některých případech i podzákonných) podmínek, uskutečnitelná, jelikož jsou pod ochranou již zmíněné obecné ústavní zásady legální licence, která stanoví, že: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí

být nucen činit, co zákon neukládá"¹¹⁾. Zároveň platí, že: „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon“¹²⁾. Konečně lze konstatovat, že: „Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod“¹³⁾.

Z uvedeného lze učinit (stran nepolitických shromáždění) tento závěr. Není-li to které nepolitické shromáždění výslovně zákonem reprobováno, je tím samým (*argumentum exclusi tertii*) aprobováno (implicitně dovoleno). Zároveň nejsou vyloučena případná omezení těchto shromáždění upravená právním řádem, a jelikož se nejedná o ústavně speciálně garantované základní (lidské, politické) právo, jsou omezení (uložením povinností) realizovatelná i prostřednictvím podzákoných právních norem (vydaných *secundum et intra legem*). Pro demonstraci lze uvést, že podle charakteru toho kterého shromáždění budou aplikovatelné právní normy zejména z masy zvláštní části správního práva, a to např. z oboru hygieny, zdravotnictví, živnostenského práva apod., opomenout nelze ani normotvorbu

11) Čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, srov. i materiálně shodný čl. 2 odst. 3 Listiny.

12) Čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR, srov. i čl. 2 odst. 2 Listiny.

13) Čl. 4 odst. 1 Listiny.

územní samosprávy ve smyslu obecně závazných vyhlášek obcí.

V zásadě tedy platí, že:

- (i) základní politické právo pokojně se shromažďovat je garantováno speciálním ustanovením čl. 19 odst. 1 Listiny a omezit jej lze toliko zákonem tak, jak normuje ustanovení čl. 19 odst. 2 Listiny;
- (ii) nepolitické právo pokojně se shromažďovat je garantováno základním (a obecným) ústavním principem svobody, který lze charakterizovat zejména teoretickoprávní zkratkou *legální licence*, jakož i dalšími shora uvedenými obecnými ústavními principy, přičemž jeho omezení je možné nejen zákonem, ale též podzákonými obecně závaznými předpisy.

Dále se pak budeme věnovat již jen právu pokojně se shromažďovat v modu práva politického, tak jak je zaručeno ustanovením čl. 19 odst. 1 Listiny a omezeno zejména zákonem o shromažďování na základě ustanovení čl. 19 odst. 2 Listiny. Předtím však ještě uvedeme, pokud jde o zjišťování účelu shromáždění, tedy základního měřítko pro určení toho, zda jde o shromáždění politické či nepolitické, následující. Předně, účel shromáždění určuje svolavatel shromáždění, který je povinen tento účel uvést v oznámení shromáždění [§ 5 odst. 3 písm. a) ZoS], to v případě shromáždění, kte-

ré bylo oznámeno¹⁴⁾. Pokud jde o shromáždění, které nebylo či nemusí být oznámeno, pak tento účel nutno zjišťovat z objektivních skutečností seznatelných z aktivit souvisejících jak s přípravou, tak i průběhem shromáždění samotného.

Každopádně musí jít o reálné, věrohodné, dostatečné, relevantní a prokazatelné skutečnosti, skrze které lze takto účel konkrétního (již konaného či zamýšleného) shromáždění určit, přičemž tyto skutečnosti musejí být příslušným úřadem (tzn. státem) hodnoceny (posuzovány) přijatelně, pečlivě, v dobré víře a ústavně konformním způsobem. Nelze tudíž připustit, aby příslušný úřad (stát) účelově podsuzoval shromáždění účel, který vygeneroval způsobem, jenž neobstojí v zrcadle požadavků demonstrativně vytyčených v předchozí větě. Dodejme jen, že tyto požadavky stran aplikace diskreční pravomoci státu vycházejí z nároků, které na správní uvážení klade judikatura Evropského soudu pro lidská práva, jak bude podáno níže.

II. K některým garancím a možnostem omezení základního politického práva pokojně se shromažďovat

Pokud je základní otázkou této pasáže otázka stran ústavních garancí základního politického práva pokojně se shromažďovat, pak nejprve uvedme, že tyto garancie svědčí toliko shromáždění pokojnému, jinak řečeno (*argumentum a contrario* k čl. 19 odst. 1 Listiny), právo nepokojného shromáždění zaručeno není. Ostatně i Evropská komise pro lidská práva svého času ve svých rozhodnutích konstatovala, že chráněna jsou toliko shromáždění pokojná a nikoliv ta, na nichž organizátoři a účastníci mají násilné úmysly.¹⁵⁾

Vraťme se však k politickému právu pokojně se shromažďovat, které je na straně jedné ústavně zaručeno (garantováno). Na straně druhé je pak aprobována možnost jeho omezení, přičemž takové omezení je přípustné toliko **zákonem**,¹⁶⁾ a to pouze v případech shromáždění, která se konají **na veřejných**

15) Srov. rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva o stížnostech č. 13079/87 a č. 8440/78.

14) V souvislosti s účelem shromáždění je svolavatel též povinen řídit průběh shromáždění tak, aby se podstatně neodchylovalo od účelu shromáždění uvedeného v oznámení [§ 6 odst. 5 písm. c) zákona o shromažďování].

16) Jde o speciální úpravu obecného principu, že meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod upraveny pouze zákonem (čl. 4 odst. 2 Listiny).

místech¹⁷⁾, přičemž je vyloučeno podmiňovat shromáždění povolením orgánu veřejné správy - v České republice tudíž platí **princip oznamovací**, nikoliv princip povolovací. Pokud byla zmíněna možnost omezit politická shromáždění na veřejných místech zákonem, pak tato zákonodárcova dispozice není bezbřehá. Jednak je omezena speciálně ustanovením čl. 19 odst. 2 Listiny a jednak nutno toto zmocnění realizovat ústavně konformním způsobem tak, jak vyplývá z příslušných obecných ústavněprávních doktrín.

Ze speciální ústavní úpravy [čl. 19 odst. 2 Listiny] tak vyplývá, že základní politické právo pokojně se shromažďovat (toliko v případě shromáždění na veřejných místech) lze omezit zákonem za předpokladu, že jde o **opatření v demokratické společnosti nezbytná**, a to pro ochranu **práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku** nebo pro **bezpečnost** státu. Pokud se tedy zákonodárce usnese¹⁸⁾ na tom, že právo

pokojně se shromažďovat zákonem omezí, je nutno, aby takovéto omezení splnilo kritéria opatření v demokratické společnosti nezbytného (princip přiměřenosti) a zároveň bylo odůvodněno jednou z absolutně taxativně vyčtených hodnot, které lze takto (zákonem) ochránit¹⁹⁾.

Uvedené zákonné zmocnění však (jak již uvedeno) musí též vyhovět obecným ústavním principům. V této souvislosti lze zmínit zejména ústavní požadavek, aby povinnosti byly ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod [čl. 4 odst. 1 Listiny], se kterými úzce souvisí i zásada legální licence²⁰⁾ [čl. 2 odst. 4 Ústavy]. Též platí, že zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky [čl. 4 odst. 3 Listiny]. Konečně v textaci ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny je obsažen imperativ, z něhož vyplývá, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a že taková omezení ne-

17) Zde se zrcadlí základní lidské právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (čl. 7 odst. 1 Listiny).

18) Dodejme, že zákonodárce je k tomu oprávněn, nikoliv povinován, a záleží na autonomní úvaze zákonodárce, zda toto své ústavní zmocnění uvede v život či nikoliv (srov. gramatický výklad „... právo lze omezit...“, nikoliv např. „omezí“, „bude omezena“ ve smyslu imperativním).

19) Těmito hodnotami jsou: 1. práva a svobody druhých, 2. veřejný pořádek, 3. zdraví a mravnost, 4. majetek a 5. bezpečnost státu.

20) Snad není potřeba dodávat, že zásada legální licence nesvědčí orgánům státní moci (jakožto služebníků občanů [čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR]), ta je naopak omezena ustanovením čl. 2 odst. 2 Ústavy.

smějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Veškeré shora demonstrativně vyčtené podmínky musí zákonodárce respektovat, aby případné zákonem stanovené omezení práva pokojně se shromažďovat nebylo v kolizi s ústavními hodnotami, zejména pak s principem demokratického právního státu, který je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana a dodržuje závazky, jenž vyplývají z mezinárodního práva.

Pokud jsme tedy zmínili mezinárodněprávní závazky České republiky, pak lze (v souvislosti s garancemi základního politického práva pokojně se shromažďovat) jako první uvést zmínku o dokumentu, který sice není právně závaznou mezinárodní smlouvou (jde o mezinárodní dokument deklaratorního charakteru), avšak vahou autority mezinárodní organizace, z níž vzešel, je neopominutelným dokumentem vztahujícím se k lidským právům. Jde o *Všeobecnou deklaraci lidských práv* (dále jen „Deklarace“), jenž ve svém čl. 20 odst. 1 deklaruje, že každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování. Na platformě OSN byl přijat i *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*²¹⁾ (dále jen „Pakt“), který upravuje prá-

vo na pokojné shromažďování ve svém čl. 21, když předně stanoví, že právo pokojného shromažďování se uznává, přičemž výkon tohoto práva nesmí být žádným způsobem omežován. Avšak (chtělo by se říci již tradičně) i zde umožňuje dotčený mezinárodní pakt možnost právo pokojného shromažďování výjimečně omezit. Tak opět musí jít o omezení stanovená jen a pouze zákonem a kumulativně i o omezení, která jsou v demokratické společnosti nutná²²⁾, a to nutná v zájmu národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, ochrany veřejného zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Mezinárodněprávním dokumentem *celoevropského* rozsahu, který má již praktický (takříkajíc každodenní) dopad stran reálné vnitrostátní (i mezinárodní) ochrany lidských práv a základních svobod, je *Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8* (dále jen „Úmluva“)²³⁾. Pokud jde o svobodu shromažďování, pak tato je (společně se svobodou sdružování) upravena v čl. 11 Úmluvy rubrikovaným jako *Svoboda shromažďování a sdružování*. První odstavec čl. 11 Úmluvy normuje,

22) Český ústavní pořádek pracuje s pojmem „nezbytná“ (srov. čl. 19 odst. 2 Listiny).

23) Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

21) Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

že každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými, a to včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich. V odstavci druhém jsou pak stanoveny výjimky z výkonu uvedených práv, které stanoví, že na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví **zákon** a jsou **nezbytná v demokratické společnosti**, a to v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.²⁴⁾

Pro demonstraci garancí, které základnímu politickému právu pokojně se shromažďovat svědčí z právních norem práva mezinárodního i vnitrostátního (s ohledem na rozsah této úvahy), jistě postačí shora citovaná úprava, která se nalézá v Listině, ale i v Deklaraci, Paktu a Úmluvě. Ze čtyř, resp. tří právně závazných dokumentů je patrné následující zobecnění. Tedy, že základní politické právo pokojně se shromažďovat lze omezit toliko zákonem, přičemž zákonem stanovená omezení musí být jen takovými omezeními

(opatřeními), jenž jsou v demokratické společnosti nezbytná (nutná). A že tato omezení (která jsou v demokratické společnosti nezbytná) lze zákonem stanovit (i aplikovat) pouze a jen za účelem ochrany (v zájmu) (i) práv a svobod druhých (ochrana majetku), (ii) veřejného pořádku, (iii) zdraví a mravnosti (veřejné zdraví nebo morálka) nebo (iv) bezpečnosti státu (národní bezpečnost, veřejná bezpečnost, předcházení nepokojům a zločinnosti).

Základním tématem, které souvisí s garancemi základního politického práva pokojně se shromažďovat, je tedy zejména otázka nezbytnosti v demokratické společnosti, jakož i otázky týkající se katalogu jednotlivých zájmů, jimiž lze tato v demokratické společnosti nezbytná opatření ospravedlnit. Jaksi stranou ponecháme to, že takové opatření (omezení) je možné toliko zákonem a jen v případech shromáždění na místech veřejných, jelikož k tomu není v zásadě co dodávat; snad kromě výkladu pojmu *veřejné místo*, avšak rozsah této úvahy nedává možnost se tomuto blíže věnovat, jelikož interpretace tohoto pojmu by jistě vydala na úvahu samostatnou.

Ke katalogu hodnot, jimiž lze omezení základního politického práva pokojně se shromažďovat ospravedlnit, krátce uveďme, že je nutno (mj. s odkazem na obecné ústavní principy) tyto výjimky definovat re-

24) Dodejme jen, že tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy (čl. 11 odst. 2 Úmluvy *in fine*).

striktivně a interpretovat úzce. Jejich výčet je výčtem taxativním a není přípustné jej rozšiřovat o pojmy, které zde nejsou *expressis verbis* obsaženy, zároveň nelze připustit ústavně nonkonformní extenzivní výklad.

Pokud pak jde o jeden z požadavků na opatření, jímž se omezuje základní politické právo pokojně se shromažďovat, tzn. aby se jednalo o opatření, které je v demokratické společnosti nezbytné, pak lze uvést, že tuto nezbytnost nutno poměřovat mj. v zrcadle již shora uvedených obecných ústavních principů. Tedy, že státní moc lze vykonávat toliko *secundum et intra legem*, že občanovi svědčí zásada legální licence, jakož i to, že při omezování základních práv a svobod musí být šetřena jejich podstata a smysl, přičemž tato omezení nesmějí být zneužita k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Nutno dodat, že v souladu s požadavkem nezbytnosti v demokratické společnosti musí být nejen samotný pozitivní text zákona, který vytváří předpoklad a prostředek pro přijímání konkrétních (individuálních) rozhodnutí, ale též samotná aplikace tohoto zákona (správní akt, rozhodnutí soudu atp.).

Tak kupříkladu Evropský soud pro lidská práva ohledně výrazu *nezbytné v demokratické společnosti* konstatuje, že tento výraz implikuje to, že případné zasahování odpovídá na naléhavou společenskou potřebu,

jenž je zároveň přiměřená sledovanému legitimnímu cíli, přičemž z ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva je dále seznatelné, že stát musí při své diskreční pravomoci stran možné ingerence do práva základního politického pokojně se shromažďovat, jakož i při realizaci ingerence samotné, dodržovat tyto principy: **diskreční pravomoc musí vykonávat rozumně, pečlivě a v dobré víře**, přičemž **důvody** pro ospravedlnění zásahu do práva pokojně se shromažďovat²⁵⁾ musí být **relevantní**

25) K samotné důvodnosti omezení základního politického práva pokojně se shromažďovat Evropský soud pro lidská práva dále konstatuje, že nelze ospravedlnit přijetí opatření v demokratické společnosti nezbytného pouze o proklamované cíle a záměry, nebo jen o údajně skryté cíle a záměry, vždy musí být učiněna jejich komparace a nadále vycházet z takto zjištěných cílů a záměrů; tedy těch skutečných, resp. fakticky hlášených, byť seznatelných pouze nepřímou, konkludentně, jelikož zjištěných z konkrétního jednání - každopádně v souladu s výše řečeným principem relevance a dostatečnosti důvodů ospravedlňujících případnou státní ingerenci do práva pokojně se shromažďovat. Přičemž stát disponuje větší mírou diskrece v případech, že ony „důvody“ spočívají v skutečném a prokazatelném podněcování k násilí proti jednotlivci nebo veřejnému činiteli či části populace, srov. např. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Strana svobody a demokracie (ÖZDEP) proti Turecku [1999], Sjedenocaná komunistická strana Turecka a další proti Turecku [1998], Incal proti Turecku [1998] nebo Sürek proti Turecku [1999].

a dostatečné. Rozhodnutí o zásahu do práva pokojně se shromažďovat musí být založeno na **přijatelném posouzení relevantních skutečností** a tímto zásahem musí být **sledován legitimní cíl**, k jehož dosažení nutno použít **přiměřené prostředky**.²⁶⁾

Pokud jsme nasměrovali svoji pozornost na rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva, pak nelze opominout stanovisko, kterým svobodu shromažďování a právo jejím prostřednictvím vyjadřovat názory zařadil k prvořadým hodnotám demokratické společnosti, přičemž dodává, že „*esencí demokracie je její schopnost řešit problémy prostřednictvím otevřené diskuse. Radikální opatření preventivního rázu, kterými je potlačena svoboda shromažďování a projevu v jiných případech než při podněcování k násilí nebo odmítání demokratických principů - ať se státním orgánům některé názory a slova mohou zdát jakkoli šokující a nepřijatelná a ať mohou být požadavky jakkoli nelegitimní - prokazují demokracii špatnou službu a často ji dokonce ohrožují. V demokratické společnosti založené na vládě práva musí být politickým myšlenkám, které zpochybňují existující řád a jejichž*

26) Srov. např. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku [1998] nebo ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku [2001].

uskutečnění je obhajováno pokojnými prostředky, poskytnuta náležitá příležitost k vyjádření prostřednictvím výkonu práva na shromažďování, jakož i jinými zákonnými prostředky“²⁷⁾.

Bylo by krátkozraké garantovat toliko politické shromáždění, jehož účelem je prezentace informací či myšlenek, jež jsou přijímány příznivě a považovány za neškodné či bezvýznamné. Garantováno je totiž i shromáždění, na kterém zaznívají informace či myšlenky, které zraňují, šokují nebo znepokojují.²⁸⁾ Ono totiž právo pokojného politického shromáždění chrání i takové shromáždění, „*které může znepokojovat nebo pohoršovat osoby, které nesouhlasí s myšlenkami či požadavky, o jejichž propagaci usiluje*“²⁹⁾.

Je tedy evidentní, že politické právo pokojně se shromažďovat³⁰⁾ je jedním z nejvýznamnějších z katalogu základních politických práv

27) Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku [2001].

28) Srov. např. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Handyside proti Spojenému království [1976] nebo ve věci Gerger proti Turecku [1999].

29) Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Plattform „Arzte für das Leben“ proti Rakousku [1988].

30) A to v úzké korelaci se svobodou projevu, jelikož základní politické právo pokojně se shromažďovat vždy implikuje svobodu projevu, nikoliv však naopak.

a rozhodne-li se stát toto právo omezit, jsou mu na této cestě kladeny poměrně významné překážky, a to jak v rovině zákonodárné, tak v rovině aplikace příslušného zákona. Každopádně vstupem České republiky do Evropské unie nelze pominout ani mezinárodní závazky, které s tímto aktem souvisejí, přičemž vliv práva ES/EU na ochranu lidských práv a základních svobod je též nesporný. Smlouva o Evropské unii (SEU) ve svém článku 6 (bývalý článek F) normuje tzv. základní zásady a základní práva, na nichž je Evropská unie založena. Jde o zásady svobody, demokracie, právního státu a respektování lidských práv a základních svobod – zásady, které jsou společné členským státům [čl. 6 odst. 1 SEU], jakož i o respekt k základním lidským právům, která zajišťuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům jako všeobecné právní zásady společenství [čl. 6 odst. 2 SEU]. Evropská unie se tedy mj. jednoznačně přihlásila k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod, když takto zajištěná lidská práva a základní svobody (společně s ústavními tradicemi společnými členským státům) označila jako **všeobecné právní zásady společenství**.

Sílu základního politického práva pokojně se shromažďovat lze demon-

strovat na příkladu jednoho řízení, které proběhlo před Evropským soudním dvorem o předběžných otázkách, jež vyústilo v rozhodnutí, že za určitých okolností (zejména nutno zmínit princip přiměřenosti) může ochrana lidských práv (jakožto všeobecných právních zásad společenství) převážit nad ochranou základních principů vnitřního trhu, v posuzovaném případě šlo o jednu ze základních svobod Společenství, o volný pohyb zboží.³¹⁾

III. Exkurz do úpravy *de lege lata* v zákoně o shromažďování

Pokud jde o zákon, jež je aprobován ustanovením čl. 19 odst. 2 Listiny, pak již bylo řečeno, že je jím především zákon o shromažďování. V případě shromáždění, která lze podřadit pod zákon o shromažďování na základě výslovné právní úpravy (tzn. politická shromáždění) je stran možné ingerence ze strany státu, resp. orgánů státní moci (toliko ve zkratce a obecně) situace následující.

Jak již uvedeno, je česká právní úprava založena na principu oznamovacím (nikoliv povolovacím).

31) Rozhodnutí č. C - 112/2000 Eugen Schminberger v. Rakousko.

Shromáždění tak v zásadě musí být příslušnému úřadu oznámena, přičemž dotčený zákon podává některé výjimky, u nichž oznámení není třeba.

Výjimka z oznamovací povinnosti tak [§ 4 odst. 1 písm. a) až d) ZoS] dopadá na (i) shromáždění pořádaná právníky osobami přístupná jen jejich členům či pracovníkům a jmenovitě pozvaným hostům; (ii) shromáždění pořádaná církvemi nebo náboženskými společnostmi v kostele nebo v jiné modlitebně, procesí, poutě a jiné průvody a shromáždění sloužící k projevům náboženského vyznání; (i) shromáždění konaná v obydlích občanů³²⁾ a na (iv) shromáždění jmenovitě pozvaných osob v uzavřených prostorách.

K tomu nutno uvést, že **skutečnost výjimky z povinnosti oznamovací neznamena, že uvedená shromáždění se ocitají mimo režim zákona o shromažďování**, naopak i nadále jsou podrobeny režimu tohoto zákona. Tak i nadále (byť zproštěni dílčí – oznamovací – povinnosti) musí svolavatelé shromáždění

32) Zde se nutno minimálně zamyslet nad tím, zda podřazení shromáždění konaných v obydlích občanů pod zákon o shromažďování (byť je svolavatel zbaven povinnosti oznamovací) není v rozporu s požadavkem čl. 19 odst. 2 Listiny, který explicitně mj. stanovuje, že v tomto článku určeným způsobem lze omezit toliko shromáždění konaná na veřejných místech.

i jeho účastníci dostát povinností, které jim zákon o shromažďování stanoví. A i nadále lze takováto shromáždění (vyjmutá z oznamovací povinnosti) kupříkladu rozpustit způsoby a za podmínek stanovených zákonem o shromažďování. V zásadě zde opět narážíme na praktickou nutnost rozlišovat shromáždění politická od těch nepolitických. Jak bylo totiž uvedeno, některým politickým shromážděním svědčí dílčí výjimka z oznamovací povinnosti, kterou jinak zákon o shromažďování stanovuje, avšak i přes tuto výjimku jsou tato shromáždění podrobena režimu zákona o shromažďování. Naopak jiná než politická shromáždění (jak charakterizována výše) nemusejí být ohlašována, jelikož na ně zákon o shromažďování vůbec nedopadá.

Pro demonstraci lze uvést tyto příklady. Svolám-li do svého obydlí veřejně přístupnou schůzi politické strany, nemusím toto shromáždění sice oznamovat, avšak i nadále se toto shromáždění (resp. jeho svolavatel, účastníci a další relevantní subjekty) řídí zákonem o shromažďování. Naopak, svolám-li do svého obydlí shromáždění toliko za účelem oslavy narozenin, nemusím toto *shromáždění* oznamovat, jelikož se nepochybně nejedná o realizaci ústavně garantovaného politického práva pokojně se shromažďovat a nelze jej tudíž subsumovat pod zá-

kon o shromažďování. Jinak řečeno, naposledy demonstrováné nepolitické shromáždění (oslavu narozenin) není třeba oznamovat, jelikož jde o shromáždění, které zákon o shromažďování neupravuje, tzn. neupravuje jej zákon, který je zákonem ve smyslu čl. 19 odst. 2 Listiny. Existuje totiž přímá implikace mezi základním politickým právem garantovaným v čl. 19 odst. 1 Listiny a zákonem, který je předpokládán v čl. 19 odst. 2 Listiny, jakož i mezi čl. 19 odst. 2 Listiny a zákonem o shromažďování. Ta shromáždění, která jsou mimo rozsah této implikace, pak nejsou shromážděními ve smyslu základního politického práva pokojně se shromažďovat, a proto taková shromáždění nejsou pod ochranou čl. 19 odst. 1 Listiny, ale pod ochranou obecného ústavního principu svobody a dopadají na ně (jak již ostatně uvedeno) příslušné právní normy porůznu rozestě v českém právním řádu.³³⁾

Vraťme se však k požadavku oznamovací povinnosti a doplňme, že ohledně možného zproštění povinnosti oznamovat shromáždění je za

33) To však v žádném případě neznamena, že svolavatelé, pořadatelé či účastníci „politických shromáždění“ se bez dalšího vymkli našemu právnímu řádu. I oni samozřejmě musí své jednání korigovat tak, aby se nedostali do konfliktu s platným právním řádem, tzn. obecně nedopouštět se protiprávního jednání.

určitých okolností disponována též rada obce. Jelikož však rozsah této úvahy neumožňuje věnovat se zákoně úpravě cele, odkážeme stran oznamovací procedury na platná a účinná ustanovení zákona o shromáždění [zejména na § 4 a § 5 ZoS], stejně jako v otázkách úpravy oprávnění a povinnosti svolavatele či povinnosti účastníků shromáždění odkážeme na ustanovení § 6 a § 7 zákona o shromažďování, přičemž dále je zmíníme pouze tehdy, bude-li nutné je zohlednit v případech dále řešených otázek, které budou zaměřeny zejména na možnosti zákazu zamýšleného či rozpuštění již konaného shromáždění.

V případech státní ingerence do práva pokojně se shromažďovat budeme postupovat od těch nejměkčích po nejtvrďší možná. Předně tedy, s ohledem na místní podmínky nebo na veřejný pořádek, může³⁴⁾ úřad navrhnout svolavatel, aby se shromáždění konalo na jiném místě nebo v jinou dobu [§ 8 ZoS], úřad také může svolavatelé uložit, aby shromáždění konané ve večerních hodinách bylo ukončeno tak, aby nedošlo k nepřiměřenému rušení nočního klidu [§ 9 ZoS].

Pokud jde o možný **(preventivní) zákaz shromáždění**, pak ustanovení

34) Může, nikoliv musí, úřad je zde zmocněn možností správní úvahy (diskreční pravomocí).

§ 10 odst. 1 zákona o shromažďování imperativně stanoví příslušnému úřadu oznámené shromáždění zakázat, pokud by oznámený účel směřoval k výzvě (i) popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávnosti a nesnášenlivosti z těchto důvodů; (ii) dopouštět se násilí nebo hrubé neslušnosti; (iii) jinak porušovat ústavu a zákony. Lze tedy konstatovat, že sub iii) je uvedena jakási generální klauzule, která obecně zmocňuje příslušný úřad zakázat oznamované shromáždění pro případ, že by jeho účel směřoval k výzvě porušovat ústavu či zákony, přičemž sub i) a ii) jsou zákonodárcem vyjmenovány některé speciální hodnoty, jejichž význam zákonodárce ohodnotil tak, že si zasluhují speciálně vytknout. Každopádně lze konstatovat, že jde v zásadě o katalog, který svým rozsahem i obsahem splňuje nároky oněch ospravedlňujících výjimek, které jsou vyjmenovány např. v čl. 19 odst. 2 Listiny.

Stejně lze hodnotit i další důvody, které umožňují úřadu shromáždění zakázat. Úřad totiž též zakáže shromáždění tehdy, jestliže se má konat na místě, kde by účastníkům hrozilo závažné nebezpečí pro jejich zdraví. Jak uvádí judikatura, pak

*„pouliční průvod s pořadatelsky zajištěným a akceptovatelným omezením dopravy sám o sobě nepředstavuje žádné obecně známé závažné ohrožení zdraví účastníků průvodu“*³⁵⁾. Úřad dále zakáže shromáždění, pokud se má podle dříve doručeného oznámení konat jiné shromáždění na stejném místě a ve stejnou dobu a mezi svolavatelem nedošlo k dohodě o úpravě doby jeho konání, přičemž platí, že nelze-li určit, které oznámení bylo doručeno dříve, rozhodne se za účasti zástupců svolavatelů losováním [§ 10 odst. 2 ZoS]. Každopádně z obou v tomto odstavci uvedených důvodů úřad nemůže shromáždění zakázat, pokud svolavatel přijal návrh úřadu konat shromáždění na jiném místě nebo v jinou dobu [srov. § 8 ZoS], jde tedy o určitý subsidiární zákaz pro případ, že svolavatel neakceptuje uvedené návrhy příslušného úřadu.

Konečně je úřad oprávněn shromáždění zakázat, má-li být konáno v místě, kde by nutné omezení dopravy a zásobování bylo v závažném rozporu se zájmem obyvatelstva, avšak pouze za předpokladu, že shromáždění lze bez nepřiměřených obtíží konat jinde, aniž by se tím zmařil jeho (shromáždění) oznámený účel [§ 10 odst. 3 ZoS], také

35) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 Ca 246/2000.

zde je úřad zbaven možnosti shromáždění zakázat v případě, že svolavatel přijal jeho návrh konat shromáždění na jiném místě nebo v jinou dobu. K tomuto bylo např. judikováno, že *„rozhodnutí, kterým se zakazuje oznámené shromáždění, protože se má konat na místě, kde by účastníkům hrozilo závažné nebezpečí pro jejich zdraví [§ 10 odst. 2 písm. a) zákona č. 84/1990 Sb.] a kde by nutné omezení dopravy a zásobování bylo v závažném rozporu se zájmem obyvatelstva (§ 10 odst. 3 zákona č. 84/1990 Sb.), je nepřezkoumatelné opírá-li se pouze o stanoviska silničního správního úřadu a správce veřejné zeleně, aniž by zdůvodnilo, jaký konkrétní význam tato stanoviska mají pro uplatnění uvedených zákonných ustanovení“* a že *„možnost, že v souvislosti s konaným shromážděním budou poškozena parkující vozidla a veřejná zeleň, nemůže být sama o sobě důvodem zákazu shromáždění“*.³⁶⁾ Judikováno však také bylo, že *„zákaz oznámeného shromáždění (pouličního průvodu), které by vyvolalo takové omezení dopravy na dopravně nejdůležitější a frekventované trase města, jež by mělo za následek tři hodiny trojité zamezení přístupu obyvatelstva k velkým nákupním střediskům motorovými vozidly v době obvyklých nákupů a omezení průjezdu vozidel*

36) Rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 28 Ca 150/2000.

*k úrazové nemocnici, je oprávněný, lze-li bez nepřiměřených obtíží konat shromáždění jinde, aniž by se tím zmařil oznámený účel shromáždění (§ 10 odst. 3 zákona č. 84/1990 Sb.)“*³⁷⁾.

Jen letmo dodejme, že ustanovení § 11 zákona o shromažďování upravuje mj. postup úřadu, svolavatele a soudu při vydávání rozhodnutí o zákazu shromáždění nebo době jeho ukončení, resp. postup stran opravných prostředků proti těmto rozhodnutím s určením subsidiarity správního řádu a soudního řádu správního, přičemž za zmínku stojí zejména to, že pokud soud (rozhoduje do tří dnů) příslušně rozhodnutí úřadu zruší (tzn. nebyly dány důvody k zákazu shromáždění), pak je svolavatel oprávněn shromáždění uspořádat podle původního oznámení nebo později tak, aby shromáždění bylo uskutečněno do 30 dnů od právní moci rozhodnutí soudu. Jestliže svolavatel toto shromáždění uspořádá v pozdější době, vyrozumí o tom úřad nejpozději 1 den před jeho konáním. Tolik jen na okraj některých v zásadě procesněprávních garancí.

Zpět však ke dvěma základním prostředkům státní ingerence do

37) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 Ca 246/2000, k závažnému nebezpečí pro zdraví srov. i rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 28 Ca 255/2000.

základního politického práva pokojně se shromažďovat, které spočívají v možnosti shromáždění zakázat, přičemž se jedná o určité preventivní opatření, jelikož se takto zakazuje shromáždění teprve oznamované (zamýšlené, svolávané). Druhou možností státní ingerence je pak **možnost již konané shromáždění rozpustit**. Pokud jde o tuto možnost (tzn. rozpuštění), pak zákon zná v zásadě tři možné situace, kdy lze shromáždění rozpustit. Tyto situace jsou vázány na to, zda jde o (i) shromáždění oznámené, avšak zakázané; (ii) shromáždění neoznámené či (iii) shromáždění oznámené, za předpokladu, že nebyl dán důvod pro jeho zákaz.

V prvním případě (jestliže se **shromáždění koná, ačkoliv bylo zakázáno**) sehrává nezbytnou úlohu zástupce příslušného úřadu³⁸⁾, který vyzve svolavatele, aby shromáždění neprodleně ukončil. Pokud svolavatel neučiní účinná opatření, aby se účastníci pokojně rozešli, sdělí zástupce úřadu účastníkům, že shromáždění je rozpuštěno a vyzve je, aby se pokojně rozešli. Toto sdělení musí obsahovat důvody k rozpuštění a upozornění

38) Za určitých okolností může být (ohledně rozpuštění shromáždění) zastoupen příslušníkem Policie České republiky ve službě, což je typické i v ostatních případech, v nichž lze shromáždění rozpustit.

na následky neuposlechnutí této výzvy a musí být učiněno takovým způsobem, aby bylo účastníkům srozumitelné a aby se s ním všichni účastníci shromáždění mohli seznámit. Stejným způsobem se postupuje i tehdy, jestliže shromáždění konané ve večerních hodinách pokračuje i po stanovené době ukončení [§ 12 odst. 4 ZoS].

Stran **shromáždění, které se koná, aniž bylo oznámeno** [§ 5], lze ohledně způsobu rozpuštění uvést *mutatis mutandis* to, co v případě konání shromáždění zakázaného. Avšak pokud jde o hmotněprávní důvod rozpuštění, tím není neoznámení, tzn. neoznámení samo o sobě neodůvodňuje rozpuštění shromáždění. Ostatně odkázat lze na judikaturu, která konstatuje, že: „*Shromáždění, které se koná, aniž bylo oznámeno podle § 5 zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromážděvacím, může být rozpuštěno, jestliže nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1 až 3 tohoto zákona nebo jestliže účastníci shromáždění páchají trestné činy a nápravu se nepodařilo zjednat jiným způsobem, zejména zákrokem proti jednotlivým pachatelům. Okolnost, že shromáždění nebylo oznámeno podle § 5 zákona, sama o sobě není důvodem pro rozpuštění shromáždění*“³⁹⁾.

39) Rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 28 Ca 348/96.

K rozpuštění takového shromáždění lze tedy přistoupit teprve tehdy, jestliže nastaly okolnosti (tedy nikoliv rozpuštění preventivní – srov. *nastaly*) předpokládané ustanovením § 10 odst. 1 až 3 zákona o shromážděvacím (blíže k těmto viz výše), přičemž uvedené platí i pro shromáždění, která nebyla svolána. Tato shromáždění může zástupce úřadu (opět stejným způsobem) rozpustit také tehdy, jestliže účastníci shromáždění páchají trestné činy a nápravu se nepodařilo zjednat jiným způsobem, zejména zákrokem proti jednotlivým pachatelům.

Z naposledy uvedených důvodů (a způsobem) lze konečně rozpustit i **shromáždění, které bylo oznámeno a nebyl důvod jej zakázat** [§ 12 odst. 5 ZoS]. Takové shromáždění může být navíc rozpuštěno i tehdy, jestliže se podstatně odchýlilo od oznámeného účelu takovým způsobem, že v průběhu shromáždění nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1 zákona o shromážděvacím. Skutečnosti odůvodňující rozhodnutí o rozpuštění shromáždění však musí být objektivně zjištěny, zároveň musí předcházet předchozí výzva k neprodlenému ukončení⁴⁰⁾. Judikatura též uvádí, že „*z ustanovení § 12 odst. 5*

40) Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 Ca 124/95.

a ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 84/1990 Sb., nevyplývá, že by zákonným důvodem k rozpuštění shromáždění byla také okolnost, že shromáždění nemá pokojný průběh a nelze udržet pořádek, když bylo narušeno protidemonstrací; právo vyjadřovat své postoje a stanoviska nemůže v demokracii přerůst ve znemožňování výkonu práva se shromážděvat (ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 až 3 zákona) jiným občanům“⁴¹⁾.

V souladu s kruciólním ústavním principem, totiž, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, je dále v traktovaném zákoně stanoveno, že proti rozpuštění shromáždění může svolavatel nebo účastník shromáždění do 15 dnů podat námítky u soudu. Soud rozhodne, zda shromáždění bylo nebo nebylo rozpuštěno v souladu se zákonem [§ 13]. Jen na okraj uvedeme, že ustanovení § 14 zákona o shromážděvacím formuluje skutkové podstaty přestupků proti právu shromážděvacímu, ostatně, také

41) Tamtéž. Ostatně k obdobnému se vyjadřoval i Evropský soud pro lidská práva ve svém Rozhodnutí ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku [2001]: „*kdyby každá pravděpodobnost vzniku napětí nebo prudké výměny slov mezi skupinami, jež proti sobě stojí v průběhu manifestace, měla ospravedlnit její zákaz, společnost by čelila zbavení příležitosti slyšet různé názory na jakoukoli otázku, která uráží citlivost většinového mínění*“.

restní právo zná speciální skutkovou podstatu trestného činu (viz porušování svobody sdružování a shromažďování dle § 238a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů).

IV. Závěrem

Závěrem lze tedy shrnout následující. V kontextu českého právního řádu je nezbytné rozlišovat (pomocí pozitivněprávní úpravy, jakož i zkoumáním fakticity, tzn. účelu toho kterého shromáždění) zda jde o shromáždění politické, tedy shromáždění, které je garantováno čl. 19 odst. 1 Listiny a omezeno ve smyslu čl. 19 odst. 2 Listiny zákonem o shromažďování, případně dalšími zákony, anebo zda jde o shromáždění nepolitické, které je garantováno obecným ústavním principem svobody tak, jak je explicitně obecnými ustanoveními právních norem, jež jsou součástí našeho ústavního pořádku a které lze omezit nejruznějšími zákony či podzákonnými právními předpisy, to vždy dle jejich charakteru a předmětu.

V případě garancí politického práva pokojně se shromažďovat lze uvést, že největší garancie spočívá v překážkách (striktních podmín-

kách), které právní řád imperativně stanovuje pro možnost případné státní ingerence (omezení) tohoto práva, které přichází v úvahu toliko skrze zákonné opatření, které je v demokratické společnosti nezbytné a ospravedlnitelné reálně existujícími (relevantními, dostatečnými a prokazatelnými) důvody, které odpovídají katalogu ospravedlňujících výjimek. Další významná garancie pak spočívá i v nárocích, které jsou kladeny na orgány státní moci při realizaci jejich diskreční pravomoc v případech, kdy se rozhoduje o konkrétním opatření, zda se to či ono politické shromáždění omezí či nikoliv. Taková správní úvaha pak musí být vykonávána rozumně, pečlivě a v dobré víře, přičemž rozhodnutí nutno opřít o přijatelně posouzené relevantní skutečnosti. Takovýmto rozhodnutím musí být sledován legitimní cíl, a k jehož dosažení nutno použít přiměřené prostředky. To vše pak zahrnováno do klíčových a esenciálních principů ochrany základních politických práv a svobod, zejména pak ochrany, která je těmto právům poskytována soudní mocí.

Mgr. Bc. Patrik Frk

*Ústav práva a právní vědy, o.p.s.
předseda správní rady*

Irská referenda týkající se záležitostí EU

Marek Chmel, Jan Kust

I. Úvod

Poté, co v referendu¹⁾, které se konalo 12. června 2008, překvapivě vysokým rozdílem 53,4 % : 46,6 % odmítli občané Irsku ratifikaci tzv. Lisabonské smlouvy, nastalo období zvažování dalšího osudu této smlouvy i samotné evropské integrace.

Doposud se objevila řada variant, kterými by bylo možné postupovat²⁾. Vedle doplnění stávajícího textu Lisabonské smlouvy o protokoly či výjimky - tzv. *opt-outy*, které by učinily Lisabonskou smlouvu přijatelnější v případném druhém referendu, které by se v Irsku konalo, se jedná i o doplnění stávajícího textu o právně nezávazná prohlášení či deklarace Evropské rady, případně v kombinaci s vnitrostátním nastavením nových pravidel v Irsku. Dále je také možné zachovat

- 1) Irsko je jediným členským státem EU, kde se mohli občané v referendu ke smlouvě vyjádřit, zbylých 26 států se rozhodlo pro proces ratifikace smlouvy národními parlamenty.
- 2) Blíže viz Chmel, M.: *Variety vývoje po irském referendu k Lisabonské smlouvě*. Parlamentní institut, červenec 2008.

stávající právní rámec primárního práva a podle něj pokračovat dále. Je také možné uvažovat o začlenění změn do přístupové smlouvy s některou z kandidátských zemí a variantou řešení je i vyjednání úplně nové smlouvy, která by plně nemusela navazovat na Lisabonskou smlouvu.

Mezi méně diskutované varianty dalšího postupu se vedle nereálného dočasného vystoupení Irsku z EU, které není řešení jako takové, ale pouze oddálení řešení pro samotné Irsko, patří i možnost ratifikace Lisabonské smlouvy pouze v irském parlamentu. Právě této variantě se mimo jiné věnuje následující příspěvek. Hlavní cílem příspěvku je ovšem přinést ucelený přehled výsledků referend konaných v Irsku v záležitostech EU a změn, které tato referenda přinesly.

Výsledky Irských referend týkajících se evropských záležitostí³⁾

Referendum	datum konání	Ano (%)	Ne (%)	účast (%)
Vstup do ES	10.5.1972	83,1	16,9	70,9
Jednotný evropský akt	26.5.1987	69,9	30,1	43,9
Smlouva o EU	18.6.1992	68,7	30,8	57,3
Amsterodamská smlouva	22.5.1998	61,7	38,3	56,2

II. Referendum o přistoupení Irska k EU

Pokud se podíváme na genezi irské ratifikace primárního práva, zjistíme, že 10.5. 1972 byl v referendu schválen třetí dodatek irské ústavy⁴⁾, který však neřešil konkrétní rozpory mezi ústavou a zakládacími smlouvami, ale pouze obecně schválil přístup Irska k ES a tím zakotvil obecnou přednost primárního práva v kolizi před ústavními normami.

To, že bude pro tento případ potřeba potvrzení rozhodnutí obou komor *Oireachtas* (irský parlament) – *Seanad* (horní komora) a *Dáil* (dolní komora), bylo jasné ze znění článku 46 irské ústavy, který o jejich změnách ve svém druhém odstavci

říká, že každý návrh na změnu této ústavy musí být iniciován jako návrh zákona v *Dáil Eireann* a poté co byl přijat nebo se má za to, že byl přijat oběma komorami *Oireachtas*, musí být předložen v referendu k rozhodnutí lidu v souladu se zákonem, který upravuje referendum a který je účinný danému datu.⁵⁾

Tento dodatek byl do lidového hlasování předložen vládou strany *Fianna Fáil* – Republikánská strana⁶⁾ a jejím premiérem⁷⁾ *Jackem Lynchem*. Tuto změnu ústavy a vstup Irska do ES podporovala také hlavní opoziční strana *Fine Gael* - Strana spojené-

5) Pro odkazy na ústavy členských států srovnej: Klokočka, V., Wagnerová, E.: *Ústavy států Evropské unie 1. Díl*. Linde, 2004. a Klokočka, V.: *Ústavy států Evropské unie 2. Díl*. Linde, 2005.

6) The Republican Party – také překládáno do anglického jazyka jako *Soldiers of Destiny* – viz. Ó Dónaill, N.: (1977). in (advisory ed. Tomás de Bhaldraithe): *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Dublin: An Gúm, s. 512, 540.

7) Taoiseach.

3) Miller, V.: *The Irish Referendum on the Treaty of Nice*. RESEARCH PAPER 01/57, INTERNATIONAL AFFAIRS AND DEFENCE SECTION, HOUSE OF COMMONS LIBRARY, 21.6. 2001.

4) The Third Amendment of the Constitution of Ireland- Amendment No. 3/1972.

ho Irska⁸⁾, zástupci zaměstnavatelů a farmářů, proti naopak byla *Labour party* a zástupci odborů.

III. Jednotný evropský akt a důvod pozdějších referend

V roce 1987 byl běžným ratifikačním procesem (parlament) schvalován Jednotný evropský akt (dále též jen „JEA“), avšak historik *Raymond Crotty*, odpůrce ES, zažaloval premiéra z důvodu, že JEA byl v rozporu s ústavou a tudíž by měl být schválen referendem. Případ se dostal k soudu, před *High Court of Ireland*, který jednomyslně žalobu zamítl.⁹⁾ Avšak odvolací soud (*Supreme Court of Ireland*) žalobě vyhověl, a sice pouze v jednom bodě, totiž v oblasti zahraniční politiky.¹⁰⁾ Navíc rozhodl rozdílem pouhého jednoho hlasu (3 ku 2)¹¹⁾ – v odůvodnění pak soudce *Thomas Finlay* uvedl, že ratifikace smlouvy o přistoupení k ES/EU referendem slouží zároveň jako zmocnění k přijímání dodatků zakládajících smluv potud, pokud dodatky nemění základní rámec či

8) The United Ireland Party.

9) *Crotty v. An Taoiseach* (1986), IEHC 3, 3 hlasy proti žalobě, nikdo pro.

10) *Crotty v. An Taoiseach* (1987) IESC 4; (1987) IR 713 (9th April, 1987).

11) Majoritní hlasy dodali soudci Walsh, Hederman a Henchy proti byl předseda Nejvyššího soudu Finlay a soudce Griffin

cíle společenství.¹²⁾ Referendum se tedy muselo uspořádat.

Od tohoto rozhodnutí každá smlouva měnící primární právo prochází v Irsku institutem referenda, aby se předešlo případným nesrovnalostem. V tomto kontextu je však zajímavé zmínit, že rozšiřování EU o další členské státy bylo v Irsku rozhodováno pouze parlamentní cestou.

Hlavním důvodem pro uspořádání referenda, který soudci viděli, bylo znění článku 30 JEA – Ustanovení o Evropské spolupráci v oblasti zahraniční politiky. Problematickou se ukázala část, která zavazuje členské státy ke konzultacím při zaujímání svých stanovisek a zohledňování stanovisek ostatních členských států při svých vnitrostátních opatřeních, což bylo uznáno jako odporující tehdejšímu šestému článku irské ústavy.

Toto rozhodnutí vedlo k tomu, že byl v referendu dne 26.5.1987 přijat desátý dodatek irské ústavy.¹³⁾ Na základě tohoto dodatku mohl irský stát ratifikovat Jednotný evropský akt (podepsaný jménem členských států Společenství v Lucembursku

12) Barrington, R.: *Was holding a referendum on Lisbon Treaty really necessary?* in The Irish Times, 11. července 2008.

13) Amendment No. 10/1987: TENTH AMENDMENT OF THE CONSTITUTION ACT, 1987.

dne 17. února 1986 a v Haagu dne 28. února 1986), přičemž byl tento do-datek přidán do článku 29 Irské ústa-vy upravující mezinárodní vztahy.

Každopádně rozhodnutí *Supreme Court* se dá považovat za dosti kon-troverzní, pročež v době zveřejnění vyvolalo ostrou kritiku. Po odmít-nutí Lisabonské smlouvy referen-dem vyjádřil *Charles Lysaght*, bývalý poradce (specializace Evropské prá-vo) Ministerstva zahraničních věcí Irska, názor, že tento judikát by s velkou pravděpodobností napříště nebyl obhajitelný¹⁴). Z tohoto názo-ru také vyplývá jeho přesvědčení, že Irsko mělo Lisabonskou smlouvu ratifikovat pouze parlamentní ces-tou, protože při napadení této pro-cedury žalobou by situace nemohla být horší než je nyní.

IV. Referendum o smlouvě o EU

V roce 1992 prošel v Irsku refe-rendem jedenáctý dodatek¹⁵) k ústa-vě, který byl spjat s Maastrichtskou smlouvou. Při předkládání tohoto dodatku k referendu se vycházelo z předpokladu, ostatně jako u všech

14) Lysaght, Ch.: *Did we need to hold a referen-dum at all? in The Irish Independent*, 22. června 2008.

15) Amendment No. 11/1992:ELEVENTH AMENDMENT OF THE CONSTITUTI-ON ACT, 1992.

dalších, které se týkaly záležitostí EU, že zásadní změny primárního práva EU jsou v rozporu s irskou ústavou, pokud nebudou doplněny právě dodatky k ní.

Z článku 29.4.3 bylo tímto do-datkem odstraněno ustanovení, kte-ré zakotvovalo přednost právních aktů nutných vzhledem ke členství ve Společenstvích před irskou ústa-vou a bylo přesunuto v následující-m znění do článku 29.4.5: „Žádné ustanovení této ústavy neruší záko-ny, úkony nebo opatření státu, nut-ná vzhledem k závazkům, plynou-cím ze členství v Evropské unii nebo ze členství ze společenství, ani nebrání tomu, aby zákony, úkony nebo opatření, přijatá Evropskou unií nebo společenstvími nebo jejich institucemi nebo orgány, přísluš-nými podle smluv, zřizujících spo-lečenství, měly ve státě platnost zákona“.

Do článku 29.4.4 pak bylo *ex-pressis verbis* zahrnuto ustanovení, že irský stát může ratifikovat smlouvu o Evropské Unii podepsa-nou v Maastrichtu dne 7. února 1992 a může se stát členem Unie, zároveň bylo doplněno ustanovení, které státu povolovalo ratifikovat dohodu, vztahující se k patentovým věcem ve Společenství, uzavřenou mezi členskými státy Společenství v Lucemburku 15.prosince 1989.

V. Referendum o Amsterodamské smlouvě

Osmnáctý dodatek k irské ús-tavě¹⁶), který reflektoval přijetí Amsterodamské smlouvy, která by-la výsledkem mezivládní konferen-ce zahájené zasedáním Evropské ra-dy v Turínu 29. března 1996 a byla přijata na zasedání Evropské rady v Amsterdamu 16. - 17. června 1997. Ministři zahraničních věcí pat-nácti členských států ji pak pode-psali 2. října 1997.¹⁷)

Současně s referendem o osmnác-tém dodatku irské ústavy proběhlo i re-ferendum o devatenáctém dodatku.¹⁸)

Tento devatenáctý dodatek se tý-kal Dohody Velkého pátku o míru v Severním Irsku (*Good Friday Agreement*), podepsané 10. dubna 1998. Jednání se zúčastnilo celkem 8 severoirských politických stran, britský premiér *Tony Blair*, irský *taoiseach Bertie Ahern*, šéf *Sinn Féin Gerry Adams*, vůdce unionistů *David Trimble*, americký senátor *George Mittchel* jako předseda mírových

16) Amendment No. 18/1998:EIGHTEENTH AMENDMENT OF THE CONSTITUTI-ON ACT, 1998

17) Smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999 (první den následujícího měsíce po ratifika-ci smlouvy posledním členským státem) po-té, co byla ratifikována všemi členskými stá-ty v souladu s jejich ústavními procedurami.

18) Amendment No. 19/1998:NINETEENTH AMENDMENT OF THE CONSTITUTI-ON ACT, 1998.

rozhovorů a také bývalý anglický premiér *John Major* a americký pre-zident *Bill Clinton* jako pozorovate-lé. V dohodě bylo mimo jiné stano-veno, že bude pozměněna britská ústava a budou pozměněny články 2. a 3. irské ústavy, které prohlašují *Ulster* součástí Irské republiky.¹⁹)

Právě tímto faktem byl osmnáctý dodatek ústavy zasunut trochu do pozadí událostí a vzhledem k tomu, že bezpečně prošel referendem, ne-byla diskuse o případné nutnosti re-ferenda nijak intenzivní.

V rámci osmnáctého dodatku bylo do irské ústavy zahrnuto ustanove-ní, které Irsku umožňuje ratifikovat smlouvu z Amsterdamu, která mě-ní smlouvu o Evropské unii, smlou-vy o vzniku evropských společen-ství a určité související právní akty a která byla podepsána 2. října 1997. Zároveň tento dodatek zakotvuje povinnost státu získat předchozí souhlas obou komor parlamentu při výkonu některých opcí a pravomocí stanovených právě ve Smlouvě z Amsterdamu.²⁰)

19) Dále dohoda obsahovala například ustano-vení, že obyvatelé Severního Irsku mají prá-vo na sebeurčení a konstituční postavení Severního Irsku záleží na většině jeho obyva-tel, že bude sestaven regionální parlament (Northern Ireland Assembly), Rada Sever-jih (North/South Ministerial Council) a jako „pomocný orgán“ bude sestavena Britsko-ir-ská rada (British-Irish Council).

20) Konkrétně se jedná o opce a práva zakotve-ná v člancích čísla 1.11, čísla 2.5 a čísla 2.15.

Srovnání výsledků irských referend v letech 2001, 2002 a 2008²¹⁾

Referendum	Ano (%)	Ano (počet)	Ne (%)	Ne (počet)	účast (%)	účast (počet)
Nice 2001	46.13	453 461	53.87	529 478	34.79	997 826
Nice 2002	62.89	906 202	37.11	534 887	49.47	1 446 588
Lisabon	46.6	752,451	53.4	862,415	53.1	1 614 866

VI. Referenda o Smlouvě z Nice

Evropská unie má již několikanásobnou zkušenost se zamítavými výsledky lidových hlasování o změnách primárního práva.²²⁾ I v samotném Irsku již došlo k podobné situaci, a to v souvislosti se Smlouvou z Nice.

Elektorátu byl 7.6.2001 předložen návrh na čtyřicetý dodatek²³⁾

k irské ústavě, který by umožnil ratifikaci Smlouvy z Nice. V ten samý den proběhlo referendum ještě i o jedenadvacátém²⁴⁾ a třicetým²⁵⁾ dodatku irské ústavy, přičemž oba byly schváleny.

Čtyřicetý dodatek irské ústavy obsahoval pouze ustanovení, podobné těm předchozím, tedy, že Irsko smí ratifikovat smlouvu z Nice, doplňující smlouvu o Evropské unii, smlouvy, vytvářející evropská společenství a související akty a výčet opcí a pravomocí vyplývajících z této smlouvy²⁶⁾, jejichž výkon podléhá předchozímu souhlasu obou komor parlamentu.

Ačkoliv mělo odsouhlasení tohoto dodatku širokou podporu politických

21) Viz též Sinnott, R: ATTITUDES AND BEHAVIOUR OF THE IRISH ELECTORATE IN THE REFERENDUM ON THE TREATY OF NICE, European Commission Representation in Ireland, 16.11.2002.

22) Viz výsledky lidových hlasování v Dánsku, Francii a Nizozemí.

23) Zajímavostí číslování dodatků irské ústavy je to, že v současné době platí, že jakmile je dodatek předložen pod svým číslem komorám parlamentu, případně i do následného referenda, není možné číslování měnit. V případě že pak tento dodatek není v některé fázi schválen, nemůže být nahrazen jiným se stejným číslováním – proto některé dodatky irské ústavy v číslování chybí – neexistuje tedy na příklad čtyřicetý dodatek irské ústavy, pouze návrh tohoto dodatku.

24) TWENTY-FIRST AMENDMENT OF THE CONSTITUTION ACT, 2001 - Zrušení trestu smrti.

25) Twenty-third Amendment of the Constitution Act, 2001 -O uznání Mezinárodního trestního soudu.

26) Jedná se o ustanovení uvedená v člancích 1.6, 1.9, 1.11, 1.12, 1.13 a 2.1 Smlouvy z Nice .

představitelů Irska, byl v referendu překvapivě zamítnut. Důvodů pro toto zamítnutí je jistě celá řada, mezi hlavní se řadí nepřesvědčivá kampaň zastánců ratifikace a zřejmě i nízká účast elektorátu, která nahrávala odpůrcům ratifikace.

Dne 19.10.2002 byl Irům předložen šestadvacátý dodatek k jejich ústavě, který se týkal také Smlouvy z Nice.

Samotná smlouva nebyla mezi prvním a druhým hlasováním žádným způsobem upravována protokoly či výjimkami. Evropská rada se pouze shodla na tzv. Sevillském prohlášení²⁷⁾, které nemá právně závazný status, ale povahu politické deklarace. To mělo být před opakováním referenda politickou zárukou, že Irsko se v oblasti EBZP může rozhodovat v souladu s ústavou a právním pořádkem Irska. Mezi opatření přijatá irskou vládou v souvislosti s neúspěšným referendem také patřilo zřízení tzv. *Forum on Europe* a dále vytvoření určitého systému pravidel a pokynů, kterými se měli řídit představitelé státu při jednání v Evropské radě, popř. v Radě EU, a jež měly zajistit informovanost parlamentu a veřejnosti.

V rámci návrhů dodatků se ten šestadvacátý od toho čtyřicetého lišil především v tom, že obsahoval

27) Závěr Evropské rady č. 13463/02 ze dne 22. 6. 2002.

explicitní zákaz Irska aplikovat ta rozhodnutí Evropské rady o vytvoření společné obrany podle článku 1.2 Smlouvy z Nice, která by vedla k jeho zahrnutí do společné obrany.

VII. Dvacátýosmý dodatek irské ústavy a Lisabonská smlouva

Návrh osmadvacátého dodatku irské ústavy měl umožnit dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy v Irsku. Dne 26. 2. 2008 irská vláda schválila znění tohoto dodatku, který byl zveřejněn 6. 3. 2008, *Dáil* dokončil projednávání tohoto návrhu 29. 4. 2008, zatímco *Seanad* 9.5. 2008.

V návrhu bylo zakotveno zrušení některých ustanovení irské ústavy – konkrétně článků 29.4.9 a 29.4.11, zároveň byla navržena nová ustanovení, která opět explicitně stanovila, že Irsko smí ratifikovat Lisabonskou smlouvu a že žádné ustanovení irské ústavy neruší zákony, úkony nebo opatření státu, nutná vzhledem k závazkům, plynoucím z této ratifikace či vyplývajících ze členství Irska v Evropské unii nebo ze členství ve společenství, ani nebrání tomu, aby zákony, úkony nebo opatření, přijatá Evropskou unií nebo společenstvím nebo jejich institucemi nebo orgány, příslušnými podle smluv, zřizujících společenství, měly ve státě platnost zákona.

Dále bylo stanoveno, že stát smí vykonávat opce nebo pravomoci podle článků 1.22, 2.64, 2.65, 2.66, 2.67, 2.68, a 2.278 Lisabonské smlouvy a podle článků 1.18 a 1.20 prvního protokolu připojeného k této smlouvě pouze s předchozím souhlasem obou komor parlamentu. Bylo také navrženo nové znění článku 29.4.13 ústavy, v níž se také stanovila povinnost získání předchozího souhlasu obou komor *Oireachtas*, před rozhodnutími týkajícími se protokolu o postavení Irska a Velké Británie v oblasti svobody bezpečnosti a justice a i v dalších oblastech.²⁸⁾

Tímto dodatkem bylo také rozšířeno a přesunuto ustanovení o tom, že stát nesmí aplikovat ta rozhodnutí Evropské rady o vytvoření společné obrany nejen podle ustanovení vyplývajících ze Smlouvy z Nice, ale ani z Lisabonské smlouvy.

Při hlasování v irském parlamentu se pro ratifikaci Lisabonské smlouvy vyslovily všechny zastoupené strany, mimo stranu *Sinn Féin*²⁹⁾. Při přípravě referenda se do jisté míry potvrdily obavy, které vyjádřil i tehdejší *Taoiseach Bertie Ahern*, že se z Irska stane bojiště pro

28) Protokol o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na prostor svobody, bezpečnosti a práva.

29) Strana Zelených ponechala svým zástupcům volnou ruku při rozhodování.

odpůrce evropské integrace.³⁰⁾ Na druhé straně se ovšem používalo podobných postupů i ve prospěch ratifikace Lisabonské smlouvy.³¹⁾ Ve prospěch ratifikace Lisabonské smlouvy se vyslovily i taková uskupení jako *Irish Farmers' Association*, *Irish Creamery Milk Suppliers Association*³²⁾ či *Irish Congress of Trade Unions*, zatímco konference biskupů katolické církve v Irsku se k vyjádření přímého doporučení nedostala a omezila se pouze na konstatování, že Lisabonská smlouva neomezuje právní úpravu potratů zakotvenou v irském právním řádu.

Výsledek referenda je všeobecně známý a důvody, které k němu vedly, také. Na prvním místě je častokrát uváděno, že voliči si vlastně nebyli jisti, pro co hlasují a smlouvě nerozuměli.³³⁾

V tomto směru je důležité dodat, že vládou byly sice do domácností

30) Byla tak vnímána například návštěva francouzského politika Jean-Marie Le Pena a výzva Nigela Farage členům United Kingdom Independence Party, aby přijeli do Irska vyjádřit svůj protest proti Lisabonské smlouvě, která byla zveřejněná na internetových stránkách této strany.

31) Například vyjádření německé kancléřsky Angely Merkelové, ve kterém Iry vyzývala k podpoře Lisabonské smlouvy.

32) Dvě největší organizace sdružující irské farmáře.

33) Například průzkum *The Irish Times* ze dne 18.6. či Flash Eurobarometer číslo 245.

rozeslány dvojjazyčně vyhotovené letáky vysvětlující Lisabonskou smlouvu, ovšem dlouhou dobu neexistoval široké veřejnosti přístupný zjednodušený či vysvětlující text nových smluv.

VIII. Závěr

V Irsku se již delší dobu debatovalo o nutnosti referenda při každé změně smluv a o tom, zda by rozsudek *Crotty v. An Taoiseach* byl obhajitelný i v současné době a zda se vztahuje na všechny tyto změny. V této souvislosti se také dostává na povrch otázka, jakým způsobem volit formulaci dodatků k ústavě, které jsou v referendu schvalovány.

Je samozřejmé, že pokud by se irská politická reprezentace rozhodla k tomu, že celou či část Lisabonské smlouvy postačí ratifikovat pouze parlamentní cestou, určitě by došlo k novému řízení před *Supreme Court*

of Ireland a je otázkou, jak by toto řízení dopadlo. Je možné, že by soud prohlásil, že Lisabonská smlouva nepředstavuje v žádném směru omezení irské ústavy a není tak s ní v rozporu, nebo by za rozporné uznal pouze její části a v dalším referendu by se tak voliči mohli vyjadřovat pouze k menším dílčím změnám irské ústavy.

V každém případě by rozhodnutí o ratifikaci Lisabonské smlouvy v Irsku pouze parlamentní cestou vyvolalo ostrou diskuzi nad tím, jestli se nejedná o obcházení názoru občanů a o další odcizování evropského integračního procesu Evropanům.

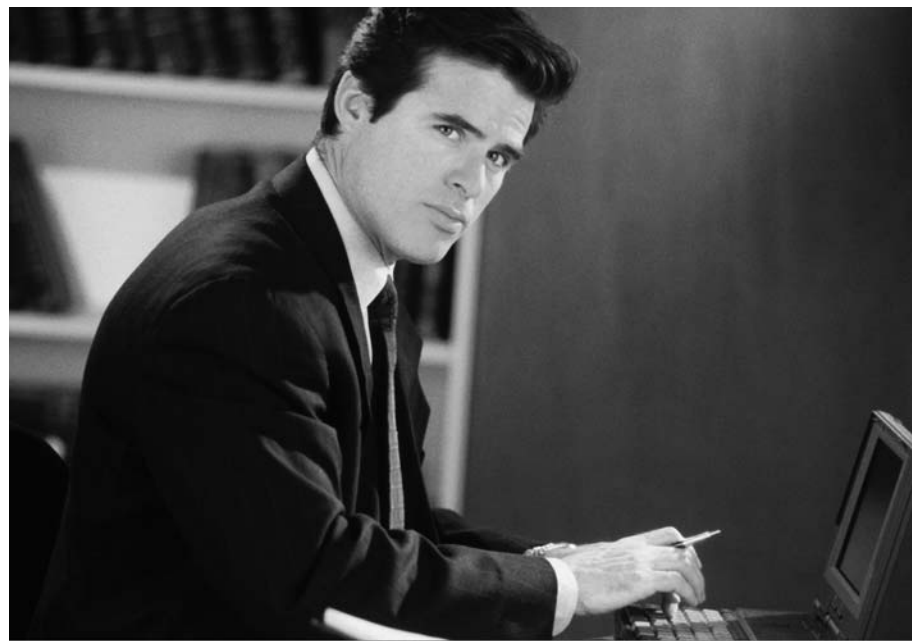
Marek Chmel

Parlamentní institut – Parlamentu České republiky

Jan Kust

Parlamentní institut – Parlamentu České republiky

MBA

Master of Business Administration Public Law

BBA

Bachelor of Business Administration

Ústav práva a právní vědy, o.p.s.®
Štěpánská 633/49
110 00 Praha 1

www.ustavprava.cz
cps@ustavprava.cz
tel.: 224 247 011
fax: 224 241 319

Princip jednoty strany a státu jako jeden z principů fungování státního aparátu nacistického Německa

JUDr. et Bc. Jaromír Tauchen, LL.M.Eur.Integration (Dresden)

Citát:

„Stát si udržuje svojí prioritu ve všech formálních oblastech, které mu náleží. Naproti tomu v oblastech vytváření myšlenek nese primát výlučně strana. Vytvořili jsme ideu a uskutečnime jí s pomocí aparátu, který nám poskytne stát“.

Dr. Hans Frank ¹⁾

I. Úvodem

K uskutečnění a zavedení vůdcovského principu a principu zvláštního zákonodárství²⁾ do právního systému Německé Říše byla zapotřebí existence mocné organizace s ideologickým monopolem, která by dokázala tyto principy ve státním aparátu prosadit. Touto organizací byla Národně socialistická německá strana práce,³⁾ která se stala

nástrojem v rukou Vůdce a jejímž prostřednictvím bylo Německo přetvořeno v totalitární stát.⁴⁾ Oficiální funkcí strany v národně socialistickém státě bylo ztělesňovat spojení mezi Vůdcem a německým národem.⁵⁾ Vůdcovský princip se nejdříve prosadil právě ve straně. Vůdce nestál jen na vrcholu strany, nýbrž byl také jejím zdrojem.

1) Dr. Hans Frank, říšský ministr a pozdější generální guvernér okupovaného Polska. Tento citát je otištěn časopise: Deutsche Rechtspflege. 1. roč., č. 7, 1936, s. 315.

2) K pojmu vůdcovský princip blíže: Tauchen, J.: *Prosazení vůdcovského principu ve státním aparátu Třetí říše*. Časopis pro právní vědu a praxi. Masarykova univerzita, Brno 2007, č. 2, s. 159-164.

3) K úloze NSDAP blíže: Klagges, D., Stoll, F.: *So ward das Reich*. Verlag Moritz Diesterweg, Frankfurt am Main 1943, s. 194.

4) Ditrich Klagges uvádí ve své učebnici dějepisu: „Vůdce – poslušnost - národní společenství - rasa. Na těchto zaručených ideálech německo-germánských dějin vyrůstá nová Říše. Pryč se stranami! To byl první úkol. Nyní existuje jen jedna strana, Národně socialistická německá dělnická strana. Jí a jejímu Vůdci náleží důvěra německého lidu“. Blíže k tomu: Klagges, D., Stoll, F.: *So ward das Reich*. Verlag Moritz Diesterweg, Frankfurt am Main 1943, s. 203.

5) Jeserich, K., Pohl, H., Unruh, G. a kol.: *Deutsche Verwaltungsgeschichte*. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1985, s. 661.

Od něj pocházela všechna moc uvnitř strany. Až do roku 1933 se výsostná moc Vůdce omezovala jen na NSDAP, ale později se rozšířila i na stát a Wehrmacht a uplatňovala se v celé Velkoněmecké Říši.⁶⁾

II. Právní základ ideologického a mocenského monopolu NSDAP

Podle národně socialistické doktríny byly strana a stát neodmyslitelně spojeny. Právní základ tvořil zákon o zajištění jednoty strany a státu z 1. prosince 1933 (RGBl. I S. 1016). Podle § 1 odst. 1 se „NSDAP stala po vítězství národně socialistické revoluce nositelkou německé státní myšlenky a z tohoto důvodu je se státem nesmazatelně spojená“.⁷⁾ Byla-li tedy NSDAP považována za nositelku státní myšlenky, přiznávalo jí tak ustanovení tohoto zákona prakticky monopolní postavení ve státě.⁸⁾ Nositelem není

tedy již stát, ale strana. Tento právní předpis tak navazuje na zákon o zákazu zakládání nových stran z 14. července 1933 (RGBl. I S. 479), podle kterého jediná možná politická strana, která mohla vyvíjet činnost byla NSDAP.⁹⁾ Kdo by usiloval o založení nové politické strany, mohl být potrestán trestem odnětím svobody až na tři léta. Zákon o zákazu zakládání nových stran tak zavádí mocenský monopol strany, zatímco zákon o zajištění jednoty strany a státu představuje ideologický monopol.

Princip mocenského a ideologického výsadního postavení jedné strany a jejich organizačních a osobních vazeb se státními orgány byl pro Německo zcela něčím novým. Nejen, že byla „zlikvidována“ politická opozice, nýbrž došlo i k úplnému odstranění všech ostatních samostatných zájmových skupin a organizací, které sice nebyly zrušeny zákonem, nýbrž pod politickým tlakem byly donuceny, aby se rozpustily sami. Dalším krokem k monopolizaci politického života bylo začlenění dosavadních existujících organizací do masových národně socialistických organizací nebo jejich zakládání. Typický příklad představuje

9) Wesel, U.: *Geschichte des Rechts*. 3.vydání. C.H.Beck, München 2006, s. 495.

6) Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünnhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 72.

7) Böckenförde, E.-W.: *Staatsrecht und Staatslehre im Dritten Reich*. C.F.Müller, Heidelberg 1985, s. 149.

8) Bracher, K.D.: *Die deutsche Diktatur. Entstehung, Struktur und Folgen des Nationalsozialismus*. 3.vydání. Kiepenheuer & Witsch, Köln am Thein 1970, s. 253.

Německá pracovní fronta.¹⁰⁾ Pro tento proces „přetvoření“ dosavadních organizací v národně socialistické organizace se vžil termín „*Gleichschaltung, zglajchšaltování*“. NSDAP zasahovala i do veřejného a soukromého života, kdy došlo např. k odstranění svobody tisku, zavedení cenzury a k nucenému sloučení organizací sdružující spisovatele, umělce či osoby pracující ve filmu a v rozhlase a jejich podřízení Ministerstvu propagandy.

Ani německá mládež nezůstala uchráněna vlivu strany. Zákonem o Hitlerjugend (Hitlerově mládeži) z 1. prosince 1936 (RGBl. I S. 993) byly veškeré mládežnické organizace na území Říše sloučeny do Hitlerovy mládeže, tedy do jedné z organizačních složek napojených na NSDAP. Výchova německé mládeže byla svěřena říšskému vůdci mládeže, který měl postavení jednoho z říšských úřadů. Druhým nařízením k zákonu

10) Německá pracovní fronta (DAF) byla založena pro zaměstnance. Neměla však nahradit jen zrušené odbory, ale zahrnovala i osoby provozující řemeslnou činnost a živnostníky, aby tak byly odstraněny třídní rozdíly. Zřízením DAF došlo k výraznému posílení pozice zaměstnavatele, neboť např. stávka jakožto mocná zbraň dělníků k prosazení jejich nároků byla zakázána. K tomu blíže: Tauchen, J.: *Vývoj pracovního práva ve Třetí říši*. In *Právní a ekonomické problémy V. KEY Publishing, Ostrava 2008, s. 131.*

o Hitlerjugend z 25. března 1939 byla státem zavedena povinná služba u Hitlerjugend pro osoby mezi 10. a 18. rokem věku. Pokud by se někdo pokusil odradit člena Hitlerjugend od výkonu jeho služby, hrozila mu peněžitá pokuta nebo trest vězení.

III. Právní postavení NSDAP

Zákon o zajištění jednoty strany a státu z 1. prosince 1933 (RGBl. I S. 1016) přetvořil stranu v ústavně právní instituci. Byla prohlášena za veřejnoprávní korporaci a byl jí přiznán nárok na právní a úřední pomoc ze strany státních orgánů. Národně socialistická právní věda zastávala názor, že „NSDAP požívá postavení, které je dosavadnímu ústavnímu právu neznámé. NSDAP není podřízena státu, nýbrž stojí vedle státu a z tohoto důvodu stát také není oprávněn ji kontrolovat“.¹¹⁾

11) Paul Meier-Benneckenstein popisuje charakter NSDAP následujícím způsobem: „Stranu před rokem 1933 tak i poté jako takovou není možné zařadit do žádné právní kategorie. Nebyla před převzetím moci spolek bez právní subjektivity a není dnes ve své podstatě žádná veřejnoprávní organizace. Ona byla nositelkou a ochráncem výsostné moci národa dříve vůči státu, dnes vedle státu a nad státem“. Blíže: Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünnhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 70.

Zákon o zajištění jednoty strany a státu však právní postavení NSDAP a vztahu NSDAP ke státu dostatečně jasně neupravil, což v pozdější době vedlo ke vzniku konfliktů mezi stranou a státem. Jediný právní základ tak představovala programová prohlášení představitelů strany, která ovšem nebyla dostatečně jasně právnicky formulována.

Právní postavení strany se vyjasnilo až vydáním nařízení k provedení zákona k zajištění jednoty strany a státu z 29. března 1935 (RGBl. I S. 502). Tímto nařízením byl zrušen Národně socialistický německý dělnický spolek (*Nationalsozialistischer Deutscher Arbeiterverein e.V.*) a Spolek Hitlerovy mládeže (*Verein Hitler-Jugend-Bewegung e. V.*). Majetek těchto spolků přešel bez likvidace na NSDAP jako na veřejnoprávní korporaci. Stanovy Národně socialistického německého dělnického spolku byly na základě tohoto nařízení přejaty NSDAP.

NSDAP jako monopolní strana by mohla být považována v jistém ohledu za stranu státní (např. na základě trestněprávní ochrany stranických symbolů). Její finanční příjem však nepodléhal státnímu doзору.¹²⁾

12) Jeserich, K., Pohl, H., Unruh, G. a kol.: *Deutsche Verwaltungsgeschichte*. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1985, s. 661.

Protože činnost strany byla úzce spojena s činností státu, plnila některé státní funkce a požívala zvláštního privilegovaného postavení, snažili se národní socialisté všemi způsoby stranu a její organizační složky osvobodit od placení různých poplatků. Příkladem je např. § 90 zákona o soudních poplatcích ve znění nařízení z 27. března 1937 (RGBl. I S. 428), kdy NSDAP (a její organizační složky) byly osvobozeny od placení soudních poplatků. NSDAP byla rovněž v určitém rozsahu osvobozena od placení daní. Rovněž bylo právně upraveno poskytnutí finančních prostředků straně, např. zákonem o zřízení domovů Hitlerjugend z 30. ledna 1939 (RGBl. I S. 215). V případě, že rozpočet jednotlivých místních organizací NSDAP nemohl pokrýt výstavbu a provoz domovu Hitlerjugend, byly jednotlivé obce povinny tyto domovy samy zřídit a přispívat na provoz.

Členové strany a jejich organizačních složek a na stranu napojených organizací mohli uplatnit slevu jízdného u říšských drah a v jiných dopravních prostředcích.¹³⁾

13) Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 130.

III.I. Trestněprávní ochrana NSDAP

Jako v každém totalitním režimu nebyl občan chráněn před státem, nýbrž opačně, stát se stal objektem ochrany před občanem.¹⁴⁾ Aby byla každá i sebemenší kritika strany či jejích organizačních složek (SA, SS, Hitlerjugend atd.) podchycena již v zárodku, byl vydán 20. prosince 1934 zákon o zákeřných útocích na stát a stranu a o ochraně stranických uniforem (RGBl. I S.1269).¹⁵⁾ Pokud někdo rozšiřoval úmyslně nepravdivé tvrzení, které by mohlo narušit blaho Říše nebo důstojnost říšské vlády či NSDAP nebo jejích organizačních složek, hrozil mu trest odnětí svobody ve výši 2 let, pokud tento trestný čin spáchal na veřejnosti, byl pachateli udělen trest vězení minimálně na 3 měsíce. Nosil-li někdo neoprávněně uniformu či odznak NSDAP nebo jejích organizačních složek, aniž by byl jejich členem, hrozil mu poměrně vysoký trest - odnětí svobody minimálně na 6 měsíců. Způsobil-li někdo tento trestný čin s úmyslem, aby vyvolal v obyvatelstvu strach či dostal Německou

14) Hirsch, M. a kol.: *Recht, Verwaltung und Justiz im Nationalsozialismus*. 2.vydání. Nomos Verlag, Baden - Baden 1997, s. 286.

15) Státní symboly (symboly z německých dějin, německého státu a národního hnutí v Německu) byly chráněny zákonem o ochraně národních symbolů vydaným již 19. května 1933.

říši do zahraničně-politických potíží, byl potrestán kázníci minimálně na 3 roky nebo na doživotí, ve zvláště těžkých případech dokonce hrozilo odsouzení k trestu smrti. Trestněprávně byl postizen i ten, kdo bez povolení říšského pokladníka NSDAP vyráběl uniformy či odznaky a uvedl je do oběhu.

Chráněny byly rovněž osoby, které „v boji za pozdvižení německého národa nebo v boji za německou brázdou“ spáchaly trestný čin. Nařízením říšského prezidenta o zaručení beztrestnosti z 21. března 1933 (RGBl. I S. 135) jim byla zaručena beztrestnost. Amnestii pro ty, kteří se „nechali strhnout“ v boji za národně socialistickou myšlenku a spáchali přitom trestný čin zaváděl rovněž zákon o zaručení beztrestnosti z 23. dubna 1936 (RGBl. I S. 378).

III.II. Organizační složky NSDAP a na stranu napojené spolky

Ustanovení § 2 prováděcího nařízení k zákonu o ochraně jednoty strany a státu uvádí jednotlivé organizační složky strany a na stranu napojené spolky. K organizačním částem strany, které nepožívaly právní subjektivity ani vlastního majetku a občanskoprávně byly identické s NSDAP organizované zvláštním specifickým způsobem, patřily: SA (*Sturmabteilungen*) -

úderné oddíly, SS (*Schutzstaffeln*) – ochranné oddíly, NSKK (*Das nationalsozialistische-Kraftfahrkorps*) – jízdní sbor, HJ (*Hitlerjugend*) – Hitlerova mládež včetně BDM (*Bund deutscher Mädel*) - Svazu německých dívek, NSDStB (*NS-Deutscher Studentenbund*) – Národně socialistický německý spolek studentů, NS-Dozentenbund – Národně socialistický spolek docentů a NS-Frauenschaft – Národně socialistický spolek žen.

NSDAP tedy tvořila se svými organizačními složkami majetkoprávně jeden celek, tzn. právní subjektivitu měla pouze strana, která se mohla majetkoprávně zavazovat.

Na stranu napojené spolky měly právní subjektivitu a vlastní majetek, podléhaly ale doзору říšského pokladníka. Říšský pokladník byl generálním zmocněncem Vůdce ve všech majetkoprávních záležitostech¹⁶⁾ a ostatní státní úřady mu byly povinny kdykoliv poskytnout svou pomoc a součinnost. Na tomto místě opět vidíme propojení strany a státu.

K těmto na stranu napojeným spolkům patřili: DAF (*Die deutsche Arbeitsfront*) - Německá pracovní fronta včetně NS-Gemeinschaft „Kraft durch Freude“ – Národně socialistické společenství „Silou k radosti“,

16) § 4 odst. 3 prováděcího nařízení k zákonu o ochraně jednoty strany a státu z 29. března 1935 (RGBl. I S. 502).

NS-Deutscher Ärztebund e.V. – Národně socialistický svaz lékařů, NS-Lehrerbund e.V. - Národně socialistický svaz učitelů, NS-Volkswohlfahrt e.V. – Národně socialistický svaz pro sociální péči národa, NS-Kriegsopferversorgung e.V. - Národně socialistický svaz pro zaopatření obětí války, Reichsbund Deutscher Beamten e.V. – Říšský spolek německých úředníků a NS-Bund Deutscher Techniker - Národně socialistický svaz německých techniků.

Vůdci těchto spolků byli současně vůdci příslušných úřadů říšského vedení NSDAP. Především SS a DAF se staly samostatnými a na ostatních stranických orgánech nezávislými a již nekontrolovanými útvary, ve kterých se překřížovaly státní úkoly se stranickými funkcemi.

III.III. Vztah strany a státu

Jak již bylo několikrát uvedeno výše, podle národně socialistické právní vědy nebyla strana podřízena státu, nýbrž stála vedle státu, později nad státem. Co se týče organizace státu, byl stát od strany formálně oddělen, ale tím, že se v rukou nacistických vůdců hromadily jednotlivé úřady nejrůznější povahy, otevřel se tak prostor pro pronikání stranických funkcionářů do organizace státu a jejímu úplnému ovládnutí. Stát tedy nebyl považován za nositele politické moci, nýbrž

pouze za nesamostatnou pomocnou organizaci, jejíž obsah a funkce jí dodali až političtí vůdci.¹⁷⁾ Pojem stát byl tedy zúžen pouze na organizaci jednotlivých úřadů.¹⁸⁾ Na výše uvedeném je možno demonstrovat striktní oddělení organizace státu od funkce a obsahu činnosti státních orgánů i státu samotného, neboť cíle státu určovala strana a státní orgány plnily pouze pomocné funkce ve prospěch strany. Státní orgány byly pod neustálou kontrolou příslušných stranických orgánů a také se na tyto orgány postupně převáděla velká část kompetencí státu. Tím, že se stát stal nástrojem v rukou národně socialistické ideologie ztělesňované jednou stranou, došlo k odebrání všech funkcí státu, které stát samostatně vykonával (např. zajištění rovnosti před zákonem, právní jistoty, spravedlnosti).

Vztah NSDAP a státu by se dal tedy charakterizovat následujícím

způsobem: politický primát NSDAP, nařizovací právo NSDAP vůči státu a personální provázání stranických a státních úřadů. Strana i stát tedy tvořily podle národně socialistické právní vědy jednotu, ale nebyly identické. Strana a stát byly spojeny, nikdy nebyly sloučeny¹⁹⁾ a „obě tyto organizační formy německého národa měly sloužit Vůdci a nést v sobě národně socialistický světový názor“.²⁰⁾

Strana, stát a Wehrmacht měly pod Vůdcovým vedením splnit následující úkoly: straně náleželo politické vedení, stát ovládal správu a Wehrmacht jako ozbrojená složka německého národa měl zabezpečit obranu Říše. V národně socialistickém Německu ztratil význam tradičního trojího dělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní, neboť veškerá moc ve státě byla koncentrována v rukou Vůdce (strana, stát, Wehrmacht).²¹⁾ Vůdce reprezentoval německý národ, byl

17) Majer, D.: *Grundlagen des nationalsozialistischen Rechtssystems*. Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 1987, s. 211.

18) Právní věda v období Výmarské republiky a také v prvních letech po uchopení moci rozdělovala politickou jednotu na: stranu, stát a samosprávu. Poté co byla jak územní tak i profesní samospráva odstraněna, již se neuváděla a místo ní se součástí politické jednoty stal stále na významu nabývající Wehrmacht, který byl do té doby chápán jako součást státu. Blíže k tomu: Meier-Benneckenstein, P. (FN 6), s. 112.

19) Jednota strany a státu je možné dovodit již z názvu zákona z 1. prosince 1935 o zajištění jednoty strany a státu.

20) Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünnhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 120.

21) Říšský ministr spravedlnosti Frank prohlásil ve své řeči na Německých právnických dnech v roce 1935: „Dnes existuje v Německu pouze jediná moc, a to je moc Vůdce“. Blíže k tomu: Eisenhardt, U.: *Deutsche Rechtsgeschichte*. 4. vydání. C.H.Beck, Mnichov 2004, s. 449.

ochráncem národně socialistického světového názoru, ochráncem Říše, prvním zákonodárcem a nejvyšším soudcem. Dělení státní moci bylo tedy pouze formální povahy bez ústavněprávního významu.

IV. „Zglajchšaltování“ státu s NSDAP

IV.I. Personální unie

Politicko-ideologický monopol strany bylo nutno nějakým způsobem zakotvit přímo ve státním aparátu, neboť hrozilo nebezpečí, že se úřednictvo vymkne politické kontrole strany. Proto musela být provedena „čistka“ v personálním obsazení státní správy a byly vytvořeny úzké, jak personální, tak i institucionální, vazby mezi stranou a státním aparátem.

Ihned po uchopení moci začali národní socialisté prosazovat zavedení personální unie (dualismu) mezi stranickými a státními funkcionáři, což ale nevedlo ke spojení strany a státu, nýbrž k jeho ovládnutí stranou a zavedení principu jednoty strany a státu.²²⁾ Straničtí

vůdci se tak dostali k výkonu státních funkcí a zajistili si tím také vliv na stát po stránce jeho organizace. V osobě Adolfa Hitlera byl spojen nejvyšší orgán NSDAP (Vůdce) a nejvyšší orgán státu (říšský kancléř). Po smrti prezidenta Hindenburga přešla na Hitlera i oprávnění říšského prezidenta. Druhým nejvyšším funkcionářem NSDAP byl zástupce Vůdce, který se stal členem říšské vlády a účastnil se zákonodárného procesu. Počínaje 24. zářím 1935 disponoval Rudolf Heß jako zástupce Vůdce spolurozhodovacím právem při jmenování a povýšení všech vyšších úředníků. Ve vládě zasedal rovněž štábní vedoucí SA; říšský vedoucí pro tisk se stal tiskovým šéfem vlády. Na základě zákona z 30. ledna 1935 o říšských místodržících (RGBI. I S. 65), tzn. o zástupcích říšské vlády (státu) na místní úrovni, byli říšští místodržící jmenováni Vůdcem. Obsahem jejich funkce bylo sledovat jak se dodržují politické cíle stanovené Vůdcem a říšským kancléřem na místní úrovni.²³⁾ Do této funkce byly většinou obsazováni Gauleiteri (župní vedoucí strany), kteří tvořili součást organizačního aparátu NSDAP.

Personální unie mezi představiteli strany a státu se neprosadila

22) Jeserich, K., Pohl, H., Unruh, G. a kol.: *Deutsche Verwaltungsgeschichte*. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1985, s. 661.

23) Hoke, R.: *Österreichische und deutsche Rechtsgeschichte*. Böhlau Verlag, Wien 1992, s. 487.

pouze ve správě, nýbrž i v soudnictví, kdy vedoucí funkce v něm (předsedové soudů, předsedové senátů, státní zástupci) byly obsazeny členy strany, kteří vykonávali zároveň nejrůznější funkce v organizacích napojených na NSDAP, např. v Národně socialistickém svazu ochránců práva.

Další personální unie existovala mezi vyššími policejními vůdci a vůdci SS, která se stala účinným instrumentem dohledu a pronásledování obyvatelstva a ulehčovala vyčlenění policie ze státní správy. Tato oblast je spojena se jménem a kariérou Heinricha Himmlera. Vzestup vedoucího „politické policie“ začal v roce 1934 po vyčlenění SS z velení SA. Od 17. června 1936 vedl Himmler současně ministerskou instanci na pozici státního sekretáře – jako „Říšský vedoucí SS a šéf německé policie“ na ministerstvu vnitra. SS tím prakticky disponovala pro celou říši jednotným, spojeným a administrativně osamostatněným policejním aparátem. Od roku 1937 bylo dokonce možné, aby SS a Gestapo odejmuly odpůrce národně socialistického režimu řádněmu soudnictví. Vytvořením Říšského hlavního bezpečnostního úřadu podřízenému Himmlerovi, vedeném Reinhardem Heydrichem jako šéfem bezpečnostní policie a bezpečnostní služby dne 27. září 1939 bylo poukázáno ještě zřetelněji na

splynutí státních a stranických funkcí a podřazení policie pod vedení SS. Hromadění funkcí v rukou Heinricha Himmlera pokračovalo v roce 1939, kdy byl v souvislosti se začátkem 2. světové války jmenován komisařem pro upevnění německví a z titulu této funkce náležely do jeho kompetence všechny „přesídlovací a kolonizační“ projekty na východě.²⁴⁾ V roce 1943 se stává ještě ministrem vnitra a velitelem záložního vojska.²⁵⁾ Dalším „sběratelem funkcí“ byl Joseph Goebbels, který působil jako říšský vedoucí propagandy NSDAP, župní vedoucí v Berlíně, ministr národní osvěty a propagandy a šéf říšské kulturní komory.

Dne 1. září 1939 v souvislosti se začátkem druhé světové války byla většina Gauleiterů (župních vedoucích) jmenována komisaři pro obranu Říše a vybavena příslušnými plnými mocemi.

Do kompetence státních orgánů náleželo řešení „standardních“ státních úkolů, včetně provádění diskriminačních opatření proti odpůrcům režimu, Židům, představitelům

24) Jeserich, K., Pohl, H., Unruh, G. a kol.: *Deutsche Verwaltungsgeschichte*. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1985, s. 702.

25) Keegan, J.: *Kdo byl kdo ve druhé světové válce*. Přeložila Lenka Libosvářská. Barrister & Principal, Brno 2002, s. 113.

odborů a jiných skupin a menšin, které byly nacisty pronásledovány. K uskutečnění těchto úkolů byly vydávány zákony, nařízení, směrnice, výnosy, správní akty, rozsudky, jejichž důsledkem bylo vyloučení postižených z národního společenství a ztráta jejich práv (zatčení, zbavení státního občanství) a zabavení jejich majetku (říšské ministerstvo financí).²⁶⁾

Naproti tomu pro provedení „ne-standardních radikálních“ akcí proti odpůrcům režimu nebyl státní aparát vhodným prostředkem, neboť jeho byrokracie byla těžkopádná a vázána na písemné pokyny, na základě kterých bylo pak zahájeno řízení. Jelikož ale k provedení „ne-standardních“ akcí nebyly k dispozici písemné podklady, spadaly tyto akce do kompetence organizačních jednotek NSDAP (SA, SS) nebo župních vedoucích či nejrůznějších zvláštních úřadů např. komisař pro upevnění německví, které pro svoji činnost nepotřebovaly žádné normativní právní předpisy či směrnice a jednaly podle tajných rozkazů. Orgány státu působily při provádění těchto akcí pouze jako pomocné orgány.

26) Majer, D.: *Grundlagen des nationalsozialistischen Rechtssystems*. Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 1987, s. 217.

IV.II. Personální politika NSDAP

Vedle principu personální unie tvořila důležitou součást „zglajchšaltování“ státu se stranou personální politikou, která zasáhla všechny stupně státní správy. Nejdůležitější byla tato personální politika uskutečněna na obecní úrovni, kde se občan každodenně dostal do styku se státem a proto její důsledné provedení bylo třeba uskutečnit co nejdůležitěji.

Mohlo by se zdát, že bezprostředně pro uchopení moci nebylo možno obsadit všechny vedoucí pozice ve státním aparátu členy NSDAP, a to nejen z nedostatku osob, ale i především z důvodu jejich chybějící odborné kvalifikace. Při obsazování těchto pozic se prosadila tzv. zásada uplatnění „starých bojovníků“, tedy členů strany před rokem 1933, kterým byl jako zásluha za svou podporu NSDAP v tzv. „období bojů“ přidělen státní úřad.²⁷⁾ Národním socialistům se v drtivé většině případů podařilo obsadit všechny klíčové pozice a dokumentováno to budiž v následujícím přehledu: podle údajů vedoucích personálního oddělení říšského ministerstva vnitra bylo

27) Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 134.

v roce 1937 v Prusku z celkového počtu 438 míst ve vnitřní správě obsazeno 356 míst (81 %) členy NSDAP. V ostatních zemích mimo Prusko byl tento poměr výrazně menší, obsazeno bylo členy strany 217 klíčových míst z celkového počtu 346.²⁸⁾

Úzké propojení mezi stranou a státním aparátem bylo vytvořeno s ohledem na služební povinnosti každého úředníka. Na základě ustanovení § 1 zákona o úřednících z 26. ledna 1937 (RGBl. I S. 39) se stal každý úředník vykonavatelem vůle státu a musel Vůdci přísahat svou věrnost. V tomto zákoně byly jednotně stanoveny práva a povinnosti úřednictva.²⁹⁾ Při své činnosti musel úředník vycházet ze skutečnosti, že NSDAP je nesmazitelně spojena s německým národem a je nositelkou německé státní myšlenky.³⁰⁾ Požadavek pro výkon funkce státního úředníka nebyla pouze odbornost, ale i politická spolehlivost projevující se ve věrnosti k Vůdci. Pro splnění po-

28) Majer, D.: *Grundlagen des nationalsozialistischen Rechtssystems*. Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 1987, s. 221.

29) Hirsch, M. a kol.: *Recht, Verwaltung und Justiz im Nationalsozialismus*. 2.vydání. Nomos Verlag, Baden – Baden 1997, s. 300.

30) Majer, D.: *Grundlagen des nationalsozialistischen Rechtssystems*. Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 1987, s. 214.

žadavku politické spolehlivosti nestačil pouhý neutrální postoj k národnímu socialismu, ale vyžadovalo se i pozitivní národně socialistické smýšlení. To musel také kandidát na státního úředníka doložit členstvím v NSDAP či v jejích organizačních složkách např. SA nebo v na stranu napojených organizacích.

Zda kandidát splnil podmínky pro výkon státní služby posuzoval státní úřad pro zaměstnávání (*Einstellungsbehörde*) a NSDAP měla z počátku pouze právo účastnit se tohoto řízení; později výběr úředníků prováděla pouze strana. V praxi musel být stranou vypracován posudek o vhodnosti kandidáta na danou funkci, přičemž byl přezkoumáván vztah kandidáta k národnímu socialismu a jeho dosavadní politická činnost. Tento politický posudek se opíral nejen o údaje nižších stranických míst v kandidátově obvodu, kde byl kandidát místním stranickým funkcionářům osobně znám, ale i o údaje dodané donašeči a udavači z okruhu jeho přátel, kolegů či známých.³¹⁾ Personální politika strany ve vztahu ke státnímu úřednictvu se ale neomezovala pouze na přijímání nových státních úředníků, nýbrž strana vypracovávala

31) Hattenhauer, H.: *Geschichte des deutschen Beamtenums*. 2.vydání. Carl Heymanns Verlag, Köln 1993, s. 410.

politické posudky i na stávající úřednictvo³²⁾ 33).

IV.III. Stranické soudnictví a jeho vztah k řádné justici

Stranická justice vznikla z tzv. vyšetřovacího a smírčího výboru, který byl vytvořen v roce 1926. Úkolem těchto výborů bylo zabezpečit, aby členové strany dodržovali stanovy a vyloučit nežádoucí osoby z hnutí.³⁴⁾ Na základě zákona o zajištění jednoty strany a státu příslušely členům NSDAP a SA (včetně jim podřízených složek) jako vůdčí a revoluční síle v národně socialistickém státě zvýšené povinnosti vůči Vůdci, národu a státu. Pokud členové těchto uskupení porušili tyto zvýšené povinnosti, podléhali stranickým a SA soudům. Za porušení povinnosti se považovalo každé jednání či opomenutí, které narušilo či ohrozilo organizaci, činnost nebo vážnost NSDAP. Kromě běžných trestů mohl být stranickými soudy uložen rovněž trest odnětí svobody. Stranické soudnictví bylo zřízeno 1. ledna 1934.³⁵⁾

Stranické soudy se skládaly z předsedajícího soudce a dvou přísedících. Protože tyto soudy byly od samého počátku koncipovány jako „prováděcí nástroje“ strany, stanovy přesně a jasně neupravovaly skutečnosti, za které byl pak udělen trest a soudci nebyli na tyto stanovy při rozhodování vázáni. Mezi udělované tresty patřilo napomenutí (bylo zapisováno do členské legitimace), zákaz nosit zbraň na dobu 12 měsíců, zákaz veřejného vystupování a vyloučení ze strany. Ačkoliv existovala zákonná možnost udělovat trest odnětí svobody, stranické soudy toto oprávnění nevyužívaly. Podle ustanovení § 6 zákona o jednotě strany a státu byly státní úřady povinny poskytnout stranickým soudům úřední a právní pomoc.

Stranické soudy se skládaly z předsedajícího soudce a dvou přísedících. Protože tyto soudy byly od samého počátku koncipovány jako „prováděcí nástroje“ strany, stanovy přesně a jasně neupravovaly skutečnosti, za které byl pak udělen trest a soudci nebyli na tyto stanovy při rozhodování vázáni. Mezi udělované tresty patřilo napomenutí (bylo zapisováno do členské legitimace), zákaz nosit zbraň na dobu 12 měsíců, zákaz veřejného vystupování a vyloučení ze strany. Ačkoliv existovala zákonná možnost udělovat trest odnětí svobody, stranické soudy toto oprávnění nevyužívaly. Podle ustanovení § 6 zákona o jednotě strany a státu byly státní úřady povinny poskytnout stranickým soudům úřední a právní pomoc.

35) Böckenförde, E.-W.: *Staatsrecht und Staatslehre im Dritten Reich*. C.F.Müller, Heidelberg 1985, s. 156.

32) Zaměstnanci ve státní správě byli vedle stranického posudku rovněž posuzováni vedoucími jednotlivých úřadů. Za pozitivní bylo považováno následující úřednicko chování: souhlas s politikou národního socialismu, vyzvedávání Vůdcových vlastností, energické a cílevědomé vystupování či působení národně socialistickým duchem na své podřízené. Naopak jako negativní chování bylo považováno: nejasný vztah ke straně, rozpačitý vztah k válečnému trestnímu právu, odmítnutí trestu smrti nebo jen okolnost, že úředník nesouhlasil se závěrečným návrhem státního zástupce na uložení trestu smrti.

33) Jeserich, K., Pohl, H., Unruh, G. a kol.: *Deutsche Verwaltungsgeschichte*. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1985, s. 662.

34) Meier-Benneckenstein, P.: *Das Dritte Reich im Aufbau*. Band 5. Partei und Staat. Junker und Dünhaupt Verlag, Berlin 1941, s. 83.

V roce 1938 v souvislosti s útoky na Židy při tzv. „křišťálové noci“ byly stranické soudy použity k tomu, aby vyřadily z rozhodování řádné trestní soudy a ve jménu strany kryly spáchané zločiny. Stranické soudy projednávaly 13 případů zavraždění 21 Židů a žádný pachatel nebyl za toto jednání ze strany vyloučen. Žádný ze 13 pachatelů nebyl předán k odsouzení řádné trestní justici.³⁶⁾ Na tomto případě lze opět dokumentovat zasahování NSDAP do kompetencí státu, dokonce i do moci soudní.

V. Závěrem

Princip jednoty strany a státu ovládal státní aparát nacistického Německa po 12 let vlády národních socialistů. NSDAP jakožto monopolní strana ve státě a „nositelka státní myšlenky“ nebyla podřízena státu, nýbrž stála vedle státu, později nad státem. Co se týče vlastní organizace státu, byl stát od strany formálně oddělen, ale tím, že se v rukou nacistických vůdců hromadily jednotlivé úřady nejrůznější povahy, otevřel se prostor pro proniknutí stranických funkcionářů do státního aparátu a je-

ho plnému ovládnutí. Státní orgány byly pod neustálou kontrolou příslušných stranických orgánů a také se na ně postupně převáděla velká část kompetencí státu. Strana i stát tedy tvořily podle národně socialistické právní vědy jednotu, ale nebyly identické.

Jedním z prostředků, které použila NSDAP při ovládnutí státu byl vznik personální unie mezi stranickými a státními funkcionáři. Straničtí vůdci se tak dostali k výkonu státních funkcí a zajistili si tím také vliv na stát po stránce jeho organizace.

Některé organizační složky NSDAP či na stranu napojené spolky úplně převzaly výkon některých státních kompetencí, které byly dříve pro státní moc charakteristické. Jmenována budiž např. Německá pracovní fronta či ochranné oddíly SS, které ovládly práci německé policie. Vzorovým příkladem prolínání strany a státu byla existence říšské pracovní služby jakožto organizace NSDAP. K práci v ní byli státem nuceni mladí Němci, kteří byli v rámci výkonu této služby vychováni k národnímu socialismu.

**JUDr. et Bc. Jaromír Tauchen,
LL.M.Eur.Integration (Dresden)**

*soudní tlumočnický
interní doktorand*

*Katedra dějin státu a práva
Právnická fakulta*

Masarykova Univerzita v Brně

36) Die Parteigerichtsbarkeit der NSDAP. [citováno 9. března 2007]. Dostupný z: <http://www.koeblergerhard.de/ZRG120/Internetrezensionen2003/BlockNiels-DieParteigerichtsbarkeitderNSDAP.htm>.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity pořádá
ve dnech 4. a 5. listopadu 2008

II. ročník mezinárodní konference Dny práva

Příspěvky budou dle svého zaměření rozděleny do jednotlivých sekcí:

Finanční právo a národní hospodářství

garanti sekce: JUDr. Petr Mrkvývka, Ph.D.; doc. Ing. Jiří Blažek, CSc.;
prof. Ing. Ivan Vágner, CSc., MBA

Historicko-právní sekce

garant sekce: prof. JUDr. Eduard Vlček, CSc.

Mezinárodní a evropské právo

garant sekce: prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

Občanské právo

garant sekce: doc. JUDr. Jaruška Stavinohová, CSc.

Obchodní právo

garant sekce: prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.

Právní teorie

garant sekce: prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.

Správní věda a správní právo

garant sekce: doc. JUDr. Soňa Skulová, Ph.D.

Trestní právo

garant sekce: prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.

Ústavní právo a politologie Ústavněprávní aspekty vlastnictví a jeho ochrany

garant sekce: prof. JUDr. Jan Filip, CSc.

Na základě zasláných příspěvků bude vydán recenzovaný sborník ve formě tištěného sborníku anglických resumé příspěvků a přiloženého CD s přiděleným ISBN obsahujícím plné texty příspěvků. Každý účastník konference obdrží certifikát o prezentaci, sborník bude rozeslán všem účastníkům ihned po jeho vydání.

Místo konání: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veveří 70, Brno

Nejzazší termín pro zaslání přihlášky: 31. 10. 2008

Nejzazší termín pro zaslání příspěvku: 10. 11. 2008

Výše konferenčního poplatku: 1.200 Kč vč. DPH.

Sousedská práva a ochrana rostlinstva

JUDr. Eva Kášová

I. Úvod

Ochrana rostlinstva je v českém právním řádu stejně jako v minulosti předmětem právní úpravy obsažené v předpisech různé právní síly. Zůstává tak i nadále rozptýlena, jsouc buď součástí práva veřejného nebo soukromého. Pokud se týká práva veřejného, právní úprava je obsažena klasicky v právu životního prostředí, trestněprávních předpisech a samozřejmě i v právu správním. Předmětem úpravy právních předpisů veřejného práva je ochrana životního prostředí a jeho složek, v jejich rámci též ochrana rostlin, proto můžeme hovořit o **přímé veřejnoprávní ochraně rostlinstva**.

Nepřímá veřejnoprávní ochrana rostlinstva je obsažena v těch právních předpisech veřejného práva, jejichž primárním předmětem je úprava jiné materie a jejímž prostřednictvím může být rostlinstvo ovlivněno. Mezi nejdůležitější veřejnoprávní předpisy na úseku ochrany rostlinstva a zejména ochrany dřevin patří zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody

a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Soukromoprávní úpravu obsahuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), jedná se zejména o úpravu **vlastnictví rostlin jako věcí** v právním smyslu a dále o **sousedské vztahy a právní institut odpovědnosti za škodu**. Primárním předmětem ochrany právních předpisů soukromého práva je ochrana vlastnictví, teprve druhotně jsou prostřednictvím jeho ochrany chráněny věci, tedy i rostliny. V uvedeném směru můžeme hovořit o **nepřímé soukromoprávní ochraně rostlinstva**. Právě ochranou rostlinstva v rámci sousedských vztahů se budu níže zabývat.

II. Sousedská práva

Úprava sousedských práv je obsažena v ustanovení § 127 občanského zákoníku v rámci zákonného omezení vlastnického práva. Toto ustanovení je významné zejména proto, že se jedná o **jediné přímé**

ustanovení obsažené v občansko-právních předpisech, které stanoví vlastníku věci zdržet se kromě jiného nepřiměřených „ekologických imisí“, přičemž poškozený nemusí dokazovat, jestli vlastník věci porušuje povinnosti stanovené předpisy práva životního prostředí¹⁾. V ustanovení § 130a odst. 1 občanského zákoníku ve znění zákona č. 131/1982 Sb. byla obsažena téměř totožná právní úprava. Jedinou změnou je zakotvení povinnosti umožnit vstup i na stavby stojící na pozemku.

II.I. Obtěžování jiného a vážné ohrožení výkonu práv

V ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku jsou upraveny dvě skutkové podstaty, a to

- a) obtěžování jiného a
- b) vážné ohrožení výkonu jeho práv.

Obtěžování je právně významné jen v tom případě, že je „nad míru přiměřenou poměrům“²⁾. Pokud by v důsledku imise došlo k vážnému ohrožení výkonu práva, je otázka míry přiměřené poměrům

bez významu. Rozdíl mezi ohrožením výkonu práva a obtěžováním jiného spočívá v tom, že ohrožování se týká přímo výkonu práv chráněného subjektu anebo dokonce jejich existence; obtěžování vlastnímu výkonu práva nebrání, ale činí jej obtížným nebo nepříjemným. Jestliže tedy v důsledku jednání vlastníka dochází k vážnému ohrožení vlastnického práva jiného, které spočívá v poškozování věci, jedná se o neoprávněný zásah podle ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku bez ohledu na to, zda tento zásah překračuje míru přiměřenou poměrům³⁾.

Povinnosti vyplývající z tohoto ustanovení se vztahují nejen na vlastníky, ale i spoluvlastníky (popř. i nájemce) věci – sousedy. Obě skutkové podstaty mohou samozřejmě spočívat jak v konání (vysazování dřevin či obecně rostlin příliš blízko hranice pozemku, resp. vysazování nevhodných druhů a s tím související stínění, opadávání listů či jehličí), tak v nekonání (nepečování o pozemek, v jehož důsledku dochází k zaplevelení). Mohlo by se jednat například o obtěžování plevely na pozemku, nevhodnou výsadbou rostlin nebo zápachem majícím původ ve vysazených rostlinách.

1) Mlčoch, S.: *Škody na životním prostředí z pohledu českého práva*. Nakladatelství FAST-PRINT, Praha 1998, s. 13.

2) Stanovisko NS Cp 67/84, Rc 37/85, citováno dle ASPI.

3) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. března 2004, sp. zn. 22 Cdo 1935/2003, citováno dle ASPI.

K tomu je třeba podotknout, že obce nemohou vydávat obecně závazné vyhlášky týkající se např. kosení travních porostů, likvidace plevelů aj., neboť uvedené vyhlášky mohou vydávat pouze v mezích své samostatné působnosti. Otázky týkající se plevelů řeší zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

II.II. K pojmu „nad míru přiměřenou poměrům“

Vlastník či uživatel pozemku je oprávněn zasadit stromy, keře i jiné rostliny na svém pozemku kdekoli, tedy i blízko hranice sousedního pozemku. Toto oprávnění vyplývá z vlastnického práva. Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům (tzn. nad míru všem běžným chováním, která jsou pro sousedy obvyklá a vzájemnými sousedskými potřebami tolerovaná a vlastně nezbytná pro udržení dobrých sousedských vztahů) obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Jedním z kritérií pro rozhodnutí, zda se jedná o podstatnou imisi, může být i zjištění, zda v jejím důsledku došlo k poklesu ceny nemovitosti imisí dotčené⁴⁾. Soudem byla například zamítnuta žaloba, jíž se

žalobce domáhal, aby žalovaný byl uznán povinným přemístit sušák na prádlo s odůvodněním, že při větrném počasí voda z prádla padá na žalobcův pozemek a poškozuje porosty zde rostoucí, neboť nešlo o překročení míry přiměřené poměrům⁵⁾.

Při výkladu pojmu „nad míru přiměřenou poměrům“ je nutno vzít v úvahu intenzitu zásahů, jejich frekvenci, zhodnotit místní poměry atp. Osobou, k jejímuž prospěchu jsou omezení stanovená, není pouze bezprostřední soused, ale, pokud může být na svých právech dotčen, každý i vzdálenější soused. Sousedy mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. Sousedský vztah pak může být dvoustranný nebo vícestranný, kdy na jedné nebo druhé straně, popřípadě na obou, může být více bezprostředně dotčených vlastníků⁶⁾.

III. Ochrana před protiprávními zásahy

K dotčení dochází protiprávními zásahy. Zákon demonstrativně uvádí formy konkrétních zásahů tzv. imisí. J. Bičovský řadí do generální klauzule obsažené v ustanovení

5) Bičovský, J. a kol.: *Sousedská práva*. Linde, Praha 2005, s. 148.

6) Holub, M., a kol.: *Občanský zákoník: komentář*. díl I. Linde, Praha 2002, s. 275.

4) Bičovský, J. a kol.: *Sousedská práva*. Linde, Praha 2005, s. 146.

§ 127 odst. 1 občanského zákoníku také **vytýkané jarní zapalování, resp. vypalování trávy**, neboť vedle nebezpečí způsobení většího požáru je tu také možnost rozšíření ohně na trávu u souseda, popř. ohrožení keřů a stromů apod.⁷⁾ **K ochraně dřevin⁸⁾ slouží každému vlastníku určený zákaz odstraňovat kořeny ze své půdy, popř. větve stromu přesahující na jeho pozemek, v nevhodné roční době.** I. Schelleová vychází ze skutečnosti, že kořeny (i větve) jsou součástí stromu a jsou ve vlastnictví toho, kdo vlastní strom⁹⁾.

Pokud k protiprávnímu zásahu dojde, může se dotčený soused samozřejmě bránit. **Možnosti ochrany proti protiprávnímu zásahu jsou ochrana před zřejmým zásahem do pokojného stavu, svépomoc a soudní ochrana.** V ustanovení § 4 občanského zákoníku je stanoveno, že proti tomu, kdo právo ohrozí nebo poruší, se lze domáhat ochrany u orgánu, který je k tomu povolán. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud.

7) Bičovský, J. a kol.: *Sousedská práva*. Linde, Praha 2005, s. 143.

8) Občanský zákoník používá pojem strom, kterým je však třeba rozumět nejen stromy, ale i keře a polokeře.

9) Schelleová, I.: *Sousedské spory a paragrafy*. Vydavatelství a nakladatelství COMPUTER PRESS, Praha 2001, s. 25.

III.I. Ochrana ze strany příslušných správních orgánů

Ve vhodných případech lze využít ustanovení § 5 občanského zákoníku, které upravuje možnost obrátit se na orgán státní správy, který může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Na rozdíl od soudní ochrany se však nejedná o ochranu porušeného či ohroženého subjektivního občanského práva samotného, jde totiž o ochranu specifickou, o ochranu posledního pokojného stavu, který se fakticky vytvořil a trval již po takovou dobu, že je možné jej označit za pokojný¹⁰⁾. Vychází se z toho, že **orgány státní správy znají lépe místní poměry** a jsou tak schopny poskytnout subjektu právní ochranu rychleji a účinněji než soudy. **Orgány státní správy v těchto případech nezkoumají právní otázky**, tj. zda skutečně došlo k zásahu do cizího subjektivního práva. Jejich úkolem a povinností je poskytnout ochranu před zřejmým zásahem do pokojného stavu. Konkrétně se jedná o orgány státní správy podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, a jsou jimi obecní úřady.

Nejvyšší správní soud se ve svém rozsudku ze dne 30. března

10) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: *Občanský zákoník I*. C.H.Beck, Praha 2008, s. 83 a násl.

2006, č.j. 8 As 2/2005-32 zabýval příslušností soudů k rozhodování o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu podle ustanovení § 5 občanského zákoníku. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že příslušné jsou soudy v občanském soudním řízení, nikoli tedy v soudním řízení správním. „Nejvyšší správní soud se na prvním místě zabýval charakterem správního řízení vedoucího k ochraně pokojného stavu, tedy podstatou právní úpravy podle ustanovení § 5 občanského zákoníku. Podle citovaného zákonného ustanovení došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy, který může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav, přičemž tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu. **Cílem je poskytnutí ochrany především občanským právům a svobodám, tedy ryze soukromým zájmům fyzických a právnických osob, což implikuje použití takových prostředků ochrany, které jsou typické pro soukromoprávní vztahy.** K tomuto závěru lze dospět zejména systematickým výkladem citovaného zákonného ustanovení, umístěného v rámci občanského zákoníku, tj. jedné ze základních norem soukromého práva (srov. § 1 občanského zákoníku). Ostatně, i **Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 4. 6. 1998,**

sp. zn. III. ÚS 142/98 (Sb. ÚS, svazek č.11, nález č.65, str. 131) dospěl k závěru, že rozhodování dle ustanovení § 5 občanského zákoníku je příkladem svěřením pravomoci správním orgánům rozhodovat ve věcech občanskoprávních. Tento nález byl relativizován stanoviskem pléna Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2003, sp. zn. Pl. ÚS st. 18/03, nikoliv však v závěru o charakteru ustanovení § 5 občanského zákoníku. Zde i plénum Ústavního soudu uzavřelo, že ustanovení **§ 5 občanského zákoníku svěřuje správnímu orgánu rozhodování v soukromoprávních věcech**“.

III.II. Svépomoc

V souladu s ustanovením § 6 občanského zákoníku lze použít, ve výjimečných případech, kdy právní ochranu zajišťovanou státními orgány nelze poskytnout včas, i **svépomoc**. Je možno ji poskytnout jen za zákonem stanovených podmínek. Svépomocí rozumíme pomoc jednatelce sobě samému vlastními silami a prostředky, bez cizí účasti další osoby včetně účasti veřejné moci, k tomu, na co má podle svého přesvědčení právo¹¹⁾.

11) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: *Občanský zákoník I*. C.H.Beck, Praha 2008, s. 88.

Podmínkami dovolené svépomoci jsou:

- neoprávněnost zásahu,
- neoprávněný zásah bezprostředně ohrožuje právo (zásah se chystá nebo již nastal a nebyl ukončen),
- svépomoc musí být provedena přiměřeným způsobem (prostředky intenzitou i rozsahem musí odpovídat bezprostředně hrozícímu neoprávněnému zásahu),
- svépomoc může vykonat jen sám ohrožený.

Ten, kdo hodlá situaci řešit svépomocí, musí samozřejmě respektovat příslušná ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny.

III.III. Soudní ochrana

Další možností je **podání návrhu k soudu**. Petit návrhu musí být formulován naprosto přesně, což je důležitou podmínkou pro vydání určitého a nezaměnitelného rozsudku, na jehož základě se pak dotčený vlastník může bránit i proti dalším neoprávněným zásahům téhož druhu a případně vést výkon rozhodnutí. **Ochrana poskytnutá soudem spočívá v tom, že soud na návrh uzná žalovaného povinným zdržet se ve výroku rozsudku přesně vymezeného rušení. Žalobní návrh tedy musí být formulován negativně.**

ně. Výrok rozsudku nemůže v žádném případě znít na povinnost žalovaného něco konat a tak ukládat konkrétní opatření, která má žalovaný provést. Záleží na vlastníkovi (sousedovi), jaké opatření zvolí, aby zamezil dalšímu obtěžování souseda či ohrožování jeho práv.

IV. Podrosty a převisy

Konkrétními **zásahy** v rámci susedských práv týkajících se dřevin mohou být **vrhaný stín (včetně odnětí výhledu do krajiny), převisy větví a podrosty kořenů**. Dalším zásahem by mohlo být i obtěžování zápachem, který produkují některé rostliny, či pyllem ve smyslu způsobení či zhoršení alergické reakce, poškozování plotů nebo stavebními rostlinami. **Zvláštností některých zásahů, jako jsou podrosty a převisy, je jejich trvalost.**

Pojmem **podrosty**¹²⁾ rozumíme kořeny stromů, keřů, popř. též jiných rostlin, které v půdě podrůstají na sousední pozemek. Pojmem **převisy**¹³⁾ se označují větve stromů, keřů, popř. též jiných rostlin, které

12) http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=oc_292.htm

13) http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=oc_368.htm

prerůstají na sousedící pozemek. Zásah vzniká kvantitativním nárůstem až do kvality, kdy již překročí míru přiměřenou poměrům. Poté je přiznána ochrana. Zásah pak trvá tak dlouho dokud trvá příčina. Zásah stínění je samozřejmě jiný u jehličnatých stromů a listnatých stromů v měsících, kdy strom je listy pokryt a v měsících, kdy listy opadlo. Přesto se jedná o zásah trvalý a nikoli krátkodobý, ojedinělý či opakující se. K podrostu kořenů pod sousedící pozemek dochází tam, kde stromy či keře jsou zasazeny příliš blízko u hranic pozemků, nebo případně i u vzdálenějších mohutných starých stromů s rozrostlými kořeny.

Kořeny odebírají vláhu a živiny ze sousedícího pozemku a mohou tak ovlivnit jeho úrodnost, pod povrchem zasahují do jeho užívání. Častým jevem spojeným s podrosty bývá narušování zdiva plotů a budov. Biologická síla růstu je dostatečně velká, aby rozvrátila a roztrhala i ploty. **Podle ustanovení § 127 občanského zákoníku je dotčený vlastník oprávněn odstranit obtěžující kořeny dřevin ze své půdy.** Samo odstraňování má podobu svépomocného aktu. Z hlediska zásad slušného chování a dobrých mravů (§ 3 odst. 2 občanského zákoníku) je ovšem přinejmenším vhodné nejprve vlastníka sousedního pozemku (méně často pak vzdálenějšího po-

zemku) na podrosty upozornit a projednat s ním zamýšlený zásah. Pokud se stane, že vlastník - sused souhlasit nebude, lze zákrok provést, ovšem veškerou odpovědnost za něj ponese oprávněný, pokud dobře neposoudil podmínky a zákrok bude posouzen jako nevyhovující. Jsou-li kořeny odstraňovány ihned od počátku, dřevina si sama obstará náhradu vysláním kořenů na pozemek svého majitele. V případě odstraňování mohutných kořenů může být ohrožena i dřevina.

Právo odstranit kořeny je právem trvalým¹⁴⁾, kdykoli uplatnitelným a odstraňování je dovoleným zásahem do susedova vlastnictví k pozemku, je-li prováděno šetrně a ve vhodnou roční dobu. **Právo odstranit podrosty a převisy se nepromlčuje.** Za šetrný se považuje takový výkon práva odstranit podrostlé kořeny, který je přiměřený.¹⁵⁾ Nevhodnost roční doby může být pro každou dřevinu jiná (nejčastěji se bude jednat o období vegetačního klidu). Obdobím vegetačního klidu se obvykle rozumí období od 1. listopadu do 31. března. Převisy mohou stínit, odnímat výhled či poškozovat stavby nalézající se na pozemku.

14) Kubačák, A.: *Sousedská práva, Zemědělcům aktuálně stručně*. Zemědělské aktuality č. 4/94, s. 3.

15) R 50/85.

Vlastník pozemku může opět sám oklestit větve přesahující od souseda nad jeho pozemek za podmínky, že zákrok provede šetrně a ve vhodné roční době. Veškeré zákroky se musí provádět odborně a pouze v nezbytně nutném rozsahu s ohledem na životnost dřevin, protože uvedené zásahy mohou již samy o sobě ovlivnit jejich existenci, popřípadě je nenahraditelně poškodit.

Shodně podle J. Fialy má soused právo podrosty a kořeny odstraňovat. Na vlastnictví, což se týká zejména ovoce na převisech a ovoce přepadlého na sousedův pozemek, se nic nemění. Nezáleží na tom, zda jsou plody součástí stromu nebo se již oddělily a staly se tak samostatnou věcí, vždy patří vlastníku stromu. Osoba odstraňující převislé větve, si nemůže toto ovoce ani ovoce spadlé přivlastnit. Za nešetrné a v nevhodné době prováděné lze považovat odstraňování převislých větví, na nichž je ovoce¹⁶⁾.

Shodný názor zastávají také O. Jehlička, který uvádí, že strom je součástí pozemku a plody na tomto stromě jsou ve vlastnictví vlastníka pozemku, na kterém strom roste, stejně patří „vlastníkovi stromu“ i větve přesahující nad sousední pozemek. Plody patří „vlastníkovi

stromu“, právo vstoupit na sousední pozemek za účelem jejich sklizně vyplývá z ustanovení § 127 odst. 3 občanského zákoníku (jde o obhospodařování sousedního pozemku). Oddělením plodů může vlastnické právo k nim nabýt oprávněný držitel pozemku, a to původně nebo odvozeně jeho uživatel, má-li takovou dohodu s vlastníkem nebo s oprávněným držitelem. Právo větve a kořeny odstranit zahrnuje patrně též právo si odstraněné přivlastnit¹⁷⁾. Nejvhodnějším řešením patrně je nesázet dřeviny v blízkosti hranic pozemků a preventivně tak předcházet možným imisím.

V praxi soudů se vyskytují také případy, kdy právě vysazení dřevin blízko hranice pozemku a následné prorůstání větví skrze plot vede ke sporům mezi sousedy, mezi nimiž je však sporná i otázka, zda dřevina byla či nebyla vysazena blízko plotu. Domněle či skutečně obtěžovaný soused se pak snaží učinit vše pro to, aby dřeviny odstranil. Pro názornost uvádím příklad ve věci vedené u Okresního soudu v Benešově pod sp.zn. 11 C 385/2002¹⁸⁾. V dané věci došlo k tomu, že svědek (bývalý manžel žalované) provedl na základě dohody se žalovanou motorovou

17) Jehlička, O. a kol.: *Občanský zákoník*. C.H. Beck, Praha 2004, s. 442.

18) Informace jsem získala při stáži na Krajském soudu v Praze.

16) Fiala, J. a kol.: *Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou*. Linde Praha, a.s., Praha 2006, s. 150.

pilou ořez tují a cypřišů tvořících živý plot žalobců ve dvou fázích, v části do výše 1,80 m a v části do výše 1m, v období od listopadu 2000 do března 2001, tedy v období, kdy podle znalce nebylo vhodné ořez provádět. Znalec způsobenou škodu vyčíslil částkou 9 531 Kč. Dále svědek rozdělal ve vzdálenosti 2 m od hranice pozemků oheň, v němž pálil odpad. Oheň pak způsobil ohoření a oschnutí větví smrku. Následně svědek provedl ořez smrku a způsobil tak škodu ve výši 6965 Kč. V dané věci byl škoda zčásti způsobena svědkem a nebyla tedy dána pasivní věcná legitimace na straně žalované. Soud přiznal žalobcům náhradu škody ve výši 9 531 Kč a ve výši 17 364 Kč žalobu zamítl.

Další nesnáze spojené s **převisy** mohou působit plody (nejčastěji ovoce), popřípadě padající listy, i když by se asi obtížně určovala hranice, kdy s listím spojené zásahy přesahují míru přiměřenou poměrům. Vlastníkem plodů je vlastník převisu a zůstává jím, i po jejich oddělení, tzv. separaci (plody již nejsou součástí dřeviny, stávají se věcí samostatnou), ten však často nebude schopen je sklídit ze sousedova pozemku, aniž by na tento vstupoval či do něj zasahoval jiným způsobem.

Pokud se vlastník dřeviny nedohodne s vlastníkem pozemku, nad nímž převis zasahuje, ten nemá právo si plody přivlastnit, tj. ani sklízet

ani sbírat spadané na zem. Učiní-li tak, je povinen plody, popřípadě bezdůvodné obohacení, vydat (§ 415 občanského zákoníku). *In bono mores* by bylo nejschůdnější a nejvýhodnější, aby dotčený soused umožnil vlastníku dřeviny vstup na svůj pozemek za účelem otrhání či sběru plodů, popřípadě aby se vlastníci dohodli, že plody si může přivlastnit ten, nad jehož pozemkem ční převis. Jestliže soused brání vlastníku plodů ve vstupu na svůj pozemek a plody se zkazí, pak nese odpovědnost za vzniklou škodu podle ustanovení § 420 občanského zákoníku, pokud neprokáže, že škodu nezavinil. Vlastník převisu je též oprávněn požadovat, aby mu soused plody (ovoce) spadané na jeho pozemek vydal. Tomu odpovídá povinnost sousedního vlastníka plody vydat.

Podle A. Kubačáka ovoce na větších stromů patří vlastníku stromu (jako přírůstek věci), spadané ovoce představuje jisté obtěžování, jsme povinni jej vydat vlastníku stromu, měli bychom mu tedy vydat i spadané listy¹⁹⁾. M. Holub řeší tuto otázku odlišně. Plody (ovoce) se sklizením, otrháním či opadáním, oddělí od stromu a takto separované ovoce již není součástí stromu, ale stává se věcí samostatnou. Vlastnictví k plodům

19) Kubačák, A.: *Sousedská práva, Zemědělcům aktuálně stručně*. Zemědělské aktuality č. 4/94, s.3.

pak vznikne tomu, kdo je oprávněn ovoce sklízet, bez ohledu na to, zda mu toto právo vznikne ze zákona nebo vyplyne z dohody s vlastníkem stromu²⁰⁾. Otázku **vlastnictví kořenů** a zřejmě tedy i větví odstraněných při zásahu řeší M. Holub následovně: kořeny (větve) byly sice součástí stromu a tedy ve vlastnictví vlastníka stromu, bude však nevhodnější posoudit věc tak, že ten, kdo je oprávněn kořeny (větve) odstranit, separovat, se tím (odstraněním) stává jejich vlastníkem a může s nimi nakládat podle svého uvážení. Bude se však zřejmě jednat o věci bezcenné a otázka vlastnictví nebude relevantní²¹⁾. V daném případě by pak ten, kdo stromu či keři větve odstraní, měl s nimi naložit v souladu se zákonem č. 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů.

Podle M. Holuba odstranění podrostlých kořenů znamená zásah do sousedova vlastnictví ke stromu. Kořeny stromu jsou součástí stromu, ať jsou kdekoli. Odstraňování kořenů sousedem zpod jeho pozemku je proto dovolený zásah do vlastnictví souseda²²⁾.

20) Holub, M. a kol. : *Sousedská práva*. Linde, Praha 1999, s. 134.

21) Tamtéž, s. 132.

22) Bičovský, J., Holub, M., Wurstová, J.: *Sousedská práva podle současné úpravy občanského zákoníku a správního práva*. Linde, Praha 1995, s. 130.

IV.I. Z judikatury

Z judikatury vztahující se k sousedským právům je zajímavý **rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. října 2002, sp.zn. 22 Cdo 2108/2000**²³⁾, kterým byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení. Na pozemku žalované roste borovice černá, jejíž obvod ve výšce 130 cm činí 173 cm. Jehličí borovice spadá na sousední pozemek a tím je žalobce obtěžován nad míru přiměřenou poměrům. Žalovaná žádala o povolení k pokácení stromu, toto jí však Magistrátem města Ústí nad Labem nebylo povoleno, neboť strom je zdravý a plní svou biologicko-estetickou funkci. Okresní soud dospěl ve svém rozhodnutí k závěru, že spad jehličí by bylo možno považovat za protiprávní zásah do vlastnického práva žalobce pouze za předpokladu, že by tím docházelo ve smyslu ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku k jeho obtěžování nad míru přiměřenou nebo by tím byl vážně ohrožen výkon jeho práv. Dále soud dovodil, že obtěžování nad míru přiměřenou poměrům je dáno objektivními okolnostmi, ale nelze vyloučit, aby se přihlídko také k okolnostem spočí-

23) Citováno dle ASPI.

vajícím v osobě vlastníka, tedy žalobce. Soud provedl ohledání na místě samém a zjistil, že v důsledku spadávání jehličí je nutné toto opakovaně shrabávat, zejména v podzimních měsících, neboť jinak by nebylo možné řádně pozemek využít a ochránit půdu před nežádoucí kyselostí. Jehličí je nutné odstraňovat také ze střechy garáže a okapů, aby nedošlo k zatékání a jejich vlhnutí. Uvedené okolnosti posoudil soud jako běžné, o nepřiměřenou imisi se jedná proto, že žalobce a jeho manželka jsou starobní důchodci starší 80 let. Krajský soud v Liberci žalobu zamítl, neboť v okolnostech případu neshledal překročení míry přiměřené poměrům. Nejvyšší soud ČR rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil, neboť samotné rozhodnutí správního orgánu, kterým nebylo vlastníku povoleno pokácení stromu, z něž opadáva jehličí na sousední pozemek, nemůže znamenat, že opadáva jehličí z takového stromu na sousední pozemek není obtěžováním nad míru přiměřenou poměrům.

Odvolací soud hodnotil okolnosti obtěžování nad míru přiměřenou poměrům pouze vzhledem k významu borovice tak, jak byl hodnocen správním orgánem, opominul se však zabývat skutečností, zda jehličí omezuje funkčnost okapů garáže a domu, jak tvrdil žalobce. Také samotné rozhodnutí správního orgá-

nu, konkrétně orgánu ochrany přírody, vydané podle ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, kterým nebylo vlastníku povoleno pokácení stromu, jehož jehličí padá na sousední pozemek, nemůže znamenat, že opadáva jehličí z takového stromu na sousední pozemek není obtěžováním nad míru přiměřenou poměrům ve smyslu ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku. Pro takový závěr svědčí také to, že účastníkem správního řízení není žalobce, který se ochrany vůči žalované domáhá. Další pochybení shledal dovolací soud v prvostupňovém rozhodnutí, jímž byla žalované uložena povinnost něco konat, ačkoliv negatorní žalobě z imisí odpovídá uložení povinnosti zdržet se určitého rušení.

Podle **stanoviska Nejvyššího soudu České republiky Rc 3/88, Cpj. 203/86**²⁴⁾ k pojmu míra přiměřená poměrům a vážné ohrožení práv musí být přiměřenost zásahu do vlastnického práva, právě tak jako vážné ohrožení výkonu práva ve smyslu ustanovení § 130a odst. 1 občanského zákoníku hodnocena se zřetelem ke všem okolnostem případu zásadně z objektivních hledisek. Nelze vyloučit, aby se přihlídko

24) Citováno dle ASPI.

i k okolnostem tkvícím v osobě nebo v poměrech vlastníka, který se ochrany proti neoprávněnému zásahu domáhá (popřípadě k okolnostem tkvícím v osobě nebo v poměrech příslušníka jeho rodiny a domácnosti). Může však jít jen o takové okolnosti, které svou závažností tento ohled vyžadují. Pokud jde o pojmy míra přiměřená poměrům a vážné ohrožení výkonu práva, soudy se nespokojují se subjektivním stanoviskem žalobců a provádějí zjištění, která mohou být podkladem pro objektivní výklad uvedených pojmů.

Podle **usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. dubna 2002, sp.zn. 22 Cdo 2019/2000**, vstupem na sousední pozemek ve smyslu ustanovení § 127 odst. 3 občanského zákoníku je také pobyt na něm, a to po dobu nezbytnou k provedení úkonu, který si vyžaduje údržba či obhospodařování pozemku. Vstup nelze chápat jako trvalé právo průchodu či průjezdu²⁵⁾.

Podle **rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. listopadu 2002, sp.zn. 22 Cdo 1281/2002**, je třeba při posuzování, na jakou nezbytnou dobu a v jaké nezbytné míře je vlastník sousedícího pozemku povinen umožnit vstup na své pozemky, po-

případě na stavby na nich stojící, zásadně přihlížet k objektivní potřebě té osoby, která se práva vstupu dovolává a nikoli k tomu, v jaké míře bude vlastník sousedícího pozemku na svém vlastnickém právu omezen. Právo vstupu na pozemek za účelem obhospodařování sousedních pozemků či staveb však nelze přiznat, jestliže by tím došlo bez náhrady k omezování vlastníka sousedícího pozemku v rozsahu blízcím se nebo se dokonce v podstatě rovnajícím povinností vyplývajícím z věcného břemene.

Za neoprávněný zásah do vlastnických práv majitelů dřevin nelze považovat, pokud na nich včely jiných majitelů sbírají potravu a opylují je²⁶⁾.

V. Vlastnické právo k porostům

Ve výše uvedených případech se vychází z úpravy právního režimu vlastnictví porostů obsaženého v ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, podle něhož je vlastník pozemků vlastníkem porostů na něm vzešlých; tím není dotčeno vlastnické právo zeměděl-

25) Seznam judikatury - Materiál vypracovaný pro účely Krajského soudu v Praze.

26) Bičovský, J.: *Sousedská práva*. Orbis, Praha 1976, s. 176.

ských družstev k porostům na pozemcích jejich členů podle předpisů o zemědělském družstevnictví, a také z převládajících právních názorů, že porost je součástí pozemků. Již Nejvyšší správní soud České republiky zaujal ve svém rozhodnutí ze dne 22.6.1934, sp.zn. 11939/34²⁷⁾, stanovisko týkající se porostu platné i dnes, a to, že porost – tráva, stromy, plodiny jsou součástí pozemku, pokud nejsou ode dna a půdy odděleny, nikoli však příslušenstvím pozemku, které určil vlastník k trvalému užívání věci hlavní a kterým podle vůle vlastníka by mohla být tato vlastnost příslušenství opět odňata.

Odlisný názor na vlastnictví porostů, včetně otázky vlastnictví převisů a podrostů, zaujal M.Kindl²⁸⁾, který při řešení této problematiky vychází ze dvou argumentů:

a) „Ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku ovšem vlastníkovi sousedního pozemku cosi zakazuje, podle něj totiž nesmí nešetřit, popřípadě v nevhodné roční době, odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek. Pokud by však tyto větve byly vlastnictvím majite-

le pozemku, na kterém strom roste, pak by sousedovi nemohly patřit a on by je nemohl ořezávat tak jako tak. Aby je vůbec ořezávat mohl (kdyby nebyly jeho), musel by mu to zákon výslovně povolit. Z toho, že zákon mu nic nepovoluje (což by v případě zásahu do vlastnictví jiného samozřejmě musel), nutno uvažovat na to, že jde o cosi, co zmíněný vlastník i bez zákonného povolení smí. Protože ovšem do cizího vlastnictví bez povolení zasahovat nelze, a zákon zde nic nepovoluje, musíme asi dospět k tomu, že tedy, jak řečeno v předchozí větě, jde o cosi, co i bez zákonného povolení smí, a tedy prostě a dobře o nakládání s vlastní věcí. V takovém počínání je ovšem vlastník omezen tak, že nesmí ohrozit výkon práv druhého, a proto i zde cosi nesmí, konkrétně tedy nesmí nešetřit, popřípadě v nevhodné roční době, odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek. Doslovný výklad citovaného ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku, které vlastníkovi pozemku, do něhož vrůstají kořeny a nad nímž visí větve, nic nepovoluje, ale naopak za určitých podmínek zakazuje, svědčí pro to, že tu není co povolovat, a tak tomu je právě tehdy (a jen tehdy),

27) Citováno dle ASPI.

28) Kindl, M.: *Malé zamyšlení nad starým tématem (převisů a podrostů)*. Právník 5/1999, Praha 1999, s. 474 a násled.

pokud někdo nakládá se svou vlastní věcí. Naopak, ve prospěch třetích osob se tu cosi zakazuje, což opět svědčí pro to, že jde o omezení vlastnictví (není přece třeba zvlášť zakazovat nakládání s cizí věcí, tak jako tak zákonem nepovolené)". Výkladem uvedeného pak M. Kindl dovozuje, že „pokud by převislé větve a přesahující kořeny měly být vlastnictvím majitele pozemku, na kterém roste strom s takovými větvemi, musel by zákon majitelům sousedících pozemků jejich okleštění dovolit. Namísto toho je zákon za určitých podmínek zakázal, což znamená, že nebytí tohoto zákazu, zakazované chování by se i bez zvláštního povolení smělo. Tak tomu ovšem může být opravdu jen ohledně věci vlastní“²⁹⁾.

- b) „Pokud totiž z hlediska získávání údajů o pozemcích chápeme pozemek jako určitou část zemského povrchu, pak jen stěží ho můžeme jindy chápat docela odlišně (ledaže by tu byla jiná legální definice pro jiný účel, což však není). Navíc zmíněné vymezení není zase nic až tak nového pod sluncem, protože už první katastrální zákon platný v našich zemích rozuměl pozemkem část přirozeného

povrchu zemského, která je oddělena od sousedních částí buď trvale viditelným rozhrančením, jako zdí ohradní či opěrnou, plotem a podobně, nebo hranicí držby nebo hranicí správní (státu, země, katastrálního území...) a tak dál (srov. k tomu § 4 zákona č. 177/1927 Sb.). Nejenže tedy nejde o nic nového, zmíněné vymezení dokonce zhruba v téže podobě přežilo i socialismus. Vymezení pozemku jako nemovité věci, to jest určitého hmotného (trojrozměrného) předmětu, se ovšem může od jeho vymezení pro účely sběru informací o nemovitostech poněkud lišit, ba dokonce se lišit musí, a sice v tom, že pozemkem jako nemovitou věcí se rozumí i prostor pod onou vymezenou částí zemského povrchu a nad ní. Jedině díky tomu mohou některé nevyhrazené nerosty být součástí pozemku podle příslušných předpisů (jež je za součást pozemku výslovně prohlašují). To, že pozemkem je vedle vymezené části zemského povrchu i prostor nad tímto povrchem a pod ním, nemění nic na určení hranic pozemku: jde o spojnici středu země, ve kterém se vlastně všechny pozemky setkávají, s hranicí pozemku určenou na zemském povrchu podle katastrálního zákona a ovšem protaženou až do výšin, kde podle mezinárodních úmluv počíná kosmický prostor“.

29) Tamtéž, s. 475.

Uvedený názor M. Kindla vede k zamyšlení se nad otázkou, zda jsou bez dalšího porosty skutečně součástí pozemku, o čemž se obvykle nepochybuje. Lze se domnívat, byť s určitými výhradami, že nahlížení na porosty jako na součást pozemku je správné. Podle ustanovení § 120 odst. 1 občanského zákoníku: „Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila.“ Určité pochybnosti je možné mít o tom, zda lze ve všech případech uvedené závěry týkající se součástí věci, s nimiž autorka tohoto článku souhlasí a považuje je za správné, vztáhnout i na rostliny, potažmo na dřeviny a jejich kořeny a plody, jak uvádí např. O. David³⁰⁾.

Pokud se jedná o prvou část definice, nelze než souhlasit s tím, že porosty k pozemkům náleží, neboť se jedná o rostliny, které potřebují ke své existenci, přinejmenším ve většině případů, půdu, resp. pozemek. Fakticky porosty součástí pozemku jsou. Jsou však součástí pozemku i právně? Pokud budeme obecně považovat porosty za součást věci, tedy pozemku, nebude rozhodně ve všech případech splněna podmínka stanovená druhou

částí definice, že tyto nemohou být odděleny, aniž by se věc znehodnotila. V některých případech vyplývá právě z povahy porostů, že odstraňovány budou v rámci péče o ně či péče o pozemek samotný, např. plodiny při sklizni nebo plevel. Z uvedeného vyplývá, že pokud bude odstraněn již zmíněný plevel, může být naopak pozemek v důsledku jeho oddělení zhodnocen! Ještě jednou uveďme definici pojmu znehodnocení uvedenou v rozsudku Nejvyššího soudu ČR z 29.7.1999 sp.zn. 25 Cdo 770/98³¹⁾: „Znehodnocením nemusí být ovšem jen ztráta hodnoty peněžní (být ta bývá zpravidla výsledným odrazem ztráty jakýchkoliv jiných hodnot), nýbrž může jít i o znehodnocení funkční, estetické či jiné. Jinými slovy řečeno se znehodnocením míní stav, kdy hlavní věc v porovnání se stavem před oddělením její součásti slouží svému původnímu účelu méně kvalitně nebo mu nemůže sloužit vůbec. Teprve faktické oddělení součásti doprovázené znehodnocením věci hlavní přináší právní důsledek, že dřívější součást se stává věcí samostatnou a na dosavadní hlavní věci nezávislou“.

Pojem znehodnocení je zde nadevší pochybnost definován ve smyslu

30) David, O.: *Poznámka k zamyšlení o podrostech a převislech*. Právník 7/1999, s. 678.

31) Citováno dle ASPI.

negativním, ve smyslu ztráty. Jak vyplývá z ustanovení § 120 odst. 1 občanského zákoníku je podstatné to, že oddělením součásti dojde ke znehodnocení věci hlavní, není však již podstatné to, zda příslušenství bude také oddělením od věci hlavní znehodnoceno. Dle výše uvedeného pozemek bez plevelu může jistě sloužit původnímu účelu lépe než ten zaplevelený. Pokud bychom se stále drželi definice, že porosty jsou součástí pozemku, pak by například odstraněním trávy, jejím posekáním, vlastník pozemek mohl znehodnotit za předpokladu, že by sekal pravidelně pozemek několikrát ročně, což je představa nadmíru absurdní. Uvedený pozemek může samozřejmě v důsledku odstranění porostu sloužit svému původnímu účelu také kvalitněji. Zde však záleží na tom, jaký bude účel věci či pozemku. Uvedený rozpor vyplývá ze skutečnosti, že definice obsažená v ustanovení § 120 odst. 1 občanského zákoníku není v nastíněném pohledu plně použitelná pro živou přírodu, resp. rostlinstvo vůbec. V daném případě by bylo lze považovat porosty v právním smyslu za součást věci ve smyslu první části definice s výhradou, že její druhá část se na tyto nevztahuje. A tímto způsobem by bylo vhodné ustanovení § 120 odst. 1 občanského zákoníku novelizovat, aby právní stav odpovídal stavu faktickému.

V.I. Vlastnické právo k porostům v návrhu občanského zákoníku

V rámci chystané rekodifikace občanského práva³²⁾ by měly být případné nejasnosti týkající se vlastnictví rostlin, resp. porostů, či sporných právních výkladů vztahujících se k vlastnictví plodů oddělených z rostlin a spadlých na sousední pozemek, vyřešeny. Podle návrhu ustanovení § 427 návrhu občanského zákoníku je součástí pozemku rostlinstvo na něm vzešlé. Nově by měla být upravena i susedská práva (nynější § 127 občanského zákoníku). Významná změna by se měla týkat právě vlastnictví spadlých plodů. Podle návrhu ustanovení § 882 odst. 1 návrhu občanského zákoníku náleží plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek vlastníkovu sousedního pozemku. To neplatí, je-li sousední pozemek veřejným statkem. Příklad, kdy jsou plody dosud na rostlinách je řešen v návrhu ustanovení § 882 odst. 3 návrhu občanského zákoníku, podle něhož části jiných rostlin přesahujících na sousední pozemek může sused odstranit šetrným způsobem bez dalších omezení. Z toho lze dovodit, že také plody na přesahujících částech rostlin jsou ve vlastnictví vlastníka pozemku na

³²⁾ V podrobnostech vizte www.justice.cz.

němž rostlina roste, a proto mu musí být umožněno, aby je očesal, a to i v případě, že je to možné učinit pouze ze sousedního pozemku. Nově je také upravena problematika převisů a podrostů včetně vlastnictví odstraněných větví a kořenů. Podle návrhu ustanovení § 882 odst. 2 návrhu občanského zákoníku sused smí šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit kořeny nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek, působí-li mu to škodu nebo jiné obtíže převyšující zájem na nedotčeném zachování stromu. Jemu také náleží, co z odstraněných kořenů a větví získá. K podmínkám pro odstranění větví a kořenů patří tedy to, že musí být odstraněny nejen šetrně a ve vhodné době, ale současně po zvážení míry obtěžování vlastníka sousedního pozemku. Pokud se jedná o nabytí vlastnického práva, resp. přirozený přírůstek nemovitosti, náleží podle návrhu ustanovení § 925 návrhu občanského zákoníku plody, které pozemek vydává sám od sebe, aniž je obděláván, vlastníkovu pozemku.

Totéž platí i o přirozených plodech jiných nemovitostí. Podle návrhu ustanovení § 926 návrhu občanského zákoníku strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Vyrůstá-li kmen na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný. Návrh ustanovení § 945 občanského zákoníku upravuje smíšený přírůstek, při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude, až poté, co zapustí kořeny. O náhradě za osivo a rostliny platí obdobně § 940 a 941 návrhu občanského zákoníku. Vlastník pozemku nahradí za podmínek uvedených v návrhu ustanovení § 940 a 941 občanského zákoníku vlastníku hodnotu rostlin, popř. také účelně vynaložené náklady na osetí pozemku.

JUDr. Eva Kášová

studentka doktorského studijního programu Teoretické právní vědy

studijní obor Veřejné právo II

Právnická fakulta

Univerzita Karlova v Praze

Skrytá reklama II

Známé a nové formy skryté reklamy: Podprahová reklama, product placement, advertorial, testorial

MUDr. Jan Vavrečka

Poznámka autora:

Vážení čtenáři, milí kolegové, předcházející článek se Vám snažil nastínit závažnou situaci mezi dnes těžce soupeřící dvojicí titánů - právem a reklamou. Dnes skutečně nelze považovat za přehnané názory některých zahraničních odborníků, že současná reklama je mnohdy již ve svých základních principech a technikách neslučitelná se společensky odpovědným chováním, potažmo s legislativou ES v této oblasti. „REKLAMA DE IURE NESLUČITELNÁ“ by mohla být velmi závažným problémem budoucnosti, pokud nedojde k liberalizaci v oblasti její právní regulace. Liberalizace přitom vůbec nemusí být krokem zpět z pohledu veřejnoprávní ochrany. Vždyť problém dnes netkví v nedostatečnosti právních norem, ale v zásadní neefektivitě mnohých státních orgánů při vymáhání tohoto práva. Rozpor mezi právem a praxí vyvolává potřebu „strategického“ řešení. Tou nejhorší a nejpohodlnější variantou je přitom dále zpřísňovat regulační normy v domnění, že teď už se někdo konečně chytí a začne zpřísňené zákony sám dodržovat.

Nechytí a nezačne, je odpovědí získanou pravidelným pozorováním reklamních letáků, brožur a médií.

Vyšší legislativní tlak však podporuje evoluci nelegálních reklamních praktik ve smyslu jejich kreativity, inteligence, noblesy, myšlení na zadní vrátka, tedy můžeme-li to tak nazvat – právní kvality. Nástrojem, který se začíná výrazně pozvedat jak ve své kvantitě tak ve své kvalitě je skrytá reklama. Dnes bych Vám rád představil ty známější z jejich zástupců.

I. Podprahová reklama

Podprahová reklama (subliminální reklama) – reklama založená na neuvědomovaném vnímání. Princip podprahové reklamy využívá rozdílů v detekčních hranicích našeho vědomí a podvědomí. Zatímco podvědomí je dokonalý mechanický záznamník, je naše vědomí ochranným filtrem těchto informací. Podprahová reklama by neměla

žádný efekt, pokud by podvědomě zachycené informace neovlivňovaly naše chování. K takové výměně však dochází. Dlouho se vedly spory o vlastní účinnost podprahové reklamy. Nejistota vycházela z toho, že některé „průkazné“ výsledky byly s odstupem času zpochybněny samotnými autory těchto studií. Opakované a přesvědčivěji realizované pokusy však tuto účinnost v různé míře potvrdily. Vlastní efekt přitom nemusí být zanedbatelný.

Podprahovou reklamu vyčleňuje zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o regulaci reklamy“) jako samostatnou kategorii pro její výjimečné znaky. Z pohledu zařazení se však jedná pouze o jednu z mnoha forem skryté reklamy. Typickými příklady podprahové reklamy, které bývají často uváděny, jsou izolované propagační snímky promítané v rámci filmové projekce (nepostřehnutelná prohluknutí 1:25/sec) nebo pod hladinou slyšitelnosti vysílané reklamní informace (rádia, obchodní domy). U těchto klasických realizací se předpokládá zcela raritní výskyt.

V souvislosti s podprahovou reklamou se málo diskutuje jedna významná skutečnost. Podprahová není pouze ta reklama, kterou nelze za žádných okolností vědomě vnímat,

ale každá reklama, která pravděpodobně nebude vědomě vnímána i přes dostatečnou míru pozornosti a obezřetnosti průměrného spotřebitele. Tento závěr potvrzuje samo definiční vymezení podprahové reklamy a má velký význam zejména pro multimediální produkci.

Ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona o regulaci reklamy podává tuto legální definici podprahové reklamy: „Zakazuje se reklama založená na podprahovém vnímání. Takovou reklamou se pro účely tohoto zákona rozumí reklama, která by měla vliv na podvědomí fyzické osoby, aniž by ji tato osoba vědomě vnímala“.

Ustanovení § 2 odst. 1 písm. t) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „mediální zákon“) pak podprahovou reklamu normuje takto: „Podprahovým sdělením zvuková, obrazová nebo zvukově-obrazová informace, která je záměrně zpracována tak, aby měla vliv na podvědomí posluchače nebo diváka, aniž by ji mohl vědomě vnímat“.

Interpretací těchto ustanovení se dostaneme k malému výkladovému sporu. Definice zákona o regulaci reklamy a mediálního zákona se liší existencí slova *mohl*. Zákon o regulaci reklamy zřetelně ustanovuje, že předmětem ochrany je většinové a okolnostem příslušné vnímání spotřebitele/diváka. Interpretace medi-

álního zákona není jednoznačná. Ono *aniž by divák mohl* může totiž znamenat, že měl alespoň šanci, byť jakkoliv zanedbatelnou a v praxi nepravděpodobnou. Takový výklad je svým důsledkem v rozporu ze záměrem veřejnoprávní ochrany, v rozporu s cíli a společenskými hodnotami, které má zákaz podprahové reklamy vlastně chránit. Jsem přesvědčen, že výklad této věty ve smyslu: *...aniž by ji průměrný spotřebitel (přiměřeně obezřetný, opatrný, pozorný) vědomě vnímal...*, je výkladem správným.

Pokud souhlasíte, dostaneme se k důležitému závěru: Také reklama, která bude na televizní obrazovce zobrazena 1-3 vteřiny může být podprahovou reklamou, pokud je pozornost spotřebitele dostatečně odváděna děním na obrazovce do jiného sektoru, nebo je jinak ztíženo její vědomé vnímání. Nemalá část tzv. product placementu (viz níže) by proto nepochybně měla být současně považována z pohledu zákona za reklamu podprahovou. Reklamní psychologové by se tohoto závěru vůbec nebáli. Je však nutné zmínit moment, že product placement je dosud obecně zakázán, proto je z pohledu jeho přípustnosti částečně irrelevantní hovořit o jeho podprahové formě. Tato situace však může být transpozicí směrnice „Audiovize bez hranic“ v blízké době zásadně změněna.

Ať tak nebo tak, legislativa (pří-
nejmenším zákon o regulaci rekla-

my) nám vedle sebe vytváří dvě odlišné skupiny podprahové reklamy. **Podprahovou reklamu absolutní** – subliminální reklamu v pravém slova smyslu, kterou vnímat nelze, a **podprahovou reklamu situační**, která nebude s vysokou pravděpodobností průměrným spotřebitelem vědomě vnímána, a to vzhledem k objektivním okolnostem.

II. Product placement

Product placement je široce diskutovanou skupinou skryté reklamy. Jeho podstatou je účelové umístění brandových prvků do všech možných typů jinak nereklamních pořadů a materiálů. Této technice je dnes vyčítáno zejména komerční zneužívání umělecké tvorby. Typickým příkladem je používání propagovaných produktů oblíbenými filmovými a seriálovými hrdiny.

Stále dnes zaznívají diskuse na téma, zda je product placement vůbec reklamou. Odpověď spočívá v definici reklamy samotné. Je-li cílem šíření informace také podpora něčí podnikatelské činnosti, o reklamě se samozřejmě jedná. Pokud jsou produkty a značky zobrazeny bez tohoto cíle, jde o projev tvůrčí a osobní svobody, který není jakkoliv napadnutelný. Jak to však od sebe rozlišit? V této souvislosti se někdy používá pojem *přiměřeně*

vyobrazení. Tento termín zatím ještě není uzákoněn. Jsou situace, ve kterých by mohl výkladově velmi pomoci a stejně tak situace, ve kterých bude výkladově ihned zneužit (například v případě podprahového product placementu, vůči kterému by byl apriori protektivní).

Z teoretického pohledu jsou zajímavé diskuse, zda je product placement vždy reklamou skrytou. Pokud průměrný spotřebitel snadno rozliší účel zobrazení značky či produktu v televizním pořadu, nebude totiž naplněna definiční podmínka skryté reklamy. To vede k paradoxu, že čím zřetelnější a okatější je realizace product placementu, tím méně je to skrytá reklama.

Product placement lze dále rozdělit na:

1. Statický
2. Dynamický

Statické formy reprezentují zejména klasické fotografie v časopisech nebo na internetu jako doprovod různých redakčních článků. Dynamické formy jsou vázány zejména na multimedialní produkci, ale počítá se sem také živá propagace v rámci společenských a kulturních akcí.

Statický product placement je málo významný i známý. Dynamický product placement má opačnou charakteristiku i publicitu. Vedou se spory o jeho průkaznost, o skrytost, o společenskou nebezpečnost.

Z množiny názorů právních odborníků je vhodné zmínit tuto zajímavost: Ať už je product placement realizován jakoukoliv formou, podle teorie nepřináší spotřebiteli žádný konkrétní a průkazný příslib užitné hodnoty. Product placement nemůže přinášet zklamání, protože nevyvolává žádné konkrétní očekávání. Tato skutečnost zdánlivě straní názorům těch odborníků, kteří tvrdí, že product placement by měl být legalizován pro svou minimální společenskou nebezpečnost. Každý reklamní návrhář však ví, že product placement lze realizovat bez problémů tak, aby onen příslib užitné hodnoty spotřebiteli přinášel, například formou demonstrace použití daného přípravku apod. Proti jeho legalizaci však stojí dva silné argumenty. Product placement, jako každá forma skryté reklamy, upírá spotřebiteli svobodnou volbu reklamu nesledovat (právo na informační sebeurčení). Jeho legalizace by dále nahrávala rozvoji umělecké tvorby na objednávku komerčního sektoru a touto formou v dlouhodobém horizontu vedla k prohlubování nedůvěry a averze spotřebitelů v média a mediální tvorbu.

Skrytá reklama je zakázaná, proto je dosud zakázán i product placement. Velkým překvapením proto byla směrnice 2007/65/ES nazývaná též „Audiovizí bez hranic“. Tato směrnice především potvrzuje zá-

kaz product placementu. Umožňuje však členským státům učinit výjimku. Mohou legalizovat tuto praktiku za dosti omezených podmínek, z nichž nejpodstatnější je ta, že product placement nesmí být skrytý! Na legální product placement bude muset být tedy divák na začátku díla upozorněn. Tato pasáž směrnice je dnes vnímána jako liberalizace product placementu. Nikdo si pravděpodobně neuvědomil, že takové legalizační označení je samozřejmě možné již dnes a bez směrnice. Proto je směrnice pro svá další zaváděná omezení naopak normou pouze dále prohlubující jeho regulaci.

III. Advertorial

Advertorial je standardním informačním produktem public relations (PR). Svým účelem je zcela nebo částečně určen k podpoře něčí podnikatelské činnosti nebo k jinému prospěchu. Definice advertorialu jsou mnohé a navzájem poměrně odlišné. Často uváděná souvislost, že advertorial je reklamou, která se snaží působit jako nezaujatý redakční článek je nepřesná. Advertorialy nemusí být ani zaplacené, ani objednané. Tato skutečnost nehraje z pohledu informačního působení na spotřebitele vůbec žádnou úlohu. Zaplacení a objednání nemá žádný vztah k obsahu a účelu informace. Je proto vel-

kou mýlkou jimi podmiňovat definiční vymezení reklamy (prokázat platbu nebo objednávku). Podstatu advertorialů podle mého názoru nejpřesněji vystihuje tato definice:

Advertorial je tištěná informace v médiích, která má typicky podobu článku či úvodníku, svým obsahem je přímo či nepřímo prospěšná zájmům konkrétních osob či subjektů, a která byla mimo jiné také za tímto účelem vytvořena, upravena nebo šířena.

Advertorial je pojem širší než reklama. Existuje mnoho typů advertorialů, které reklamou z pohledu jejího definičního vymezení nejsou. Důležitým momentem praktického odlišení ne-reklamních informací od reklamy může být to, že cílem jejich šíření není přivést spotřebitele ke zvažování obchodního rozhodnutí. Uvedme si na tomto místě typické zástupce skupin nereklamních advertorialů:

1. **Advertorialy propagující osobnosti nepodnikatelských subjektů.** (Např. politická propagace jednotlivce.) Tyto informace sice cíleně podporují zájmy a prospěch konkrétních osob, nejedná se však o podporu jejich podnikatelské činnosti. Spotřebitel není těmito advertorialy veden ke zvažování obchodního rozhodnutí.
2. **Advertorialy propagující charitativní a veřejně prospěšnou činnost nebo jejich cíle.** Tyto informace nejsou reklamou, ale bývají často

zpracovány a šířeny její typickou formou. Je zvykem reklamou je nazývat, například reklama na dárcovství krve, ale nelze je takto právně vnímat. Jinde často uváděný termín *charitativní reklama* je zavádějící. Pro tyto informace je vhodnější používat označení *charitativní propagace*.

3. Advertorialy obecně určené k ovlivňování veřejného mínění.

Za těmito zájmy mohou stát subjekty na lokální úrovni (zda je lepší mít vepřín napravo nebo nalevo od obce) i rozsáhlá oborová či politická uskupení (kampaň: „ANO“ Evropské unii). Ačkoliv často přímo či nepřímo podporují něčí podnikatelskou činnost, je tento vztah vůči obsahu informace nepřímý. Opět osloveného spotřebitele nepřivádějí ke zvažování obchodního rozhodnutí.

4. **Advertorialy tématické.** Tématické advertorialy jsou řádné redakční články, které však byly připraveny s primárním cílem upoutat pozornost spotřebitele k přiložené a řádně označené reklamě – tzv. nesené reklamě. Samy neobsahují žádné momenty propagace ani nepřímé informace o přípravku. Nesou v sobě rozpor teorie a praxe. Ačkoliv jsou z pohledu svého cíle reklamou, není na takové praxi nic nekalého ani společensky nebezpečného. Jejich efekt je výrazně nepřímý a vlastní obsah zcela v pořádku.

Mnozí si dnes pod termínem advertorial automaticky představí reklamu skrytou, jiní je považují za zcela normální a řádnou formu PR. Obě strany mají svou pravdu. Většina advertorialů je nepochybně reklamou, ani v těchto případech však ještě nemusí jít vždy o reklamu skrytou. Také advertorial může být zřetelně označen nebo může být zpracován snadno rozlišitelnou reklamní formou. **Advertorialem (skrytou reklamou) proto dále rozumějme pouze tištěnou informaci v médiích zpracovanou a šířenou za účelem podpory něčí podnikatelské činnosti, která není jako reklama označena nebo ze které tato skutečnost zřetelně nevyplývá.**

Z pohledu formy zpracování a působení na spotřebitele můžeme dále rozlišit několik specifických forem advertorialů:

1. **Advertorial tématický.** Hraniční forma reklamy, kterou jsme popisovali výše v této kapitole.
2. **Advertorial základní.** Klasický PR článek nesoucí všechny potřebné informace.
3. **Advertorial supportovaný.** Advertorial, který je doprovázen řádně označenou reklamní inzercí na stejné stránce nebo ve stejném vydání daného periodika.
4. **Advertorial hladový.** Jedná se o specifický typ advertorialu supportovaného reklamou. Cílem tohoto advertorialu je vytvořit na

straně spotřebitele *hlad* po informacích, které mu advertorial nedodává a přináší mu je až doprovodná reklama. Typická pro tuto formu jsou neucelená a nedokončená informační tvrzení jako: *Existuje již přípravek na našem trhu* nebo *Účinky některých přípravků jsou podle odborníků již překvapivě široké* – bez další konkretizace v článku. Hladový advertorial však může tuto *informační poptávku* vyvolávat i kontextovou a méně zřetelnou formou.

5. **Advertorial autoritativní.** Advertorial, který ke svému působení volí převážně formu dovolávání se názorů odborných autorit. Mezi tyto advertorialy patří vykonstruované rozhovory s odborníky, dovolávání se odborných informačních zdrojů, nebo jejich redakční zpracování – přepisy. V rámci těchto advertorialů jsou nezdědky zřetelně patrné reklamní techniky z učebnic tohoto oboru. (Jak vytvořit odborníka; Jak pracovat v reklamě s odbornými názory apod.)

IV. Testorial

Testorialy mohou být tištěnou nebo audiovizuální reklamou či veřejnou akcí, ve které je dominantní informací parametrické nebo skupinové hodnocení produktu. *Zeptali jsme se maminek..., uživatelé byli vy-*

zváni aby se vyjádřili..., proběhl spotřebitelský test... apod. I takové informace jsou samozřejmě připravovány zcela účelově. Míra manipulace s výsledky těchto testů je v praxi jednou z nejvyšších.

Testorialy je vhodné rozdělit na dvě podskupiny:

1. Parametrická hodnocení
2. Testy spotřebitelské spokojenosti

Parametrické testy typicky srovnávají jednotlivé vlastnosti produktů a kvantitativně je hodnotí. Mohou být vztaženy jak na vybranou skupinu, tak na produkt jediný. Testy spotřebitelské spokojenosti se zaměřují na subjektivní a emocionální hodnocení uživatelů, kteří s produktem *mají dlouhodobou zkušenost* nebo si jej vyzkoušeli. Za elementární formu testorialu lze považovat i dopis spokojeného spotřebitele.

Parametrická hodnocení působí přímo věcným obsahem uváděných informací. Důležitým momentem je také to, že jejich výsledky jsou se zpětnou platností prověřitelné. Často je kontrola parametrických údajů dostupná spotřebiteli samotnému. Testy spotřebitelské spokojenosti se významně odlišují. Využívají v mnohem vyšší míře ke svému působení momentu důvěry a cíleně ji evokují. Podvědomou a evoluční vlastností každého z nás, byť různě vyjádřenou, je důvěřovat skupině

soukmenovců, podléhat názorům autorit nebo názorům prezentovaným jako všeobecně přijímané. Touto formou odvádějí testoriaty spotřebitele od kritického hodnocení produktu. Mnohé testoriaty nezřídka podstatné informace o produktu vůbec neobsahují.

Regulační ustanovení zákonů si dnes přísně všímají mnoha pochybných zbytečností. Je proto kontradikcí celého systému regulace reklamy ponechat bez povšimnutí nástroj tak proslulý svou manipulací, klamavostí a účelovou přípravou, jako jsou právě testoriaty.

Testoriaty stejně jako advertoriaty mohou být řádnou formou reklamy, pokud jsou zřetelně označeny

nebo pokud tato skutečnost z formy zpracování jasně vyplývá.

A co příště?

Po přehledu klasických skrytých reklamních forem, se společně podíváme na nové nástroje skryté reklamy, o kterých se dosud až příliš málo hovoří. Web-ventorial, blogsicking, dissthefting, callthefting a techniky tzv. Word of Mouth Marketingu (WOMM) jsou aktuálním předmětem výzkumu u nás i ve světě.

MUDr. Jan Vavrečka

*Medical Adviser
TROAS, s.r.o.*

Z judikatury Ústavního soudu České republiky

1) Pokud obecné soudy rozhodly o vině a trestu stěžovatele na základě extrémně rozporného a neúplného dokazování, porušily princip objektivní pravdy a princip presumpce nevinny a zasáhly do sféry ústavně chráněných práv stěžovatele.

2) Za situace, kdy jediné přímé důkazy, obsahující celkové vylíčení události, tj. výpovědi obviněného a poškozeného (žádní další očití svědci nebyli zjištěni), jsou při popisu základních skutkových okolností rozporné až protikladné, bylo zapotřebí věnovat mimořádnou pozornost nepřímým důkazům.

3) Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu, než pouhé odborné vyjádření. To je garantováno preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v ust. § 105 odst. 3 tr. ř. - právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možností znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje.

4) Ústavní soud ustáleně judikuje, že zásadně se necítí být povolán k tomu, aby přehodnocoval důkazy, které obecné soudy provedly, a tím zasahoval do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Na druhé straně však je Ústavní soud nejen oprávněn, ale i povinen posoudit, zda řízení jako celek bylo spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

5) Ústavní soud ve své konstantní rozhodovací praxi vymezil podmínky, za nichž nesprávná aplikace norem jednoduchého práva obecnými soudy

vede k porušení ústavně zaručeného práva či svobody (k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 173/02, sp. zn. I. ÚS 733/01). Jednou z nich je případ svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu, a to za situace, kdy právní závěr obecného soudu je „v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními“ (např. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, I. ÚS 401/98, II. ÚS 252/99, I. ÚS 129/2000, I. ÚS 549/2000, III. ÚS 694/02, IV. ÚS 433/02).

6) Pokud obecné soudy provedly rozporné a neúplné hodnocení důkazů a zjištěný skutkový stav rekonstruovaly v rozporu s provedenými důkazy, porušily tím základní práva stěžovatele obsažená v článku 36 odst. 1 Listiny. Odvolací i nalézací soud nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud zde odkazuje i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který opakovaně konstatoval, že každý případ, který vyvolává důkazní pochybnosti, musí být vykládán ve prospěch obviněného (viz např. rozsudek ve věci Barberá, Messeque a Jabardo proti Španělsku z roku 1988, A-146).

7) Trestněprávní teorií je všeobecně uznáváno, že závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn [§ 4 odst. b) tr. zák.], musí být opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti (stejně viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03). Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu a způsobu jeho provedení (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 433/02), avšak musí se tak stát po velmi detailním dokazování a všestranné analýze jednání. V daném případě nezbytným předpokladem pro závěr o srozměnění pachatele se zamýšleným následkem je prokázání toho, že pachatel si daný následek představoval jako možný a nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku (viz např. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 5. vyd. Praha : ASPI 2007, str. 236).

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR [III.ÚS 1076/08 ze dne 15.srpna 2008]

Z odůvodnění:

I.

V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 28. 4. 2008, napadá stěžovatel rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. 6. 2007 sp. zn. 4 T 199/2006, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. 7 To 376/2007 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. 3 Tdo 90/2008 a navrhuje jejich zrušení. Tvrdí, že uvedenými rozhodnutími obecných soudů a řízením, které jejich vydání předcházelo, byla porušena jeho základní práva a svobody, jmenovitě právo nebýt stíhán nebo zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon podle článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a dále právo na spravedlivý proces podle článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), a podle článku 36 odst. 1 Listiny. Též prý nebyl respektován princip presumpce nevinoty dle článku 40 odst. 2 Listiny, článek 6 odst. 2 Úmluvy a článek 14 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost byla podána včas a řádně a splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozděj-

ších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

II.

Ústavní soud si vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 4 T 199/2006, z něhož zjistil:

Stěžovatel (v trestním řízení „obviněný“) byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. června 2007 sp. zn. 4 T 199/2006 uznán vinným pokusem trestného činu ublížení na zdraví dle § 8 odst. 1 tr. zák. k § 222 odst. 1 tr. zák. a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 30 měsíců.

Skutek trestného činu měl být (zkráceně řečeno) spáchán tím, že obviněný dne 22. 4. 2006 kolem 2,35 hod. v Praze 4, v ulici U Svěpomoci, před domem č. 884/4 po předchozí rozepři s M. K. (dále též „poškozeným“), nar. 19. 4. 1977, použil proti němu neoprávněně svou soukromou pistoli zn. ČZ, ráže 7.65 mm, a jedním z výstřelů ho zasáhl do břicha, čímž mu způsobil poranění velké předstěny, svrchní vrstvy příčného tračnicku a poranění břišní stěny, přičemž, pokud by zasáhl břišní orgány - zažívací trubici, pak by existovalo riziko rozvoje břišní infekce a sepse a při zasažení jater či sleziny, tj. orgánů topograficky blízkých střelnému kanálu, by hrozilo krvácení a šok, tj. vážná

porucha zdraví, též s hrozbou smrti, čehož si obviněný musel být vědom vzhledem k průstřelu přední levé části břišní stěny, kde se nachází životně důležité orgány, ale k těmto komplikacím nedošlo, poranění si vyžádalo hospitalizaci do 27. 4. 2006 a pracovní neschopnost trvala do 12. 5. 2006.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. 7 To 376/2007 bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání obviněného.

Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. 3 Tdo 90/2008 bylo podle § 265i odst.1 písm.e) tr. ř. odmítnuto dovolání obviněného.

III.

Stěžovatel se domnívá, že obecné soudy napadenými rozhodnutími porušily jeho ústavní práva, a to konkrétně těmito chybnými postupy a nesprávnými skutkovými a právními závěry, vyznívajícemi v její neprospěch:

Orgány činné v trestním řízení prý od samého zahájení trestního stíhání až do jeho skončení porušovaly zásadu presumpce neviny. Za situace, kdy proti sobě stály dvě protichůdné verze skutkového děje, totiž usvědčující verze poškozeného a vyvíňující verze obviněného, orgány činné v trestním řízení účelově shromažďovaly důkazy toliko ve prospěch verze poškozeného, za-

tímco verze obviněného byla potlačována a jakýkoli důkaz svědčící v jeho prospěch byl zcela bagatelizován nebo dokonce překroucen.

Stěžovatel předkládá Ústavnímu soudu svou skutkovou verzi případu, zastávanou jím v celém průběhu trestního stíhání:

Mezi ním jako taxikářem a M. K. jako zákazníkem došlo poté, co M. K. odmítl zaplatit řádně vyúčtovanou cenu za jízdu taxíkem, ke sporu o zaplacení jízdného. Stěžovatel se rozhodl přivolat mobilním telefonem policii, ale to se nelíbilo poškozenému, který ho po vystoupení z vozidla napadl, a to nejprve tak, že ho natlačil pomocí předních dveří auta do sedadla vozu a poté ho napadl kovovou tyčí - násadou od smetáku, kterou ho bodal do prsou a způsobil mu bolestivé zranění. Za této situace stěžovatel použil pistoli, kterou má v řádném držení a kterou si vezl v automobilu pod gumovou podlážkou, k varovnému výstřelu z okénka auta do vzduchu. Po tomto výstřelu se prý poškozený na stěžovatele vrhl a bolestivě mu přes hranu staženého okénka páčil pravou ruku, ve které stěžovatel pistoli držel. Při souboji o zbraň došlo k nechtěnému výstřelu, a to v momentě, kdy se stěžovatel poškozenému vyškubl ze sevření. Tímto druhým výstřelem byl prý poškozený náhodně zasažen, stěžovatel výstřel nezamýšlel. Po výstřelu chtěl prý poško-

zený pokračovat v útoku tyčí, ale po náprahu se zastavil a nakonec odhodil tyč do zahrady. Stěžovatel poté mobilem přivolał na místo policii.

Souhrnně řečeno, stěžovatel předkládá verzi, podle níž on sám jednal v nutné obraně po předchozím fyzickém útoku poškozeného; druhý výstřel, kterým byl poškozený zraněn, nebyl mířen na tělo poškozeného, došlo k němu nechtěně při zápase.

Stěžovatel vytýká obecným soudům, že svá rozhodnutí opřely o vadně provedené, resp. nesprávně zhodnocené důkazy. Konkrétně uvádí tyto, podle jeho názoru nesprávné důkazní závěry:

- ačkoliv zpracovatel odborného vyjádření z oboru balistiky Z. Z. ve své výpovědi při hlavním líčení dne 23. 5. 2007 připustil, že vzdálenost střelby mohla být "i řekněme ten jeden metr", nalézací soud v odůvodnění rozsudku tvrdí v neprospěch stěžovatele, že vzdálenost střelby byla v rozpětí 1 až 2 metry;
- zcela zaujaté jsou podle mínění stěžovatele závěry soudů všech stupňů při hodnocení zranění, která stěžovateli způsobil poškozený; ačkoliv tato zranění na těle poškozeného byla zjištěna okamžitě po činu, jsou objektivně podchycena v lékařských zprávách a jsou objasněna též ve znaleckém posudku prof. MUDr. I. B., přesto obvodní soud vyvozuje ničím nepodložený

závěr, že ke zraněním nemuselo dojít při potyčce s poškozeným, ale že zranění mohla vzniknout před incidentem nebo po něm; stěžovatel takový postup označuje za svévolné hodnocení důkazů;

- za zcela tendenční pokládá stěžovatel poukaz obsažený v odůvodnění odsuzujícího rozsudku, že nepředal ke znaleckému zkoumání krvi potřísněné tričko; uvádí, že pokud bylo zapotřebí takový důkaz opatřit, měla tak učinit policie, která ho měla vyzvat, aby tričko ke zkoumání předal; je-li navíc ironizováno Městským soudem v Praze jeho vyjádření, že krvi potřísněná věc je nebezpečným odpadem, jeví se stěžovateli takový přístup soudu jako zaměřený vůči jeho osobě;
- přístup obecných soudů k jeho poraněním vzbuzuje dojem, že soudy naznačují, že si zranění záměrně způsobil sám, aby mohl uplatnit verzi o svém napadení; takový přístup, který není opřen o žádné důkazy, pokládá stěžovatel nejen za nepřipustný, ale i za neprofesionální a neetický;
- je nesprávné, jestliže soud sám činí závěry, k nimž je třeba určité odbornosti a které může činit toliko znalec; stěžovatel navrhl jak soudu prvního stupně, tak soudu odvolacímu, aby soud přibral znalce z oboru psychiatrie k posouzení otázky, jaký vliv měla opilost poškozeného (2,5 promile alkoholu

v krvi) na jeho věrohodnost; znalec-psychiatr by měl též posoudit vliv požití většího množství alkoholu na neadekvátní agresivitu poškozeného; soudy však důkazní návrh odmítly a otázku posoudily samy tak, že opilost poškozeného na jeho věrohodnost neměla vliv; neakceptování tohoto důkazního návrhu pokládá stěžovatel s odkazem na judikaturu Ústavního soudu za tzv. opomenutý důkaz;

- znalec z oboru sebeobranu JUDr. Z. N. překročil, dle mínění stěžovatele, své kompetence, jeho posudek je kontroverzní, přičemž obecné soudy náležitě nezdůvodnily, proč a které relevantní skutečnosti z jeho posudku převzaly a které nikoli; spíše bylo namístě takový posudek zcela odmítnout a přibrat znalce nového, což však soudy neučinily.

Stěžovatel si je vědom skutečnosti, že Ústavnímu soudu v zásadě nepřísluší přehodnocovat dokazování prováděné obecnými soudy, nicméně, s odvoláním na ustálenou judikaturu, soudí, že v jeho případě obecné soudy vykročily při dokazování z mezí ústavnosti v neprospěch stěžovatele a dopustily se excesu, spočívajícího v naprosto svévolném postupu při hodnocení důkazů v jeho neprospěch.

Závěrem stěžovatel vyjadřuje přesvědčení, že „předmětná věc má

svůj přesah do obecnější roviny“. Jako nepřijatelný se mu jeví postup orgánů činných v trestním řízení, které kriminalizují jednání obranného charakteru, a to dokonce i tím způsobem, že je obrácena role útočníka a poškozeného. Popření presumpce neviny u osoby, která se brání útoku, zpochybňuje podle stěžovatele samotné základy osobní svobody bránící se osoby.

IV.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků k ústavní stížnosti. Ve vyjádření všech tří soudů, jejichž rozhodnutí jsou napadena ústavní stížností a ve vyjádření Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 je rekapitulován dosavadní průběh trestního stíhání a je poukazováno na to, že stěžovatel v ústavní stížnosti toliko opakuje námitky, uplatněné již v trestním řízení. Jeho námitky jsou pokládány za neopodstatněné a je navrhováno zamítnutí ústavní stížnosti. V podrobnostech odkazují tyto orgány činné v trestním řízení na argumentaci, uvedenou v napadených rozhodnutích. Protože tato vyjádření neobsahují žádné nové skutečnosti, které by nebyly známy z průběhu trestního řízení, nezasílal je Ústavní soud stěžovateli k replice.

Všichni účastníci a vedlejší účastníci souhlasili s upuštěním od ústního jednání. Ústavní soud dospěl

k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto bylo od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upuštěno.

V.

Ústavní soud shledává, že ústavní stížnost je důvodná.

Trestní řízení a vydaná rozhodnutí vykazují četné důkazní deficity, které způsobily, že o správnosti zjištění skutkového stavu vyvstávají důvodné pochybnosti. Pokud obecné soudy rozhodly o vině a trestu stěžovatele na základě extrémně rozporného a neúplného dokazování, porušily princip objektivní pravdy a princip presumpce neviny a zasáhly do sféry ústavně chráněných práv stěžovatele.

Za situace, kdy jediné přímé důkazy, obsahující celkové vylíčení události, tj. výpovědi obviněného a poškozeného (žádní další očití svědci nebyli zjištěni), jsou při popisu základních skutkových okolností rozporné až protikladné, bylo zapotřebí věnovat mimořádnou pozornost nepřímým důkazům. To se však nestalo. Důkazní pochybení obecných soudů spatřuje Ústavní soud zejména v těchto skutečnostech:

1. Nebyly náležitě objasněny okolnosti střelby, tj. součást objektivní stránky trestného činu, z níž lze odvíjet následné úsudky o zavi-

nění obviněného. Pro posouzení relevantního jednání (tj. pro rozřešení problému, zda šlo o střelbu zacílenou na tělo poškozeného, nebo zda šlo o varovnou střelbu do vzduchu, nebo zda šlo o náhodný výstřel vyšlý při potyčce) jsou důležité zejména tyto otázky, které nebyly provedeným dokazováním uspokojivě zodpovězeny:

- a) na kterém místě a jaké poloze se v okamžiku obou výstřelů nacházel poškozený;
- b) jaký byl směr (trasa letu) obou střel;
- c) jaká byla vzdálenost ústí hlavně střelející zbraně od zasaženého těla poškozeného;
- d) kterým ze dvou výstřelů byl zasažen poškozený.

Je bohužel skutečností, že pro řešení těchto otázek nebyly v přípravném řízení náležitě opatřeny všechny potřebné podklady, zejména nebyla nalezena jedna ze dvou vystřelených střel a ani poté, co bylo zjištěno, že tato střela neuvízla v těle poškozeného, nebyla vyvinuta žádná snaha o alespoň dodatečné nalezení této střely (např. opakovaným ohledáním místa činu, stěny domu apod.). V dokumentaci ohledání místa činu chybí topografický plán, zachycující přesně polohu jednotlivých stop (existuje pouze nepřesný náčrtek pořízený „od ruky“).

Důkazy, které o naznačených otázkách byly shromážděny v trestním řízení, jsou rozporné. Tak např. poškozený tvrdí, že při prvním výstřelu se nacházel za autem a při druhém výstřelu před domem u popelnic. Obviněný naproti tomu uvádí, že první výstřel (kolmo do vzduchu) vystřelil na výstrahu v okamžiku, kdy ho poškozený, který stál asi 70 centimetrů od levých předních dveří auta, bodal tyčí do hrudníku; druhý nezamýšlený výstřel prý padl při zápolení, kdy mu poškozený, stojící u levých předních dveří auta, páčil ruku, v níž obviněný držel nabitou pistolí, přes hranu staženého okénka.

K vysvětlení těchto a dalších rozporů mohlo nepochybně přispět odborné zkoumání z oboru kriminalistické balistiky. Orgány činné v trestním řízení se o to sice pokusily, avšak procesně vadným postupem a neúplné výsledky tohoto zkoumání nesprávně zhodnotily. Policejní orgán vyžádal u Odboru kriminalistické techniky a expertiz Správy hl. m. Prahy Policie ČR dvě odborná vyjádření (č. l. 116, 136), která byla poskytnuta (č. l. 119, 138). Zpracovatel tohoto odborného vyjádření kpt. Ing. K. Z. byl u hlavního líčení před nalézacím soudem dne 23. 5. 2007 vyslechnut nikoliv jako znalec, nýbrž jako svědek.

Tento zvolený postup odporuje kogentnímu ustanovení § 105 odst. 1

tr. ř. Vyžádání odborného vyjádření nebylo postačující, protože v tomto případě posuzované otázky z oboru kriminalistické balistiky byly velmi složité a bylo namístě přibrat znalce. Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu, než pouhé odborné vyjádření. To je garantováno preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v ust. § 105 odst. 3 tr. ř. - právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možností znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje. Aniž by Ústavní soud chtěl jakkoli ovlivňovat konkrétní postup dokazování, domnívá se, že vzhledem k vysoké obtížnosti a závažnosti tohoto případu bylo

namístě vyžádat znalecký posudek přímo u vrcholového specializovaného znaleckého ústavu, kterým je Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, v němž je k dispozici optimální personální a technické vybavení pro komplexní kriminalistické zkoumání.

V tomto případě nelze přehlédnout ani to, že policejní orgán při prvním dožádání o odborné balistické vyjádření neposkytl odborníkovi všechny podklady a materiály, které k řešení položených otázek byly nezbytně potřebné, jako byl protokol o ohledání místa činu a fotodokumentace a tyto podklady byly odborníkovi dodány až dodatečně s více než tříměsíčním zdržením. Za metodické pochybení lze pokládat i skutečnost, že k rekonstrukci činu dne 11. 7. 2006 byl přibrán jako konzultant jiný odborník (pplk. V. M.) než ten, který zpracovával odborné vyjádření (kpt. Ing. K. Z.).

V rámci balistického odborného zkoumání byly některé otázky opomenuty, ačkoliv dostupnými kriminalistickými metodami jsou řešitelné a jejich výsledky mohly poskytnout úplnější relevantní údaje. Nabízí se např. tyto nevyužité důkazní možnosti:

- nebyla provedena pokusná střelba, ověřující místo dopadu vyhozených nábojnic při různých polohách střelící zbraně, uváděných v rozporných výpovědích obvině-

ného a poškozeného; výsledky této experimentální střelby bylo možno porovnat s polohou nalezených stop-vyhozených nábojnic na místě činu;

- pokusnými srovnávacími zkouškami mohl být ověřen rozptyl povýstřelových zplodin vznikající při výstřelu ze zajištěné pistole daným typem střeliva a tyto výsledky mohly být srovnány se skutečností, že v okolí místa vstřelu na oděvu poškozeného nebyly povýstřelové zplodiny kontaktně difúzní metodou zjištěny; tyto srovnávací zkoušky mohly přispět k určení alespoň přibližného minimálního limitu vzdálenosti ústí hlavně od vstřelu;

- určení různých variant průběhu střelby (stanoviště a pozice střelce a zasažené osoby, směr a vzdálenost střelby) by vyžadovalo, aby bylo provedeno komplexní balistické zkoumání, při kterém by znalec měl k dispozici úplné podklady a byl přítomen na místě činu (např. při rekonstrukci) a mohl tak posoudit všechny situační okolnosti in natura, protože v laboratorních podmínkách jsou tyto okolnosti jen obtížné (pokud vůbec) rekonstruovatelné; tyto komplexní možnosti nebyly v dosavadním průběhu dokazování využity, z odborných vyjádření není patrné, že by jejich zpracovatelé zhlédli místo činu (při prováděné rekonstrukci byl

přítomen jiný odborník); v odborných vyjádřeních nejsou zvažovány všechny verze případu (např. v odpovědích na položené otázky 2, 3, 4 vychází odborné vyjádření ze dne 14. 9. 2006 toliko ze subjektivních údajů obviněného a poškozeného - viz č. l. 139 spisu).

2. Obecné soudy se nedostatečně vypořádaly s existencí zranění, které se nacházelo na těle obviněného. Osvětlení této otázky je přitom velice důležité pro vyřešení problému, zda je pravdivé tvrzení obviněného, že mu zranění způsobil svým útokem poškozený (což poškozený popírá) a zda tedy byly či nebyly dány podmínky nutné obrany.

Z lékařských zpráv (č. l. 64, 65), vystavených bezprostředně po inkriminované události, je objektivně zjištěno, že na hrudi obviněného se nacházela zhmožděnina s oděrkou o ploše cca 7 x 7 cm. Toto zjištění interpretoval nalézací soud jako prý rozporné s tvrzením obviněného, že jej poškozený bodl jen jednou do hrudi násadou, která má průměr „dva až tři centimetry“. Soud vyvodil, že prý „zranění nelze dát objektivně do souvislosti s poškozeným“ a navíc vyslovil ničím nepodložený a čistě spekulativní závěr, že „zranění již obžalovaný mohl mít před incidentem“ (č. l. 266).

Úvaha nalézacího soudu založená na disproporcii mezi velikostí

zhmožděnin a průměrem násady není přesvědčivá; z popisu události poskytnutého obviněným vyplývá možnost, že příčinou vzniku zhmožděnin mohlo být i jiné předcházející jednání poškozeného, který prý stojícího obviněného zatlačil tlakem otevřených dveří do auta na sedadlo řidiče („nacpal“ - č. l. 208). Prověření této verze by ovšem vyžadovalo uskutečnit konkrétní situační zkoumání s přihlédnutím k rozměrovým charakteristikám objektů; pouhá spekulativní, resp. laická úvaha je při dokazování nepoužitelná. Orgány činné v trestním řízení, jak to vyplývá ze zásady materiální pravdy a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 5 tr. ř.), jsou povinny objasnit i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného; naznačenou eventualitou se proto měly orgány činné v trestním řízení zabývat ex offio i bez návrhu obviněného.

3. Ke škodě věci se orgány činné v trestním řízení nevypořádaly uspokojivě ani s vyhodnocením dalších biologických či jiných stop, které mohly osvětlit skutečnost, zda poškozený před střelbou útočil na obviněného násadou a zda jej zranil. Zásadním (a dnes bohužel již asi nenapravitelným) pochybením bylo, že policejní orgány na místě činu nezajistily celou násadu a spokojily se pouze sejmutím vlákna zachyceného na násadě; pokud by byla k dis-

pozici celá násada, naskýtala by se možnost laboratorního zkoumání, zda se na ní eventuálně nenacházejí i jiné, např. biologické mikrostopy (krev apod.). Podobně policejní orgány opomenuly zajistit triko obviněného, na němž (dle tvrzení obviněného) mohla být přítomna krev ze zranění.

Nevyužita však zůstala též existující možnost pokusit se alespoň o druhové určení skupinových vlastností zajištěného textilního vlákna. Poté, co dožádaný odborník odmítl poskytnout odborné vyjádření s odůvodněním, že neobdržel žádný srovnávací materiál (č. l. 132), mohl policejní orgán trvat alespoň na poskytnutí popisu vlastností zajištěného vlákna, event. se mohl pokusit o opatření alespoň náhradního srovnávacího materiálu (např. druhově shodného trika). I když je jisté, že důkazní hodnota takového zjištění by byla značně omezená, přece jen, při celkovém nedostatku jiných důkazů, by i takové zjištění mohlo mít svou cenu. Není vyloučeno, aby se orgány činné v trestním řízení dodatečně o obstarání takové informace pokusily, protože zajištěná stopa-vlákno je k dispozici.

Z důvodů výše uvedených se Ústavní soud domnívá, že způsob provedení a hodnocení důkazů v této věci trpí závažnými vadami, které dosahují ústavněprávní dimenze. Ústavní soud ustáleně judikuje, že

zásadně se necítí být povolán k tomu, aby přehodnocoval důkazy, které obecné soudy provedly, a tím zasahoval do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Na druhé straně však je Ústavní soud nejen oprávněn, ale i povinen posoudit, zda řízení jako celek bylo spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

Ústavní soud ve své konstantní rozhodovací praxi vymezil podmínky, za nichž nesprávná aplikace normy jednoduchého práva obecnými soudy vede k porušení ústavně zaručeného práva či svobody (k tomu srov. např. nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 173/02, sp. zn. I. ÚS 733/01). Jednou z nich je případ svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu, a to za situace, kdy právní závěr obecného soudu je „v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními“ (např. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, I. ÚS 401/98, II. ÚS 252/99, I. ÚS 129/2000, I. ÚS 549/2000, III. ÚS 694/02, IV. ÚS 433/02).

Podle přesvědčení Ústavního soudu k takovému nesouladu došlo i v daném případě. Obecné soudy provedly rozporné a neúplné hodnocení důkazů a zjištěný skutkový stav rekonstruovaly v rozporu

s provedenými důkazy, čímž porušily základní práva stěžovatele obsažená v článku 36 odst. 1 Listiny. Odvolací i nalézací soud nedostály požadavkům plynoucím ze zásady in dubio pro reo, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud zde odkazuje i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který opakovaně konstatoval, že každý případ, který vyvolává důkazní pochybnosti, musí být vykládán ve prospěch obviněného (viz např. rozsudek ve věci Barberá, Messeque a Jabardo proti Španělsku z roku 1988, A-146).

Dokazování v této věci neposkytuje spolehlivý podklad pro spravedlivé rozhodnutí o vině a trestu stěžovatele. Obecné soudy nevyvrátily přesvědčivě a procesně nezpochybnitelným postupem obhajobu obviněného, že jednal ve stavu nutné obrany poté, co ho nejprve napadl poškozený. Lze dodat, že teprve až poté, co by bylo spolehlivě zjištěno, že prvním útočníkem byl poškozený, by mohlo nastoupit posouzení otázky přiměřenosti této nutné obrany či případného excesu ze strany obviněného. Za daného (nedostatečně zjištěného) skutkového stavu je ovšem posuzování této otázky předčasné.

Nedostatečně zjištěný skutkový stav neposkytl spolehlivou oporu ani pro náležitou právní kvalifikaci skutku. Obecné soudy kvalifikovaly

skutek jako pokus ublížení na zdraví (těžké újmy) podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák. Prvoinstanční soud v odůvodnění rozsudku dovozuje, že skutek byl spáchán v nepřímém úmyslu („obžalovaný... si byl vědom a srozuměn s tím, že střelná zbraň je zbraň způsobit nejen těžkou újmu na zdraví, ale i smrt...“ - str. 7 rozsudku), odvolací a dovolací soudy dokonce dovozují, že šlo o jednání v přímém úmyslu (str. 5 usnesení odvolacího soudu, str. 7 usnesení dovolacího soudu). Tyto úvahy soudů jsou nedostatečné, či dokonce chybně zdůvodněné. To se projevuje i ve skutkové větě výroku odsuzujícího rozsudku, která je neúplná a nepřesná. K výstižnému popisu úmyslu nestačí konstatování, obsažené ve skutkové větě výroku odsuzujícího rozsudku, že obviněný „použil ... neoprávněně ... pistoli... a jedním z výstřelů ho zasáhl do břicha..., čímž mu způsobil poranění..., čehož si musel být vědom...“. Stejnými slovy by totiž mohl být popsán i skutek, který by byl spáchán toliko z vědomé nedbalosti.

Trestněprávní teorií je všeobecně uznáváno, že závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn [§ 4 odst. b) tr. zák.], musí být

opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti (stejně viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03). Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu a způsobu jeho provedení (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 433/02), avšak musí se tak stát po velmi detailním dokazování a všestranné analýze jednání, např. prokázáním, zda střelba byla vědomě zacílena do prostoru, kde se nacházela oběť. K prokázání subjektivní stránky nestačí pouhá skutečnost, že tělo oběti bylo zasaženo - k tomu totiž může dojít i nahodilými okolnostmi (vychýlením střely, neočekávaným pohybem oběti apod.). V daném případě nezbytným předpokladem pro závěr o srozumění pachatele se zamýšleným následkem je prokázání toho, že pachatel si daný následek představoval jako možný a nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku (viz např. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 5. vyd. Praha : ASPI 2007, str. 236). Nic takového v posuzovaném případě nebylo prokázáno a už vůbec nebylo prokázáno nic, co by snad mohlo svědčit dokonce o přímém úmyslu, jak dovozují odvolací a dovolací soudy.

Obiter dictum Ústavní soud ještě dodává:

Přesvědčivost rozhodnutí odvolacího soudu je nesporně snižována několika nepřesnostmi a nekorektními interpretacemi, obsaženými v odůvodnění jeho usnesení. Tak např. na str. 3 tohoto usnesení odvolací soud vyslovuje souhlas s údajným zjištěním nalézacího soudu, že „poškozený chtěl udeřit násadou od mopy do vozidla poškozeného (správně má být „obžalovaného“ - poznámka Ústavního soudu) a právě v okamžiku náprahu byl zasažen dalším výstřelem z pistole obžalovaného...“. Ve skutečnosti nic takového nalézací soud ve svém rozsudku netvrdí, nýbrž vychází z verze, že poškozený nejprve uslyšel druhý výstřel a teprve potom vzal násadu a chtěl udeřit do automobilu obviněného.

Jestliže ze zjištění znalce psychologa, že obviněný je „racionální člověk, bez emocionální zátěže“, dovozuje odvolací soud závěr, že právě „takováto okolnost činí jeho jednání mimořádně nebezpečným“ (str. 5 usnesení), je takováto, pro obviněného nevýhodná interpretace zjevně nesprávná. Ve skutečnosti konstatování těchto psychologických vlastností je hodnotově zcela neutrální a o „mimořádné nebezpečnosti“ jednání nijak nesvědčí.

Také tvrzení odvolacího soudu, že „svůj hluboký odpor vůči tako-

výmto osobám (míněno takovým, které požíly alkohol - pozn. Ústavního soudu) vyjádřil obžalovaný v právu posledního slova, kdy sám sebe situoval do pozice milovníků všeho živého s výjimkou lidského, nechráněného druhu“, z čehož odvolací soud dokonce vyvozuje „jednoznačný názor, že trest měl být uložen v důraznější výměře“, se Ústavnímu soudu jeví jako naprostá dezinterpretace skutečně použitých slov obžalovaného (viz protokol o hlavním líčení č. I. 249).

Takováto, v neprospěch obviněného vyznívající a přitom mylná interpretace výsledků dokazování zpochybňuje objektivitu soudního rozhodování a je schopna zavdat pochybnosti o dodržování ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

Závěrem tedy Ústavní soud konstatuje:

V daném případě obecné soudy provedly rozporné a neúplné dokazování a důkazy chybně hodnotily, čímž porušily základní práva stěžovatele. Extrémní porušení těchto zásad, zakotvených již na úrovni „obyčejného“ práva, tj. na úrovni trestněprocesních pravidel obsažených v trestním řádu, vedlo v posuzovaném případě k dotčení ústavně chráněného práva na spravedlivý soudní proces, obsaženého v článku 6 Úmluvy a k nedodržení principu zákonnosti postupu orgánů státní moci,

stanoveného v článku 2 odst. 3 Ústavy a v článku 2 odst. 2 Listiny. Obecné soudy nedostály požadavkům plynoucím ze zásady in dubio pro reo, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny.

Proto Ústavnímu soudu nezbylo, než ústavní stížností napadená rozhodnutí dle ustanovení § 82 odst. 2 a 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

Zrušením rozhodnutí uvedených ve výroku tohoto nálezu se vytváří prostor pro postup podle ustanovení § 314h až § 314k tr. řádu. Obecné soudy by se měly pokusit doplněním dokazování zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Provedené důkazy musí zhodnotit podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Pokud by ani po doplněném dokazování nebylo možno dosáhnout praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. pokud by v daném kontextu zůstaly důvodné pochybnosti, jež nelze odstranit ani provedením dalších důkazů, bylo by nutno, v souladu se zásadou presumpce neviny (§ 2 odst. 2 tr. ř.) a z ní vyplývající zásadou in dubio pro reo, rozhodnout ve prospěch obžalovaného.

zdroj: <http://nalis.usoud.cz>

Připravila: Mgr. Barbora Frantová

Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky

1) Výpověď z nájmu bytu není neplatná jen proto, že podpis zástupce žalobce (pronajímatele) je uveden v záhlaví žaloby, do níž je výpověď zahrnuta.

2) Písemná forma právního úkonu předpokládá existenci dvou náležitostí: písemnosti a podpisu. Žádný právní předpis však nestanoví, kde má být podpis na listině zachycující písemný projev vůle umístěn. Jestliže soudní praxe připustila, aby výpověď z nájmu bytu byla zahrnuta do žaloby, a zároveň běžně akceptuje, že podpis zástupce účastníka je obsažen v záhlaví podání, není důvodu zpochybňovat platnost výpovědi jen proto, že podpis zástupce pronajímatele není umístěn za textem výpovědi obsažené v žalobě, nýbrž v záhlaví žaloby.

3) Princip, že text psaný pod podpisem nereprezentuje relevantní projev vůle osoby, která se podepsala, se vztahuje bezvýjimečně pouze k některým úkonům – typicky k závěti. Ohledně jiných soukromých listin nevládnou požadavky tak rigorózní, neboť je třeba dát přednost vážně míněnému a obsahově nezávadnému projevu vůle před bezúčelnými formalitami; např. součástí písemně uzavřené smlouvy se stávají i ty listiny, označené v rámci smluvních ujednání za součást smluvního textu, ačkoli nebyly podepsány.

4) Základním principem výkladu smluv (právních úkonů) je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady; je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran a povaha soukromého práva.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR [26 Cdo 2317/2006 ze dne 27. března 2008]

Z odůvodnění:

Žalobci se domáhali, aby soud přivolił k výpovědi z nájmu bytu, kterou učinili součástí žaloby a kterou dali žalované pro hrubé porušování práv nájemce bytu (§ 711 odst. 1 písm. d/ zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném

do 30. 3. 2006 – dále jen „obč. zák.“), dále z důvodu, že žalovaná má dva byty (§ 711 odst. 1 písm. g/ obč. zák.) a dále proto, že žalovaná byt bez vážných důvodů neužívá (§ 711 odst. 1 písm. h/ obč. zák.). V žalobě uvedli, že žalovaná je na základě dohody se žalobcem a) nájemkyní bytu označeného v žalobě (žalovaná

se přestěhovala o jedno poschodí výše v domě žalobců). Žalovaná však vlastní rodinný dům, byt bez vážných důvodů neužívá a pronajímá ho třetím osobám.

Okresní soud Plzeň – město (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 14. listopadu 2005, č.j. 30 C 195/2004-93, výrokem I. zamítl žalobu o přivolení k výpovědi z nájmu bytu o velikosti 3 + 1, I. kategorie, ve III. nadzemním podlaží (v podkroví) v domě sestávajícího ze 3 pokojů, kuchyně a příslušenství (dále jen „předmětný byt“, resp. „byt“), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

Soud prvního stupně vzal z provedených důkazů za zjištěné, že žalobci jsou podílovými spoluvlastníky domu, v němž se nachází předmětný byt, že žalovaná původně žila v bytě v I. patře domu ve společné domácnosti se svojí matkou M. K., její matka zemřela, že po jejím úmrtí žalovaná uzavřela s žalobcem a) dohodu, na základě které se přestěhovala do předmětného bytu, že následně uzavřela manželství (opětovně) J. T., že se její manžel do předmětného bytu nenastěhoval ze zdravotních důvodů a že žaloba ze dne 24. 6. 2004 podepsaná pouze advokátkou žalobců v záhlaví žaloby, obsahovala výpověď z nájmu bytu pouze vůči žalované.

Na základě takto zjištěného stavu soud prvního stupně po právní stránce uzavřel, že výpověď z nájmu

bytu, která byla součástí žaloby, je neplatným hmotněprávním úkonem, neboť nebyla podepsána žalobci pod textem, ale pouze právní zástupkyní žalobců na titulní stránce. Vedle toho dovodil, že uzavřením manželství vzniklo J. T. k předmětnému bytu právo společného nájmu ve smyslu § 704 odst. 1 obč. zák. (nebylo prokázáno, že by manželé nežili ve společné domácnosti) a že výpověď z nájmu bytu měla být správně dána též manželce žalované, což se nestalo. Nakonec ještě uzavřel, že nebyly ani naplněny jednotlivé výpovědní důvody. Proto žalobu o přivolení k výpovědi z nájmu předmětného bytu zamítl.

K odvolání obou žalobců Krajský soud v Plzni (soud odvolací) rozsudkem ze dne 31. března 2006, č.j. 11 Co 111/2006-116, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I.) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II.).

Odvolací soud se ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že výpověď z nájmu bytu je neplatným hmotněprávním úkonem, i s jeho dalším názorem, že výpověď měla být správně dána i manželce žalované. Uzavřel, že vznik práva společného nájmu k předmětnému bytu bylo zapotřebí posoudit podle § 703 obč. zák., přičemž v dané věci nebylo prokázáno, že by spolu manželé nežili (srov. § 703 odst. 3 obč. zák.). Současně uvedl,

že v úvahu nepřichází analogické použití ustanovení § 708 obč. zák., neboť manželé jako společní nájemci bytu „tvoří nerozlučné společenství“. Odvolací soud pak pokládal za nadbytečné zabývat se uplatněnými výpovědními důvody podle § 711 odst. 1 písm. d), g) a h) obč. zák.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání, jehož přípustnost opřeli „o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) ve spojení s ustanovením § 241a odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění“. Jako dovolací důvody uplatnili nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř.), dále, že řízení bylo postiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o.s.ř.), a dále, že napadené rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Namítali, že soudy obou stupňů nesprávně posoudily výpověď z nájmu bytu vtělenou do žaloby jako neplatnou. Poukazovali na to, že podle ustálené judikatury není důvodem neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, jestliže podpis zástupce pronajímatele není umístěn za textem výpovědi obsažené v žalobě, nýbrž v záhlaví žaloby. Zpochybňovali i závěr, že výpověď z nájmu bytu bylo třeba dát oběma manželům. Vyslovili přesvědčení, že žalované a jejímu manželce nesvědčí

společný nájem bytu, neboť nevznikl v důsledku analogického použití ustanovení o trvalém opuštění společné domácnosti (§ 708 obč. zák.). Poukazovali na to, že manžel žalované se po sňatku s ní do předmětného bytu nikdy nenastěhoval a nikdy v něm nebydlel a oni ani nemohli vědět, že žalovaná uzavřela manželství. Vyslovili názor, že ustanovení § 704 obč. zák. je v rozporu s Ústavou a vytýkali odvolacímu soudu, že měl ze své iniciativy přerušit řízení a obrátit se na Ústavní soud s žádostí o posouzení, zda § 704 obč. zák. je či není v rozporu s ústavním pořádkem. Dále v dovolání rozebírali otázku výpovědních důvodů podle § 711 odst. 1 písm. d), g) a h) obč. zák. a dovozovali, že výpovědní důvody byly naplněny. Závěrem navrhli zrušit rozsudky obou stupňů a věc vrátit soudu prvního stupně.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání obšírně rozebrala vztahy mezi ní a žalobcem a), vyvracela námítky o tom, že dům v L., jehož je vlastnící, je obyvatelný, zabývala se nepříznivým zdravotním stavem svého manžela a zpochybňovala, že by předmětný byt neužívala bez závažného důvodu. Závěrem navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobců odmítl, popř. zamítl.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), za splnění zákonné

podmínky advokátního zastoupení dovolatelů (§ 241 odst. 1 a 4 o.s.ř.), se nejprve zabýval přípustností tohoto mimořádného opravného prostředku.

Podle § 236 odst. 1 o.s.ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu se řídí ustanoveními § 237 odst. 1 písm. b) a c) o.s.ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. není dovolání v dané věci přípustné proto, že rozhodnutí soudu prvního stupně, potvrzené napadeným rozsudkem, bylo jeho prvním rozhodnutím ve věci.

Podle § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přitom podle § 237 odst. 3 o.s.ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [odstavec 1 písm. c)] zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Z toho, že přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. je spjata se závěrem o zásadním významu rozsudku po stránce právní, vyplývá, že také dovolací přezkum se otevírá pouze pro posouzení otázek právních. Způsobitým dovolacím důvodem, jímž lze dovolání odůvodnit, je v tomto případě zásadně jen důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., jehož prostřednictvím lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci; není jím naopak důvod, kterým lze vytýkat nesprávnost skutkových zjištění (§ 241a odst. 3 o.s.ř.). Jelikož ve smyslu § 242 odst. 3 o.s.ř. je dovolací soud – s výjimkou určitých vad řízení – vázán uplatněným dovolacím důvodem, jsou pro úsudek, zda rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam či nikoli, relevantní pouze otázky (z těch, na kterých rozhodnutí odvolacího soudu spočívá), jejichž posouzení odvolacím soudem dovolatelé napadli, resp. jejichž řešení v dovolání alespoň zpochybnili.

Napadený rozsudek odvolacího soudu je založen především na právním závěru, že ustanovení § 708 obč. zák. nelze ani analogicky aplikovat na opuštění společné domácnosti jedním z manželů jako společných nájemců bytu, a dále na právním závěru že k platnosti výpovědi z nájmu bytu obsažené v žalobě nepostačuje, byl-li podpis zmoc-

něnce, který dává výpověď jménem pronajímatelů, uveden jen v záhlaví žaloby. Dovolatelé správnost obou závěrů zpochybnili. Dovolací soud dospěl k závěru, že pro řešení obou těchto otázek lze napadenému potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu přisoudit zásadní právní význam. Je-li podle závěru dovolacího soudu napadené rozhodnutí zásadně právně významné, stává se tím dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Dovolatelé mimo jiné v dovolání namítali, že v projednávané věci byly naplněny výpovědní důvody podle § 711 odst. 1 písm. d), g) a h) obč. zák.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. V projednávané věci se však odvolací soud – s ohledem na přijaté právní závěry – z důvodů procesní ekonomie naplněním výpovědních důvodů podle § 711 odst. 1 písm. d), g) a h) obč. zák. nezabýval. Protože jeho rozhodnutí na uvedeném právním posouzení nespočívá, nelze v dovolání přezkoumávat neexistující právní závěry.

Dovolatelé pak prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. odvolacímu soudu vytýkali nesprávnost jeho závěru, že ustanovení § 708 obč. zák. nelze ani analogicky aplikovat na opuštění společné domácnosti jed-

ním z manželů jako společných nájemců bytu.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle § 708 obč. zák. platí ustanovení § 706 odst. 1 a § 707 odst. 1 i v případě, jestliže nájemce opustí společnou domácnost.

V rozhodovací praxi soudů není pochyb o tom, že ustanovení § 708 obč. zák. týkající se opuštění společné domácnosti lze použít i pro opuštění společné domácnosti jedním z manželů, kteří jsou společnými nájemci. Již ve zobecňujícím materiálu: „Zo správy a zhodnotenia rozhodovania súdov v Slovenskej socialistickej republike, prejednaných a schválených občianskoprávnym kolégiom Najvyššieho súdu SSR, z 15. 6. 1977, Cpj 11/77, uverejneném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod 14, ročník 1978, byl vysloven závěr, že v případě opuštění společné domácnosti jedním z manželů (§ 181 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. – nyní § 708 obč. zák.) zanikne přímo ze zákona právo společného užívání (nyní nájmu) bytu manžely. Také ve Zprávě o výsledcích

průzkumu rozhodování soudů ve věcech přechodu práva osobního užívání bytu (uvedená zpráva byla uveřejněna pod č. 34 z roku 1982 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a pod č. 19 z roku 1982 Bulletinu bývalého Nejvyššího soudu ČR, občanskoprávní část) v oddílu III. bylo uvedeno: „Trvalé opuštění společné domácnosti je možno obecně vymezit jako jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již neobnovit. Trvalé opuštění společné domácnosti ve vztahu mezi manžely je takové jednání, kdy za trvání manželství jeden z nich byt opustí a lze dovodit, že tak učinil s úmyslem se již nevrátit a neobnovit manželské soužití“. V soudní praxi nebyl do současné doby od těchto závěrů zaznamenán odklon (srov. nyní např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. ledna 2005, sp. zn. 26 Cdo 2494/2004, a ze dne 12. ledna 2006, sp. zn. 26 Cdo 1399/2005). Opačný závěr odvolacího soudu, je tak v rozporu s lety ustálenou rozhodovací praxí.

Dovolatelé prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. napadli též správnost právního posouzení, že k platnosti výpovědi z nájmu bytu obsažené v žalobě nepostačuje, aby byl podpis zmocněnce, který dává výpověď jménem pronajímatelů, uveden v záhlaví žaloby, ale že je zapotřebí, aby se nacházel za textem žaloby

a tedy i za samotnou výpověď z nájmu bytu.

Podle § 40 odst. 3 obč. zák. písemný právní úkon je platný, je-li podepsán jednajícím osobou.

Nejvyšší soud České republiky již v rozsudku ze dne 25. května 2006, sp. zn. 26 Cdo 1789/2005 (ústavní stížnost podaná proti citovanému rozsudku byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu České republiky ze dne 8. listopadu 2006, sp. zn. I. ÚS 535/06), a dále v rozsudku ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. 26 Cdo 492/2006, dovodil, že výpověď z nájmu bytu není neplatná jen proto, že podpis zástupce žalobce (pronajímatele) je uveden v záhlaví žaloby, do níž je výpověď zahrnuta. K odůvodnění uvedeného právního názoru Nejvyšší soud uvedl, že písemná forma právního úkonu předpokládá existenci dvou náležitostí: písemnosti a podpisu (srov. Občanský zákoník, Komentář, 8. vydání, Praha: C.H.Beck, 2003, str. 206). Žádný právní předpis však nestanoví, kde má být podpis na listině zachycující písemný projev vůle umístěn. Jestliže soudní praxe připustila, aby výpověď z nájmu bytu byla zahrnuta do žaloby, a zároveň běžně akceptuje, že podpis zástupce účastníka je obsažen v záhlaví podání, není důvodu zpochybňovat platnost výpovědi jen proto, že podpis zástupce pronajímatele není umístěn za textem výpovědi obsažené v žalobě, nýbrž v záhlaví žaloby. Princip, že text

psaný pod podpisem nereprezentuje relevantní projev vůle osoby, která se podepsala, se podle soudní praxe (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2006, sešit 3, pod č. 25) i odborné literatury (srov. Eliáš, K.: Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování, Ad Notam 1996, č. 3, s. 58) vztahuje bezvýjimečně pouze k některým úkonům – typicky k závěti. Ohledně jiných soukromých listin nevládnou požadavky tak rigorózní, neboť je třeba dát přednost vážně míněnému a obsahově nezávadnému projevu vůle před bezúčelnými formalitami; např. součástí písemně uzavřené smlouvy se stávají i ty listiny, označené v rámci smluvních ujednání za součást smluvního textu, ačkoli nebyly podepsány (srov. Eliáš, K: op. cit. s. 59). Rovněž dle judikatury Ústavního soudu základním principem výkladu smluv (právních úkonů) je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady; je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran a povaha soukromého práva (srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I.ÚS 625/03). Od uvedeného názoru se dovolací soud neodklonil ani v roz-

sudku ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. 26 Cdo 492/2006, a nemá důvod se od něj odklonit ani v projednávané věci.

Je-li dovolání přípustné, vyplývá z ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o.s.ř. pro dovolací soud povinnost přihlédnout k vadám řízení uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o.s.ř.), i když nebyly v dovolání uplatněny. Vady podle § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř. nebyly namítány a z obsahu spisu nevyplývaly. Dovolatelé však námitkou, že odvolací soud měl řízení podle § 109 odst. 1 písm. c) o.s.ř. přerušit a obrátit se na Ústavní soud s žádostí, aby posoudil, zda ustanovení § 704 obč. zák. není v rozporu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod uplatnili dovolací důvod, že řízení bylo postiženo tzv. jinou vadou ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř., která mohla mít za následek nesprávné právní posouzení věci.

Podle § 109 odst. 1 písm. c) o.s.ř. soud řízení přeruší, jestliže dospěl k závěru, že zákon, jehož má být při projednávání nebo rozhodování věci použito, nebo jeho jednotlivé ustanovení je v rozporu s ústavním zákonem nebo s mezinárodní smlouvou, která má přednost před zákonem, a podal-li u Ústavního soudu návrh

na zrušení tohoto zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení.

Tento postup v řízení je třeba dodržet v případě, že soud dospěl k závěru, že ustanovení zákona, které má být aplikováno, je v rozporu s ústavním zákonem nebo s mezinárodní smlouvou (nyní s ústavním pořádkem). V dané věci však odvolací soud ustanovení § 704 obč. zák. na projednávaný případ neaplikoval. Namítaná vada byla tedy bez významu pro rozhodnutí odvolacího soudu a není tak založen důvod k jejímu přezkumu.

Protože však oba výše uvedené dovolací důvody podřaditelné pod § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. byly uplatněny opodstatněně, Nejvyšší soud podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o.s.ř. napadené rozhodnutí zrušil a podle § 243b odst. 3 věty první o.s.ř. věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Právní názory dovolacího soudu jsou pro odvolací soud závazné. V novém rozhodnutí o věci rozhodne soud o náhradě nákladů řízení včetně řízení dovolacího (§ 243d odst. 1 o.s.ř.).

Nad rámec přezkumu v dovolacím řízení dovolací soud dodává, že posouzení, zda manžel (manželce) nájemkyně (nájemce) bytu vzniklo právo společného nájmu podle § 704 obč. zák. (jak v dané věci dovodil soud prvního stupně) anebo podle § 703 obč. zák. (jak dovozuje odvolací soud), se odvíjí od toho, zda uza-

vření manželství časově následovalo po skutečnosti, jež založila nájemní poměr k určitému bytu a nebo zda této skutečnosti předcházelo. I v případě použití ustanovení § 704 odst. 1 obč. zák. však platí, že společný nájem bytu manžely podle § 704 odst. 1 obč. zák. nevznikne, jestliže manželé, kteří nezaložili společnou domácnost, prokazatelně vstoupili do manželství s úmyslem trvale žít odděleně nebo jestliže jejich záměr (zákonem předpokládaný) trvale žít spolu nebyl nikdy uskutečněn v důsledku toho, že – aniž by spolu vůbec někdy začali trvale žít – došlo v jejich vztazích k trvalému a hlubokému rozvratu a manželství přestalo plnit svoji společenskou funkci; v takovýchto případech, tedy jestliže manželé spolu trvale nežijí, je možné analogickým užitím (ve smyslu § 853 obč. zák.) ustanovení § 703 odst. 3 obč. zák. dovodit, že právo společného nájmu manžely podle § 704 odst. 1 obč. zák. nevznikne (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2003, sp. zn. 21 Cdo 969/2002, uveřejněný pod č. 4 v sešitě č. 1 z roku 2004 časopisu Soudní judikatura a pod C 2255 ve svazku 27 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, popřípadě rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2007, sp. zn. 26 Cdo 1962/2006).

zdroj: www.nsoud.cz

Připravila: Mgr. Barbora Frantová

Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky

1) Výkon práva nemůže být současně zajištěn žádným zajišťovacím instrumentem, protože obecným smyslem zajištění závazků je zajistit plnění právních povinností a nikoliv výkon práv.

2) Opírá-li se odstoupení od smlouvy o konkrétní právní důvod stanovený objektivním právem, resp. smlouvou, nelze hovořit o porušení smluvní povinnosti ve smyslu ust. 544 odst. 1 obč. zák. V takovém případě storno nevyvolává důsledek spočívající v povinnosti zaplatit smluvní pokutu.

3) Smluvní strany si ve smlouvě dohodly v rámci tzv. „stornopodmínek“ specifický způsob zániku smlouvy jejím zrušením. Použitý termín „storno“ je přitom jazykovým ekvivalentem pojmu zrušení smlouvy, které je jednostranným úkonem směřujícím k jednoznačně definovaným důsledkům. V závislosti na časovém momentu, kdy ke zrušení dojde pak dohodly také výši tzv. „penále“. Toto ustanovení smlouvy přiznává žalovanému právo smlouvu zrušit za současného vzniku povinnosti zaplatit dohodnutou částku. Nelze je pak právně kvalifikovat jinak než odstupné. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní vztah mezi podnikateli vzniklý při jejich podnikatelské činnosti, je právní úprava odstupného provedena v ustanovení § 355 odst. 1 obch. zák.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR [32 Odo 563/2002 ze dne 14. ledna 2003]

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 3. září 2001, č.j. 63 C 104/2000-63, kterým tento soud zavázal žalovaného k úhradě částky 64.285,50 Kč s 9 % úrokem z prodlení od 9. října 1999 do zaplacení.

V odůvodnění svého rozsudku odvolací soud vyhodnotil uzavře-

nou smlouvu mezi účastníky dne 24.2.1999 jako smlouvu nepojmenovanou v právním režimu obchodního zákoníku, a to na rozdíl od soudu prvního stupně, který ji právně posoudil podle ustanovení § 754 občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) jako smlouvu o ubytování. Rovněž se neztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně ohledně ujednání tzv. stornopoplateků, který toto ujednání vyhodnotil

jako odstupné ve smyslu ustanovení § 355 obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“). Podle závěru odvolacího soudu k zániku smlouvy došlo na základě jednostranného úkonu žalovaného, kterým využil ujednání ve smlouvě. Žalobci v důsledku tohoto úkonu vzniklo právo na zaplacení tzv. stornopoplatků, jako smluvně sjednané sankce v žalované výši, a protože ve lhůtě splatnosti tento nárok žalovaný nezaplátil, vzniklo mu právo i na zaplacení příslušenství v zákonné výši. Toto ujednání ve smlouvě přitom není v rozporu s žádným kogentním ustanovením obchodního zákoníku, ani ujednáním, kterým by žalobce zneužíval svých práv, případně překročil meze, které vyplývají ze zásad poctivého obchodního styku.

Ve vztahu k námitce žalovaného ohledně nutného hodnocení ujednání o tzv. stornopoplatcích jako ujednání o smluvní pokutě, odvolací soud uvedl, že smluvní pokuta je zajišťovacím prostředkem, jehož účelem je donutit dlužníka pohrůžkou majtkové sankce k řádnému plnění závazku, přičemž v určitých směrech plní funkci paušalizované náhrady škody. Ovšem v daném případě nebylo účelem ujednání o tzv. stornopoplatcích donutit žalovaného ke splnění závazku, neboť z obsahu ujednání je zřejmé, že uvedené ujednání pamatovalo na situaci, kdy dojde v důsledku právního úkonu

žalovaného ke zrušení smlouvy ještě před jejím naplněním. Proto tuto námitku shledal nedůvodnou.

Ve shodě se soudem prvního stupně pak odvolací soud konstatoval, že ujednání týkající se tzv. stornopoplatků není ujednáním, které by bylo v rozporu s dobrými mravy či zásadami poctivého obchodního styku, neboť důvody, které vedly žalovaného ke zrušení smlouvy nelze přičítat k tíži žalobce, a to i s tím ohledem, že žalovaný je podnikatelem a nese rizika vyplývající ze své podnikatelské činnosti.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Co do jeho přípustnosti odkazuje na ustanovení § 237 odst. 1 písmeno c) o. s. ř. s tím, že napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, neboť řeší právní otázku v rozporu s hmotným právem a rozhodnutí tak spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

V dovolání namítá nesprávnost právního hodnocení smluvního ujednání o tzv. stornopoplatcích odvolacím soudem. Ten dospěl k závěru, že při výkladu tohoto smluvního ujednání není možné přihlídnout k ustanovení § 759 odst. 1 obč. zák. Dovolatel však tvrdí, že i když se případně jedná o smlouvu inomínatní (nepojmenovanou), v každém případě je nutné podle analogie zákona použít vedle ujednání smluvních také ujednání zákonná, která jsou

svým obsahem smlouvě nejbližší. Z tohoto pohledu lze na smlouvu aplikovat ustanovení § 754 a násl. obč. zák., tedy včetně ustanovení § 759 odst. 1 obč. zák. Smluvní ujednání o tzv. stornopoplatcích přitom nestojí ve vzájemně rozporném postavení s uvedeným ustanovením § 759 odst. 1 obč. zák., nýbrž je nutné je aplikovat vedle sebe, a to tak, že právě povinnost k hrazení újmy ve smlouvě pojmenované jako penále je omezena nad rámec smluvního ujednání ještě i ustanovením § 759 odst. 1 obč. zák. V návaznosti na aplikaci tohoto ustanovení obč. zák. pak dovolatel uvádí, že žalobce neprokázal, zda mohl vzniklé újmě zabránit.

Jde-li o závěry odvolacího soudu ohledně vyhodnocení pojmu penále, které odvolací soud neshledal smluvní pokutou, dovolatel uvádí, že sám pojem penále je konstantní judikaturou řazen pod smluvní pokutu a právní hodnocení odvolacího soudu je tak účelové. Na smluvní ujednání penále jako smluvní pokuty je pak nutné aplikovat zásady poctivého obchodního styku resp. ujednání o dobrých mravech. Výkon práva se v souzeném případě dostal do rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, jelikož žalobce výkonem svého práva nesleduje dosažení svého hospodářského cíle. Provedené hodnocení, že je nutné nést podnikatelské riziko není podle odvolatele na místě.

Žalobce ve svém vyjádření k podanému dovolání uvedl, že se neztotožňuje s argumenty dovolatele uváděné v dovolání. Je podle něj nerozhodné, zda smlouva byla posouzena jako inomínatní či jako smlouva o ubytování, když mezi smluvními stranami bylo v rámci smluvní volnosti naprosto svobodně sjednáno ustanovení ohledně tzv. stornopodmínek. Proto nelze na něm požadovat, aby on nesl důkazní břemeno prokázání možnosti odvrácení vzniklé újmy. Smluvní strany si sjednaly účtování kompenzace v pevně stanovené výši a nikoliv kompenzace, která by závisela na škodě, která mu vznikla. Rovněž odmítl argumenty týkající se rozpornosti výše účtovaného stornopoplatku s dobrými mravy.

Dovolání je přípustné.

Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Přípustnost dovolání přitom upravují ustanovení §§ 237, 238, 238a, 239 o. s. ř. Dovolatel sám ohledně přípustnosti dovolání odkázal na ustanovení § 237 odst. 1 písmeno c) o. s. ř., neboť rozhodnutí odvolacího soudu potvrzuje rozhodnutí soudu prvního stupně, byť na základě zčásti odlišného právního hodnocení. Z uvedeného ustanovení § 237 odst. 1 písmeno c) o. s. ř. vyplývá, že dovolání je v tomto případě přípustné

pouze tehdy, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Zásadní právní význam je přitom dovolatelem spatřován v tom, že odvolací soud řeší právní otázku spočívající v právním hodnocení uzavřené smlouvy o ozdravném pobytu dětí v přírodě mezi účastníky dne 24.2.1999, a zejména pak práva z ní plynoucí pro smluvní strany, v rozporu s hmotným právem. Jiné demonstračně uvedené případy v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., kdy má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam, neuvádí.

Odvolací soud nepochybil, pokud smlouvu o ozdravném pobytu dětí v přírodě uzavřenou mezi účastníky dne 24.2.1999 právně kvalifikoval jako reálný kontrakt nepojmenovaný v právním režimu obchodního zákoníku. Oba účastníci smlouvy jsou totiž podnikatelé a z jejího obsahu je nepochybné, že ji uzavírali v souvislosti se svou podnikatelskou činností. Postupovali tak podle ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák. a vznikl mezi nimi platný obchodně právní závazkový vztah. O smlouvu o ubytování ve smyslu ustanovení § 754 a následujících obč. zák. se přitom jednat nemůže, neboť z jejího obsahu jednoznačně vyplývá, že dovolatel sám není objednatelem, kterému by vzniklo uzavřením této smlouvy právo na poskytnutí přechodného

ubytování žalobcem, nýbrž že touto smlouvou hodlal zajistit ozdravný pobyt v přírodě pro děti. Ve smlouvě tak absentuje základní náležitost nutná pro to, aby se mohlo jednat o daný smluvní typ upravený citovaným ustanovením obč. zák., a to, aby objednateli vzniklo na základě takové smlouvy právo na poskytnutí přechodného ubytování na dohodnutou dobu nebo na dobu vyplývající z účelu ubytování. Obchodní zákoník a ani zákoník občanský však smlouvu uzavřenou mezi účastníky dne 24.2.1999 jako samostatný smluvní typ neupravují. Jedná se tak o smlouvu nepojmenovanou, jejíž právní režim se řídí vedle rozhodných ustanovení smlouvy také těmi ustanoveními zákoníku obchodního respektive občanského, jež jsou jim svým obsahem nejbližší. Lze tak přisvědčit relevanci tvrzení dovolatele v tom, že je nutné v souzeném případě postupovat podle analogie zákona. Její užití je upraveno ustanovením § 853 obč. zák., který říká, že občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani tímto, ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními tohoto zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší. Nejbližším smluvním typem upraveným v zákoníku občanském, neboť obchodní zákoník žádný takový neobsahuje, je pak smlouva o ubytování. Její zákonný právní režim provedený ustanove-

ním § 754 a následujících obč. zák. však nastupuje subsidiárně až při regulaci těch práv a povinností smluvních stran, které smlouva sama neprovádí. Využil-li žalovaný svého práva přiznaného mu smlouvou a pobyt dětí zrušil před jeho realizací, pak postupoval podle obsahu uzavřené smlouvy. Výkon práva však současně nemůže být zajištěn žádným zajišťovacím instrumentem, protože obecným smyslem zajištění závazků je zajistit plnění právních povinností a nikoliv výkon práv. Námítka dovolatele, že pojem „penále“ je nutné vyhodnotit jako smluvní pokutu a užít pak následně moderacní právo je ve světle uvedených závěrů dovolacího soudu zcela irelevantní. Ostatně obdobně uzavřel Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 3 Cdon 1032/96, publikovaný v časopise Právní rozhledy č. 4/1999 str. 204, když konstatoval, že opírá-li se odstoupení od smlouvy (v souzeném případě zrušení smlouvy) o konkrétní právní důvod stanovený objektivním právem, resp. smlouvou, nelze hovořit o porušení smluvní povinnosti ve smyslu ust. 544 odst. 1 obč. zák. V takovém případě storno nevyvolává důsledek spočívající v povinnosti zaplatit smluvní pokutu.

Žalovaný si při realizaci svého práva na zrušení smlouvy musel být také vědom toho, že bude povinen uhradit dohodnutou částku ve výši 50 % z celkové částky za pobyt dětí.

Povinnost hradit takto dohodnuté plnění ve smlouvě je souladná se zákonnou úpravou, kterou však není dovolatelem uváděné ustanovení § 759 odst. 1 obč. zák., které upravuje právo ubytovaného od smlouvy odstoupit, a dále řeší nutnost úhrady vzniklé újmy ubytovateli předčasným zrušením smlouvy. Nijak se tedy nedotýká práva na zaplacení dohodnuté částky pro případ zrušení smlouvy. Dovolatel se tak mýlí, jestliže tvrdí, že toto ustanovení je nutno aplikovat vedle smlouvy tak, že povinnost uhradit dohodnutou částku je omezena nad rámec smluvního ujednání ještě tímto ustanovením, upravujícím povinnost hradit újmu vzniklou ubytovateli předčasným zrušením ubytování pouze tehdy, nemohl-li ubytovatel újmě zabránit. Takovýto postup by odporoval obsahu uzavřené smlouvy.

Smluvní strany si ve smlouvě dohodly v rámci tzv. „stornopodmínek“ specifický způsob zániku smlouvy jejím zrušením. Použitý termín „storno“ je přitom jazykovým ekvivalentem pojmu zrušení smlouvy, které je jednostranným úkonem směřujícím k jednoznačně definovaným důsledkům. V závislosti na časovém momentu, kdy ke zrušení dojde pak dohodly také výši tzv. „penále“. Toto ustanovení smlouvy přiznává žalovanému právo smlouvu zrušit za současného vzniku povinnosti zaplatit dohodnutou

částku. Nelze je pak právně kvalifikovat jinak než odstupné. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní vztah mezi podnikateli vzniklý při jejich podnikatelské činnosti, je právní úprava odstupného provedena v ustanovení § 355 odst. 1 obch. zák. Odvolací soud tak pochybil, když ohledně ujednání tzv. stornopoplatků uzavřel, že se nejedná o ujednání o odstupném podle ustanovení § 355 obch. zák., neboť toto ujednání není výslovným ujednáním pro případ, že jedna ze stran nebo kterákoliv ze stran je oprávněna smlouvu zrušit zaplacením určité částky jako odstupného. Je nepochybné, že smluvní strany ve smlouvě projeví vůli tak, že žalovaný má právo smlouvu zrušit před jejím plněním ovšem za současného zaplacení dohodnuté částky. To, že tuto částku nezaplatil je předmětem sporu. Není jím tedy otázka způsobu zániku smlouvy, jeho platnosti či provedení. Žalovaný právě využil svého práva a projevil vůli smlouvu zrušit, což je jednoznačné ze zrušení objednávky ze dne 3.6.1999. Závěr odvolacího soudu spočívající v tom, že by současně musel žalovaný zaplatit odstupné, aby se jednalo o citovanou právní úpravu odstupného ve smyslu ustanovení § 355 obch. zák. je mylný. Právě žalovaná částka představuje ono odstupné. Vzhledem k tomu, že odvolací soud tuto právní otázku řešil v rozporu

s hmotným právem, dospěl dovolačící soud k závěru, že je dovolání ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písmeno c) o. s. ř. v návaznosti na ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. přípustné, není však důvodné.

Dovolačitel uplatnil dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 1 písmeno b) o. s. ř., tedy že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Byť odvolací soud řešil otázku právního vyhodnocení ujednání smluvních stran ve smlouvě ze dne 24.2.1999 ohledně tzv. stornopoplatků v rozporu s hmotným právem, jeho rozhodnutí na řešení této právní otázky nespočívá. Odvolací soud nepochybil ve svém závěru, když konstatoval, že smlouva mezi účastníky uzavřená je smlouvou nepojmenovanou, že žalovaný učinil jednostranný úkon, kterým využil ujednání ve smlouvě a dohodnutý pobyt dětí zrušil na základě čehož pak žalobci vzniklo právo na zaplacení dohodnuté částky. Správný je jeho závěr také v tom, že toto ujednání smlouvy není v rozporu s žádným kogentním ustanovením obchodního zákoníku, ani ujednáním, kterým by žalobce zneužíval svých práv, případně překročil meze, které vplývají ze zásad poctivého obchodního styku. Jeho mylná právní kvalifikace otázky zda ujednání ve smlouvě ohledně tzv. stornopodmínek je odstupným či ujednáním své-

ho druhu, které nemá zákonnou reflexi, tak neměla na uloženou povinnost dovolateli rozhodnutím soudu prvního stupně, které bylo odvolacím soudem potvrzeno, žádný vliv.

Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

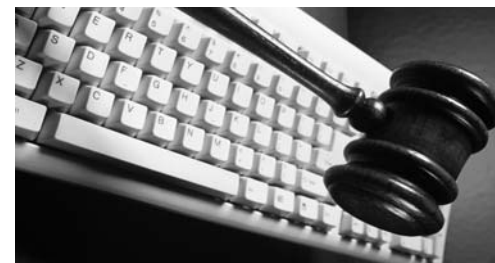
Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn ustanovením § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť žalovaný, neměl úspěch při uplatňování svého práva v dovolacím řízení. Náklady řízení žalobce sestávají z odměny za jeho zastupování advokátem v dovolacím řízení vypočtené podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb. (dále též jen „vyhláška“).

Podle ustanovení § 10 odst. 3 vyhlášky se pak ve věcech odvolání a dovolání sazba odměny posuzuje podle sazeb, jakými se řídí odměna pro řízení před soudem prvního stupně, není-li stanoveno jinak.

Podle ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky, není-li stanoveno jinak, ve věcech, v nichž je předmětem řízení zaplacení peněžité částky, činí sazba odměny v souzené věci 6.000,- Kč a 15 % z částky přesahující 10.000, Kč. Sazba odměny se pak podle ust. § 16 odst. 2 vyhlášky zaokrouhluje na celé desetikoruny směrem nahoru a činí 18.650,- Kč. Ustanovení § 18 odst. 1 věta první vyhlášky stanoví, že učiní-li advokát v řízení pouze jediný úkon právní služby (v této věci vyjádření k dovolání), soud sníží sazbu odměny o 50 %, nejméně na částku 250,- Kč. Sazba odměny za zastupování advokátem se tudíž snižuje na konečných 9.325,- Kč. Spolu s náhradou hotových výdajů ve výši 75,- Kč, jež přísluší zástupkyni žalobce podle ustanovení § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů, tedy soud přiznal žalobci k tíži dovolatele celkem 9.400,- Kč.

zdroj: www.nsoud.cz

Přípravila: **Mgr. Barbora Frantová**

Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky

1) Smlouva o smlouvě budoucí je účinná jen mezi jejími účastníky a jestliže některý účastník této smlouvy převede vlastnické právo k věci, jejíž zamýšlený převod je obsahem smlouvy o smlouvě budoucí, na osobu třetí, zaniknou práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí pro nemožnost plnění

2) Pokud se žalobkyně domáhá nahrazení projevu vůle žalované podle ust. § 161 odst. 3 o. s. ř., aniž by žalobkyně byla účastníkem smlouvy o smlouvě budoucí, podle níž se domáhá nahrazení projevu vůle žalované, pak není v daném případě z hlediska hmotného práva věcně aktivně legitimována.

3) Předmětem postoupení podle tohoto ustanovení může být pohledávka jakéhokoliv druhu, tedy i nepeněžitá, ale postoupení pohledávky ze smlouvy o smlouvě budoucí není možné, neboť smlouva o smlouvě budoucí je dvoustranný závazkový vztah sestávající z práv i povinností každého účastníka. Předmětem cese může být jen právo, nikoliv povinnost.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR [33 Cdo 2390/2000 ze dne 30. května 2001]

Z odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 8. prosince 1999, č. j. 24 C 42/99 - 71 zamítl žalobu, aby žalovaná byla uznána povinnou uzavřít se žalobkyní kupní smlouvu v žalobkyní navrhovaném znění, jejímž předmětem byly specifikované nemovitosti v katastrálním území K., obec K., zapsaných na LV č. 6596 a LV č. 2 u Katastrálního úřadu v K.; zároveň rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud vyšel ze zjištění, že žalovaná a společnost S., a. s. se sídlem v P., uzavřeli dne 5. 1. 1996 smlouvu

o smlouvě budoucí, podle níž se žalovaná zavázala uzavřít kupní smlouvu na převod specifikovaných nemovitostí ve lhůtě jednoho týdne na základě písemné výzvy společnosti S., a. s., učiněné nejpozději do patnáctého dne měsíce října 1997. Žalovaná prohlášením ze dne 28. 2. 1996 potvrdila zaplacení kupní ceny na budoucí plnění ve výši 6 500 000 Kč od budoucí kupující společnosti S., a. s. Žalovaná jako prodávající se zároveň zavázala, že po dobu platnosti a účinnosti smlouvy o smlouvě budoucí nepřevede předmětné nemovitosti na jinou fyzickou

či právnickou osobu. Dne 31. 7. 1996 ale žalovaná uzavřela se společností P. G. a. s., se sídlem v P., kupní smlouvu, kterou převedla vlastnické právo k předmětným nemovitostem specifikovaných shodně ve smlouvě o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996, a to za kupní cenu 4 000 000 Kč; právní účinky vkladu vlastnictví podle této smlouvy ze dne 31. 7. 1996 vznikly dnem 7. 8. 1996. Dále vyšel soud ze zjištění, že společnost S., a. s. postoupila smlouvou ze dne 5. 9. 1997 žalobkyni právo na zaplacení pohledávky ve výši 649 400, 50 Kč a právo na uzavření budoucí kupní smlouvy, vyplývající z uzavřené smlouvy o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996, když kupní cena ve výši 6 500 000 Kč byla již uhrazena žalované před uzavřením kupní smlouvy. Na základě sdělení Katastrálního úřadu v K. ze dne 8. 6. 1999 dospěl soud ke zjištění, že v době uzavření smlouvy o smlouvě budoucí dne 5. 1. 1996 nebyla vlastníkem předmětných nemovitostí žalovaná jako budoucí prodávající, ale společnost T.L., a. s. „v likvidaci“, se sídlem v K., s níž žalovaná uzavřela dne 18. 1. 1996 kupní smlouvou, podle níž žalovaná koupila předmětné nemovitosti, přičemž právní účinky vkladu vlastnického práva dle této smlouvy vznikly pro žalovanou dnem 29. 1. 1996. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že smlouva o smlouvě budoucí je

smluvním vztahem uzavřeným na základě konsensu, jehož podstatnou složkou je smluvní svoboda a obsah tohoto právního vztahu, sestávající z práv i povinností, nelze postoupit dalšímu subjektu formou cese, která je možná jen u práva, ale nikoliv u povinnosti. Mimoto právo na uzavření smlouvy není právem majetkovým. Žalobkyně tedy nemohla nabýt právo a povinnost uzavřít kupní smlouvu se žalovanou cesí. Soud prvního stupně dospěl dále k závěru, že smlouva o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996 je neplatná z toho důvodu, že předmětem budoucí kupní smlouvy byly nemovitosti, které žalovaná v den uzavření této smlouvy nevlastnila, a ani nemohla vědět, že je kdy nabude, jednalo se tedy o počáteční nemožnost plnění podle ust. § 37 odst. 2 obč. zák., jejíž důsledkem je absolutní neplatnost smlouvy. Cese proto nebyla možná i z tohoto důvodu, protože chyběl jakýkoli předmět postoupení. Soud učinil závěr, že žalobkyně není v daném případě věcně aktivně legitimována.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 25. května 2000, čj. 20 Co 118/2000 - 95 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým tento soud zamítl žalobu, aby žalovaná byla uznána povinnou uzavřít se žalobkyní kupní smlouvu v žalobkyní navrhovaném znění, jejímž předmětem byly specifikované nemovitosti

v katastrálním území K., obec K., zapsaných na LV č. 6596 a LV č. 2 u Katastrálního úřadu v K.; zároveň odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení a proti svému rozsudku připustil dovolání. Odvolací soud se neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o absolutní neplatnosti smlouvy o smlouvě budoucí uzavřené dne 5. 1. 1996 mezi žalovanou jako budoucí prodávající a společností S., a. s. jako budoucí stranou kupující pro počáteční nemožnost plnění, neboť ust. § 50a obč. zák. nevyžaduje, aby smluvní strana ze smlouvy zavázaná, byla v den uzavření smlouvy schopna svůj závazek splnit. Skutečnost, že budoucí strana prodávající není vlastníkem nemovitostí, měla být podle názoru odvolacího soudu, ve smlouvě deklarována. Při posuzování právní otázky postoupení práva na uzavření budoucí kupní smlouvy dospěl odvolací soud k závěru, že na daný případ je nutno aplikovat § 524 a násl. obč. zák., když je nepochybné, že předmětem postoupení může být pohledávka jakéhokoliv druhu, tedy i nepeněžitá. Postoupení pohledávky ze smlouvy o smlouvě budoucí znamená ale postoupení práv i povinností a odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že povinnosti nemohou být předmětem postoupení. Dále soud dospěl k závěru, že postoupení v dané věci je

právním úkonem složeným z postoupení pohledávky a z převzetí závazku podle ust. § 531 a násl. obč. zák. K platnosti převodu je nutný souhlas druhé strany, což nebylo splněno tím, že žalobkyně v rámci notifikační povinnosti zpravila žalovanou o prostém postoupení pohledávky ze smlouvy o smlouvě budoucí na svou osobu. Odvolací soud pak učinil stejný závěr jako soud prvního stupně, že žalobkyně není v daném sporu věcně aktivně legitimována. Posuzováním právní otázky, zda právo na uzavření budoucí smlouvy lze považovat za právo majetkové, se odvolací soud pak už nezabýval, neboť dospěl k závěru, že tato otázka nemá zásadní význam pro rozhodnutí v dané věci. Odvolací soud vyhověl návrhu žalobkyně na připuštění dovolání, aniž by limitoval dovolací řízení pouze otázkami formulovanými žalobkyní, protože výklad použitých právních norem považoval pro rozhodnutí za věc zásadního významu.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ust. § 239 odst. 1 o. s. ř. a odůvodňuje tím, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu ust. § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Za zásadní právní význam považuje dovolatelka posouzení následujících otázek:

I. Zda je možno platně uzavřít smlouvu o smlouvě budoucí /kupní smlouvy/ podle ust. § 50a obč. zák. v době, kdy budoucí strana prodávající není ještě vlastníkem nemovitostí, které jsou předmětem budoucí kupní smlouvy a zda ze zákona musí tato smlouva deklarovat skutečnost, že v době uzavření smlouvy je nebo není budoucí strana prodávající vlastníkem nemovitostí.

II. Zda je možno platně postoupit právo na uzavření budoucí kupní smlouvy ze strany budoucí strany kupující.

III. Zda je možno právo na uzavření budoucí kupní smlouvy považovat za právo majetkové.

Dovolatelka nesouhlasí se závěrem soudu prvního stupně, že smlouva o smlouvě budoucí je absolutně neplatná pro počáteční nemožnost plnění, a poukazuje na to, že ust. § 50a obč. zák. nevyžaduje, aby smluvní strana ze smlouvy o smlouvě budoucí byla v den uzavření takové smlouvy schopna závazek splnit. Žalobkyně považuje za správný názor odvolacího soudu, že v případě, že by se budoucí strana prodávající vlastníkem nemovitostí nestala, stalo by se plnění ze smlouvy o smlouvě budoucí následně nemožné podle ust. § 575 a násl. obč. zák. a povinnost uzavřít budoucí kupní smlouvu by ze zákona zanikla. Žalobkyně dále namítá, že závěr soudu prvního stupně, že žalovaná

v den uzavření smlouvy o smlouvě budoucí ani nemohla vědět, že nemoovitosti nabude, nemá oporu v provedeném dokazování. Dovolatelka nesouhlasí s tvrzením odvolacího soudu, že skutečnost, že budoucí strana prodávající v době uzavření smlouvy o smlouvě budoucí není vlastníkem nemovitostí, které jsou předmětem budoucí kupní smlouvy, měla být ve smlouvě deklarována. Toto tvrzení odvolacího soudu nemá dle dovolatelky oporu v žádném zákonném ustanovení. K závěru odvolacího soudu, že právo na uzavření budoucí kupní smlouvy nemůže být předmětem postoupení, když nelze postoupit povinnost, dovolatelka namítá, že budoucí strana prodávající má právo na uzavření budoucí kupní smlouvy, nikoliv povinnost jejího uzavření a právo na uzavření budoucí kupní smlouvy je způsobilým předmětem občansko právních vztahů. Žalobkyně má za to, že na daný případ je možno vztáhnout ust. § 524 a násl. obč. zák. Žalobkyně dále namítá, že soud prvního stupně nijak nezdůvodnil svůj právní závěr, že právo na uzavření budoucí kupní smlouvy nelze považovat za právo majetkové, poukazuje, že odvolací soud se touto otázkou ani nezabýval, a sama dovolatelka připouští zvažování, zda posouzení této právní otázky má pro rozhodnutí v dané věci zásadní právní význam.

Dovolatelka navrhla zrušení rozsudku odvolacího soudu i rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Podle ustanovení části dvanácté hlavy I bodu 17 zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tedy podle občanského soudního řádu ve znění platném do 31. 12. 2000 – dále jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací /§ 10a o. s. ř./ po zjištění, že dovolání je podle § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustné, bylo podáno oprávněnou osobou - účastníkem řízení, řádně zastoupenou advokátem podle ust. § 241 odst. 1 o. s. ř., včas ve lhůtě stanovené ust. § 240 odst. 1 o. s. ř., splňuje formální i obsahové náležitosti předepsané ust. § 241 odst. 2 o. s. ř. a vychází z dovolacího důvodu podle ust. § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., přezkoumal dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné.

O nesprávné právní posouzení věci či určité právní otázky ve smyslu ust. § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. se jedná v případě, že odvolací soud na zjištěný skutkový stav aplikoval nesprávný právní předpis nebo správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně nesprávně aplikoval.

Podle ust. § 50a obč. zák. se mohou účastníci písemně zavázat, že do dohodnuté doby uzavřou smlouvu.

Podle ust. § 575 odst. 1 obč. zák., stane-li se plnění nemožným, povinnost dlužníka plnit zanikne.

V daném případě žalovaná a společnost S., a. s. se sídlem v P. uzavřeli dne 5. 1. 1996 smlouvu o smlouvě budoucí, podle níž se žalovaná zavázala uzavřít kupní smlouvu na převod specifikovaných nemovitostí ve lhůtě jednoho týdne na základě písemné výzvy společnosti S., a. s., učiněné nejpozději do patnáctého dne měsíce října 1997. Žalovaná jako prodávající se zároveň zavázala, že po dobu platnosti a účinnosti smlouvy o smlouvě budoucí nepřevede předmětné nemovitosti na jinou fyzickou či právnickou osobu. Dne 31. 7. 1996 ale žalovaná uzavřela se společností P.G. a. s., se sídlem v P. kupní smlouvu, kterou převedla vlastnické právo k předmětným nemovitostem specifikovaných shodně ve smlouvě o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996, přičemž právní účinky vkladu vlastnictví dle této

smlouvy vznikly dnem 7. 8. 1996. Dovolací soud ve shodě s konstantní judikaturou dospěl k závěru, že smlouva o smlouvě budoucí je účinná jen mezi jejími účastníky a jestliže některý účastník této smlouvy převede vlastnické právo k věci, jejíž zamýšlený převod je obsahem smlouvy o smlouvě budoucí, na osobu třetí, zaniknou práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí pro nemožnost plnění (srov. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1505/97, publikovaný v časopise Soudní judikatura seš. č. 3/1998). Pokud se tedy žalobkyně v daném případě domáhá nahrazení projevu vůle žalované podle ust. § 161 odst. 3 o. s. ř., aniž by žalobkyně byla účastníkem smlouvy o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996, podle níž se domáhá nahrazení projevu vůle žalované, pak není v daném případě z hlediska hmotného práva věcně aktivně legitimována. Odvolací soud stejně jako soud prvního stupně tedy dospěl ke správnému právnímu závěru, že žalobkyně není ve sporu aktivně legitimována, a dovolací důvod tedy není naplněn.

Dovolací soud ani nemohl přisvědčit dovolatelce, že na daný případ lze vztáhnout ust. § 524 a násl. obč. zák. Předmětem postoupení podle tohoto ustanovení může být pohledávka jakéhokoliv druhu, tedy i nepeněžitá, ale postoupení pohle-

dávky ze smlouvy o smlouvě budoucí není možné, neboť smlouva o smlouvě budoucí je dvoustranný závazkový vztah sestávající z práv i povinností každého účastníka. Předmětem cese může být jen právo, nikoliv povinnost. Pokud tedy společnost S., a. s. postoupila smlouvou ze dne 5. 9. 1997 žalobkyni kromě práva na zaplacení pohledávky ve výši 649 400, 50 Kč i právo na uzavření budoucí kupní smlouvy, vyplývající pro ni - jako kupující ze smlouvy o smlouvě budoucí ze dne 5. 1. 1996, pak žalobkyně nemohla cesí nabýt práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí a nemohla se tedy cesí stát účastníkem smlouvy o smlouvě budoucí na straně kupující.

Řešení další právní otázky uvedené v dovolání, a to, zda je možno platně uzavřít smlouvu o smlouvě budoucí /kupní smlouvu/ podle ust. § 50a obč. zák. v době, kdy budoucí strana prodávající není ještě vlastníkem nemovitostí, které jsou předmětem budoucí kupní smlouvy a zda ze zákona musí tato smlouva deklarovat skutečnost, že v době uzavření smlouvy je nebo není budoucí strana prodávající vlastníkem nemovitostí, nemůže nic změnit na závěru, že dovolání není důvodné. I v případě platnosti smlouvy o uzavření budoucí smlouvy by nebylo možné žalobě vyhovět, protože tato smlouva zanikla pro nemožnost

plnění tím, že předmětné nemovitosti byly převedeny třetí osobě. Dovolací soud se pak nezabýval ani otázkou, zda je možno právo na uzavření budoucí kupní smlouvy považovat za právo majetkové, neboť tato otázka nemá zásadní význam pro rozhodnutí v dané věci.

Namítla-li žalobkyně v dovolání, že závěr soudu prvního stupně o tom, že žalovaná v den uzavření smlouvy o smlouvě budoucí ani nemohla vědět, že nemovitosti nabude, nemá oporu v provedeném dokazování, pak uplatnila dovolací důvod podle ust. § 241 odst. 3 písm. c) o. s. ř., který směřuje na pochybení ve zjištění skutkového stavu věci, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Dovolání je ale v dané věci přípustné podle ust. § 239 odst. 1 o. s. ř., a tím je současně vymezen i dovolací důvod podle ust. § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. pro řešení právních

otázek, nikoliv pro jiné otázky, jako je například posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění.

Vzhledem k tomu, že dovolací důvody uplatněné dovolatelkou nebyly naplněny a nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v § 237 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud ČR dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítl.

O nákladech dovolacího řízení rozhodl dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když žalobkyně nebyla v dovolacím řízení úspěšná a ze spisu se nepodává, že by žalované, která měla ve věci plný úspěch, vznikly náklady řízení, o jejichž úhradě by musel soud rozhodnout.

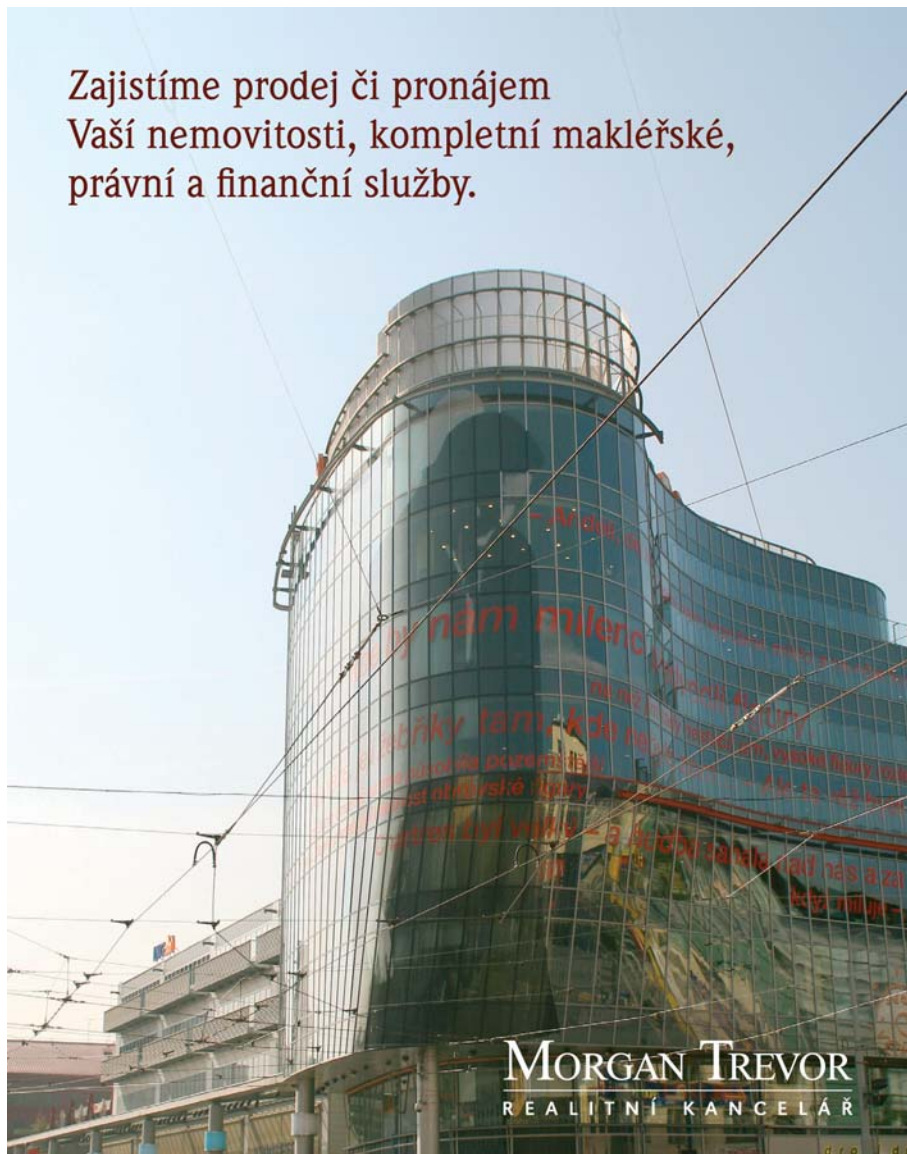
zdroj: www.nsoud.cz

Připravila: Mgr. Barbora Frantová

Zajistíme prodej či pronájem
Vaší nemovitosti, kompletní makléřské,
právní a finanční služby.

MORGAN TREVOR
REALITNÍ KANCELÁŘ

Naše nabídka na
www.morgan-trevor.com

Tel.: 777 1 777 00

Partner Časopisu:

ROZHODČÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, k.s.

GARANTUJEME:

nestranné
a kvalifikované
rozhodce

rychlou
a efektivní
spravedlnost

KONTAKTUJTE NÁS:

Rozhodčí soud České republiky, k.s.
IČ: 27606694,
110 00 Praha 1, Štěpánská 633/49
www.rozhodcisoud.net
podatelna@rozhodcisoud.net
tel./fax.: 224 241 319

Chci to zkusit trochu jinak ...
Sebevědoměji...
Lépe...

MBA Commercial Law

Studium právního MBA v češtině
při Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

www.ustavprava.cz

- ▶ 2 semestry
- ▶ e-learningová forma studia
- ▶ získání profesního titulu MBA

Ústav práva a právní vědy, o.p.s.
Štěpánská 633/49 • 110 00 Praha 1
tel.: 224 247 011
fax.: 224 241 319
email: podatelna@ustavprava.cz

Finanční partner:

**ČESKÁ
SPORITELNA**

Více informací
o možnostech
financování studia
získáte na pobočce
České spořitelny

Vršovické náměstí 67/8
Praha 10
tel.: 267 204 222